

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН, БІЗНЕСУ
ТА ТУРИЗМУ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
_____ Леся ПОБОЧЕНКО
«_____» _____ 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 292 «МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЮ ПРОГРАМОЮ
«МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»

Тема: «Сучасні тенденції економічного розвитку країн АСЕАН»

Виконавець: Піскунова Ірина Сергіївна, група МЕВ-401

(підпис виконавця)

Керівник: к.е.н., професор, професор кафедри
міжнародних економічних відносин, бізнесу
та туризму ФМВ НАУ
Татаренко Наталія Олексіївна

(підпис керівника)

Нормоконтролер: Набок Інна Іванівна

(підпис нормоконтролера)

Київ – 2024

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних відносин

Кафедра міжнародних економічних відносин, бізнесу та туризму

спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»

освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Леся ПОБОЧЕНКО

«__» _____ 2024 р.

ЗАВДАННЯ

на виконання кваліфікаційної роботи

Піскунової Ірини Сергіївни

1. Тема роботи «Сучасні тенденції економічного розвитку країн АСЕАН» затверджена наказом ректора від «26» березня 2024 р. № 441/ст.
2. Термін виконання роботи: з 13 травня 2024 року по 16 червня 2024 року.
3. Вихідні дані до роботи: законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти щодо регулювання прямих іноземних інвестицій в Україні, статистичні матеріали Міністерства фінансів України, Державної фіскальної служби України, Державної служби статистики України.
4. Зміст пояснювальної записки: теоретичні засади аналізу АСЕАН як інтеграційного утворення, аналіз сучасних тенденцій економічного розвитку країн АСЕАН, перспективи розвитку міжнародних економічних відносин України з країнами АСЕАН.
5. Перелік обов'язкового ілюстративного матеріалу: у роботі розміщено 22 таблиці та 11 рисунків.
6. Презентація основних результатів кваліфікаційної роботи в електронному вигляді. Розроблена презентація в Microsoft Office PowerPoint, складає 26 слайдів.

6. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1.	Вивчити літературні джерела з предмету дослідження та написати заяву про затвердження теми кваліфікаційної роботи	11.03.2024	Виконано
2.	Затвердити план дослідження та отримати завдання до виконання кваліфікаційної роботи	25.03.2024	Виконано
3.	Розкрити теоретичні засади функціонування АСЕАН як інтеграційного утворення	06.05.2024 – 12.05.2024	Виконано
4.	Проаналізувати сучасні тенденції економічного розвитку країн АСЕАН	13.05.2024 – 19.05.2024	Виконано
5.	Визначити та обґрунтувати перспективи розвитку міжнародних економічних відносин України з країнами АСЕАН	20.05.2024 – 26.05.2024	Виконано
6.	Написати реферат, вступ, висновки та оформити список використаних джерел	27.05.2024 – 30.05.2024	Виконано
7.	Оформити кваліфікаційну роботу та пройти перевірку на плагіат	31.05.2024	Виконано
8.	Передати кваліфікаційну роботу рецензенту для рецензування (за 10 днів до захисту)	01.06.2024	Виконано
9.	Попередній захист кваліфікаційної роботи	03.06.2024	Виконано
10.	Передати кваліфікаційну роботу науковому керівникові для написання відгуку (за 7 днів до захисту)	03.06.2024	Виконано

8. Дата видачі завдання: «25» березня 2024 р.

Керівник кваліфікаційної роботи _____
(підпис керівника)

Татаренко Н.О.
(П.І.Б)

Завдання прийняв до виконання _____
(підпис випускника)

Піскунова І.С.
(П.І.Б)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи «Сучасні тенденції економічного розвитку країн АСЕАН»: 100 ст., 22 таблиці, 11 рисунків, 54 літературних джерел.

Перелік ключових слів (словосполучень): АСЕАН, УКРАЇНА, ПІВДЕННО-СХІДНА АЗИЯ, АСОЦІАЦІЯ, ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК, МОДЕЛІ АСЕАН+, ЕКОНОМІЧНА СПІВПРАЦЯ, ВПЛИВ ВІЙНИ, ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ, ЕКОНОМІЧНА ПРИВАБЛИВІСТЬ .

Об'єкт дослідження: сучасні тенденції економічного розвитку країн АСЕАН.

Предмет дослідження: сучасні тенденції розвитку країн АСЕАН в контексті світової економіки і проблеми розвитку економічної співпраці між Україною та країнами АСЕАН.

Мета кваліфікаційної роботи: дослідження сучасних тенденцій економічного розвитку країн АСЕАН та їх відносин з Україною.

Методи дослідження: теоретичного узагальнення та порівняння; класифікації та систематизації; аналізу та синтезу; графічний; статистичного аналізу; порівняльних та експертних оцінок, а також методи логічного статистичного, порівняльного, факторного та структурного підходів.

Отримані результати та їх новизна: полягають у комплексному підході до аналізу АСЕАН, що включає в себе оцінку сучасних тенденцій економічного розвитку країн АСЕАН та проблем розвитку економічної співпраці між Україною та країнами АСЕАН.

Значущість виконаної роботи та висновки: АСЕАН об'єднує 10 країн з швидко зростаючими економіками, що відкриває нові можливості для українського експорту та інвестицій, тому вивчення цього питання є важливим для формування ефективної зовнішньої політики України та розширення її міжнародних зв'язків.

Рекомендації щодо використання результатів: матеріали кваліфікаційної роботи рекомендується використовувати для застосування при написанні звітів щодо проблем розвитку економічної співпраці між Україною та країнами АСЕАН.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ АСЕАН ЯК ІНТЕГРАЦІЙНОГО УТВОРЕННЯ	10
1.1 Сутність АСЕАН та його роль у світовій економіці	10
1.2 Інституційні та функціональні особливості інтеграційного об'єднання АСЕАН	20
1.3 Синергія завдань розвитку країн АСЕАН.....	30
1.4 Моделі «АСЕАН+».....	34
РОЗДІЛ 2	
АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН АСЕАН	47
2.1 Аналіз ключових факторів, що впливають на економічний розвиток країн АСЕАН	47
2.2 Індикатори структури, обсягів та динаміки зовнішньої торгівлі та інвестицій країн АСЕАН.....	55
2.3 Роль та вплив інновацій та технологічного прогресу на економічний розвиток країн АСЕАН.....	64
РОЗДІЛ 3	
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ АСЕАН.....	73
3.1 Оцінка динаміки та показників співпраці України з країнами АСЕАН у різних сферах економіки.....	73
3.2 Проблеми у розвитку економічної співпраці України з країнами АСЕАН та шляхи їхнього подолання.....	82
ВИСНОВКИ	91
СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	95

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах глобалізації та світових викликів, зокрема пандемії COVID-19, АСЕАН все більше проявляє себе як центр міжнародної торгівлі та співпраці, що робить важливим аналіз його економічного стану та перспектив. Регіон АСЕАН відіграє все більш важливу роль у світовій економіці, як через своє стратегічне геополітичне положення, так і через швидкозростаючий ринок для інвестицій і торгівлі. Зростаючий економічний потенціал країн АСЕАН, таких як Сінгапур, Малайзія, Таїланд, Індонезія та інші, є предметом уваги для міжнародних інвесторів і вимагає дослідження їхнього розвитку та тенденцій. Деякі країни АСЕАН, зокрема Сінгапур, активно розвиваються як центри технологічних інновацій, і розуміння тенденцій у цьому напрямку важливе для стимулювання економічного зростання та конкурентоспроможності регіону.

Військова агресія росії проти України має значний вплив не лише на Європу, але й на інші регіони світу, зокрема на країни Асоціації країн Південно-Східної Азії (АСЕАН). Ця агресія змінила глобальний геополітичний ландшафт, і її наслідки відчуваються в економічних, політичних та безпекових аспектах.

Для країн АСЕАН військовий конфлікт в Україні став важливим сигналом щодо необхідності перегляду своїх зовнішньополітичних стратегій та безпекових заходів. Незважаючи на географічну віддаленість, країни АСЕАН стурбовані наслідками війни, які відображаються на глобальних ланцюгах постачань, цінових коливаннях на енергетичному та продовольчому ринках, а також на загальній нестабільності в міжнародних відносинах.

Зокрема, важливим є те, що війна в Україні вплинула на енергетичний сектор. Багато країн АСЕАН залежать від імпорту енергоресурсів, і санкції проти Росії, а також обмеження постачань російської нафти та газу, створюють додаткові виклики для їхньої енергетичної безпеки. Це спонукає до пошуку альтернативних джерел енергії та посилення співпраці в енергетичному секторі з іншими регіонами.

Крім того, військова агресія Росії в Україні підкреслила важливість міжнародного права та принципів територіальної цілісності та суверенітету. Країни АСЕАН, що мають власні територіальні суперечки, зокрема в Південно-Китайському морі, спостерігають за розвитком подій в Україні як за важливим прецедентом у міжнародних відносинах. Це підсилює їхнє бажання зміцнювати регіональні альянси та забезпечувати колективну безпеку.

В такій ситуації Україна повинна робити все для покращення відносин з країнами АСЕАН. Така співпраця може принести користь обом сторонам, тому аналіз торгових відносин між Україною та АСЕАН є необхідним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Важливі теоретичні та практичні аспекти сучасних тенденцій економічного розвитку країн АСЕАН покладені в основу досліджень багатьох науковців, зокрема Н. Городні, Д. Марущака, О. Ратковича, С. Шергіна, Б. Новошицького та ін.

Висвітленню даної проблеми присвячено наукові праці викладачів кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу ФМВ НАУ: Прокоп'єва А.А., Татаренко Н.О., Набок І.І., Побоченко Л.М., Румянцев А. П.

У той же час аналіз наукових праць показує, що деякі проблемні питання залишаються недостатньо вивченими, особливо в таких умовах як пандемія та російське повномасштабне вторгнення. Відповідно виникає потреба у вивченні організації АСЕАН, історії її відносин з Україною та проблем у розвитку цих відносин.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження сучасних тенденцій економічного розвитку країн АСЕАН та їх відносин з Україною.

Досягнення мети дослідження передбачає постановку та розв'язання таких **завдань:**

- розкрити сутність АСЕАН та його роль у світовій економіці;
- визначити інституційні та функціональні особливості інтеграційного об'єднання АСЕАН;
- розкрити синергію завдань країн АСЕАН;
- дослідити моделі АСЕАН+;

- проаналізувати ключові фактори, що впливають на економічний розвиток країн АСЕАН;
- дослідити індикатори структури, обсягів та динаміки зовнішньої торгівлі та інвестицій країн АСЕАН;
- розкрити роль та вплив інновацій та технологічного прогресу на економічний розвиток країн АСЕАН;
- оцінити динаміку та показники співпраці України з країнами АСЕАН у різних сферах економіки;
- проаналізувати проблеми у розвитку економічної співпраці України з країнами АСЕАН та шляхи їхнього подолання.

Об’єктом дослідження є сучасні тенденції економічного розвитку країн АСЕАН.

Предметом дослідження є сучасні тенденції розвитку країн АСЕАН в контексті світової економіки і проблеми розвитку економічної співпраці між Україною та країнами АСЕАН.

Методологія дослідження. Для досягнення поставленої мети в роботі використано наступні методи дослідження: теоретичного узагальнення та порівняння; класифікації та систематизації; аналізу та синтезу; графічний; статистичного аналізу; порівняльних та експертних оцінок, а також методи логічного статистичного, порівняльного, факторного та структурного підходів.

Теоретичною основою дослідження є економічні дослідження провідних вітчизняних і зарубіжних учених. Фактологічною та статистичною основою стали звіти Світового Банку (СБ), Міжнародного валютного фонду (МВФ), дані статистичної служби АСЕАН, дані секретаріату АСЕАН та відповідні сайти в Internet і також дані Державної служби статистики України.

Для реалізації визначених у кваліфікаційній роботі мети та завдань було використано комплекс прийомів та методів наукового пізнання: порівняльний метод – використано для зіставлення показників, які визначають рівень ВВП та інфляції країн АСЕАН; економіко-статистичний метод – дав змогу дослідити стан і тенденції

розвитку торгових відносин між Україною та країнами АСЕАН, визначити головні проблеми та перешкоди для їх розвитку тощо.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки кваліфікаційного дослідження висвітлено в наукових публікаціях:

Піскунова І.С. Особливості розвитку економічного співробітництва України з країнами АСЕАН в умовах війни / XV Міжнародна науково-практична конференція «Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі», 25 квітня 2024 р., НАУ, м. Київ.

Піскунова І.С. Фінансовий ринок АСЕАН як важливий компонент економічного розвитку регіону / Міжнародна науково-практична конференція «Фінансові аспекти розвитку глобальної економіки: виклики та перспективи», 15 травня 2024 р., НАУ, м. Київ.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку бібліографічних посилань використаних джерел. В роботі розміщено 22 таблиці, 11 рисунків. Список бібліографічних посилань використаних джерел включає 57 найменувань на шести сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ АСЕАН ЯК ІНТЕГРАЦІЙНОГО УТВОРЕННЯ

1.1. Сутність АСЕАН та його роль у світовій економіці

АСЕАН (Асоціація країн Південно-Східної Азії) – це регіональна організація, яка об'єднує десять країн Південно-Східної Азії: Бруней, Камбоджа, Індонезія, Лаос, Малайзія, М'янма (Бірма), Філіппіни, Сінгапур, Таїланд і В'єтнам. Вона була заснована з метою сприяння політичній та економічній співпраці між своїми членами та зміцненню миру та стабільності в регіоні.

Сутність АСЕАН відображена в поставлених цілях – розвитку спільних інтересів і співпраці між країнами-членами. Основні аспекти діяльності АСЕАН включають політичний діалог, економічне співробітництво, культурний обмін, інфраструктурні проекти та боротьбу зі спільними викликами, такими як екологічні проблеми та транснаціональні загрози безпеці. Крім того, АСЕАН грає важливу роль у формуванні регіональних економічних та торговельних угод. Ці угоди сприяють збільшенню торгівлі та інвестицій в регіоні, що сприяє економічному зростанню країн-членів АСЕАН.

АСЕАН було створено п'ятьма державами Південно-Східної Азії (ПСА) – Індонезією, Малайзією, Сінгапуром, Таїландом і Філіппінами, які підписали Декларацію АСЕАН у Бангкоку (Таїланд) в серпні 1967 року. У січні 1984 року до Асоціації приєднався Бруней, у липні 1995 року – В'єтнам, у липні 1997 року – Лаос і М'янма, у квітні 1999 року – Камбоджа. На сьогодні багато дослідників порівнюють АСЕАН з ЄС, зазначаючи, що вони представляють абсолютно різні моделі інтеграції. На відміну від Європи, Південно-Східна Азія є найбільш диверсифікованим регіоном світу. Країни, що входять до АСЕАН, займають значну територію і значно відрізняються між собою за географічними, етнічними і релігійно-культурними чинниками.

На відміну від Європи, країни Південно-Східної Азії ПСА не мали спільної історії. Однак тим, що їх об'єднало, став досвід японської окупації під час Другої світової війни (1942-1945). Саме цей період визначив появу назви цього регіону – Південно-Східна Азія.

Географічно країни АСЕАН поділяються на континентальні (Бірма, Таїланд, В'єтнам, Лаос, Камбоджа) та острівні (Індонезія, Малайзія, Сінгапур, Філіппіни, Бруней, так звані «країни Південних морів»). Країни регіону різняться за релігійним складом, включаючи іслам, буддизм, католицизм та інші [57].

Крім Таїланду (до 1936 року відомого як Сіам), однієї з небагатьох країн Сходу, що в колоніальний період зуміла зберегти формальну незалежність, країни цього субрегіону були колоніями різних держав: Індонезія — Нідерландів; Малайзія, Сінгапур, Бруней і Бірма — Великої Британії; В'єтнам, Лаос і Камбоджа входили до складу Французького Індокитаю; Філіппіни були підпорядковані США. Ці країни здобули незалежність в різний час, після Другої світової війни.

Філіппіни отримали незалежність від США 4 липня 1946 року, Бірма від Британії — в січні 1948 року. Індонезія проголосила незалежність за сприяння Японії в серпні 1945 року, але фактично здобула її в 1949 році після двох війн з Нідерландами. Хоча В'єтнам проголосив незалежність у вересні 1945 року, реально вона була отримана лише в 1954 році після тривалої війни з Францією. Згідно рішень Женевської мирної конференції, В'єтнам було поділено на Північний і Південний, після чого розпочалася нова війна в Індокитаї. Збройне протистояння між Північчю і Півднем з втручанням США завершилося об'єднанням В'єтнаму під владою Півночі і проголошенням у липні 1976 року Соціалістичної Республіки В'єтнам.

У 1957 році британці надали незалежність Малайзії на Малаккському півострові. У 1961 році була запропонована ідея створення Федерації Малайзії, яка включала б приєднання до Малайзії їхніх колоній на острові Калімантан.

У початковий період незалежності країн Південно-Східної Азії виникла внутрішня нестабільність на етнічному, релігійному та соціальному рівнях, включаючи активність різних сепаратистських та комуністичних груп, які

підтримувалися з боку Китаю, СРСР та КНДР. У контексті холодної війни Південно-Східна Азія стала місцем змагання за вплив між «великими державами» – США, Китаєм, СРСР.

Така ситуація викликала необхідність створення певної організації, якою стала Асоціація країн Південно-Східної Азії (АСЕАН). Бангкокська декларація від 8 серпня 1967 року проголошувала загальну волю країн-членів Асоціації до розвитку дружніх відносин, співробітництва і регіональної солідарності, визнавши існування спільних інтересів і проблем.

Для досягнення своїх цілей Асоціація створила механізм проведення щорічних зборів міністрів закордонних справ, які по чергово відбувалися в кожній з країн-учасниць, а також спеціальних зустрічей у разі потреби. Між цими засіданнями роботою Асоціації керував комітет під головуванням міністра закордонних справ країни-господаря за участю акредитованих послів інших держав-членів. Також передбачалося створення спеціальних та постійних комітетів з фахівців і посадовців для розгляду спеціальних питань.

У кожній країні-учасниці функціонував Національний секретаріат, який від імені цієї країни здійснював роботу Асоціації та надавав підтримку зазначеним вище інституціям [29].

Значний вплив на існування АСЕАН мав конфлікт щодо претензій Індонезії на гегемонію в Південно-Східній Азії (ПСА). Створення АСЕАН було в значній мірі ініціативою нового президента Індонезії М. Сухарто, який у 1966 році завершив конфронтацію з Малайзією і висунув нову концепцію регіонального порядку, де Індонезія, як найбільша держава АСЕАН, мала грати провідну роль в забезпеченні порядку в ПСА (в контексті США, Японії, Китаю, Великої Британії). Однак такі претензії Індонезії не зустріли розуміння з боку її сусідів.

У контексті індонезійського проекту та з урахуванням змін у геополітичній обстановці регіону, таких як неминуче виведення американських військ з В'єтнаму та підходів до наближення між США і Китаєм, Малайзія висунула ідею створення в Південно-Східній Азії зони миру, свободи та нейтралітету. Згідно з цим проектом, нейтралітет ПСА мав бути гарантований великими зовнішніми державами, перш за

все США. Ця ідея була закладена в основу Куала-Лумпурської декларації 1971 року про створення в Південно-Східній Азії зони миру, свободи та нейтралітету. Взаємна недовіра та стурбованість щодо наростання військової потужності Китаю змусила країни АСЕАН виступати за збереження американської присутності в регіоні. Водночас вони прагнули зберегти власну самобутність на різних рівнях, боячись можливості поглинання Заходом.

Хоча АСЕАН і акцентувала увагу на економічній, соціальній і культурній кооперації, в економічній сфері на початковому етапі своєї діяльності було зроблено дуже мало. За аналізом прем'єр-міністра Сінгапуру Лі Куан Ю, проведеним у 1972 році, з 685 рекомендацій у сфері економіки, прийнятих на зустрічах міністрів АСЕАН з 1967 року, було впроваджено лише 80. Торгівля між країнами АСЕАН з 1967 року розвивалася повільніше, ніж з поза-регіональними країнами, і навіть зазнала зменшення у 1972 році порівняно з 1966 роком, з 18% до 15,7% [8].

Після закінчення Другої Індокитайської війни в 1976 році на Балійському саміті держави АСЕАН підписали Договір про дружбу і співробітництво, який визначив принципи взаємовідносин між ними. Ці принципи включають взаємну повагу незалежності, суверенітету, рівності, територіальної цілісності і національної ідентичності кожної нації, відмову від використання сили у міжнародних відносинах, вирішення конфліктів мирним шляхом та невтручання у внутрішні справи один одного. Ці принципи утвердили «консенсусну модель розвитку» або «шлях АСЕАН», яка сприяла розвитку регіонального співробітництва та стратегії уникнення конфліктів.

На цьому ж саміті 1976 року було висловлено намір зміцнити економічну кооперацію, але він став важливою подією переважно на політичному рівні. Ініціатива Лі Куан Ю щодо створення зони вільної торгівлі між країнами АСЕАН була відхилена. Замість цього, було прийнято пропозицію Індонезії щодо поступового зниження тарифів на взаємній основі для лібералізації міжасеанівської торгівлі. У 1977 році була укладена Угода про преференційну торгівлю АСЕАН (АПТА), проте вона мала обмежений вплив на зростання взаємної торгівлі [11].

Досягнення АСЕАН у сфері економіки значно відставали від успіхів у політико-дипломатичній сфері. Найбільшим досягненням АСЕАН у цій сфері було спільне застосування дипломатичного тиску на Ханой через вторгнення В'єтнаму в Камбоджу в 1978 році. Основна проблема в реалізації економічних проектів полягала в тому, що країни регіону здійснювали націоналістичну економічну політику, яка базувалася на імпорто-замінних стратегіях. Ця політика була спрямована на власні потреби країни, а не на спільний розвиток регіону. Країни АСЕАН не прагнули досягти взаємодоповнювання своїх економік, що ускладнювало регіональне економічне співробітництво.

Останні, політичні успіхи АСЕАН позитивно позначилися на економічному розвитку країн-учасниць. Створення іміджу АСЕАН як стабільної території сприяло залученню іноземних інвестицій, зокрема з Японії, що привело до укладення угод про співробітництво та інвестиції. У 1980-ті роки економіка АСЕАН перейшла на експортно-орієнтовану модель. Це сприяло значному зростанню економіки.

Після закінчення війни в Камбоджі, яка знайшла відображення в рішеннях Паризької мирової конференції в жовтні 1991 року, члени АСЕАН зосередилися на економічних ініціативах. Під час 5-го саміту АСЕАН в Сінгапурі в січні 1992 року були прийняті дві важливі ініціативи: створення протягом 10 років в АСЕАН зони вільної торгівлі (АФТА) і залучення країн Індокитаю до Асоціації. З цього часу почався економічний регіоналізм у ПСА, який виник як відповідь на європейський регіоналізм (створення Європейського союзу) і через побоювання країн АСЕАН розчинитися у більш широкій організації Тихоокеанського економічного співробітництва (АТЕС), створеній за ініціативою США в 1989 році.

У 1997 році в Східній Азії спалахнула серйозна фінансова криза (Азійська криза 1997-1998), яка сильно завдала шкоди економіці країн АСЕАН, зокрема Таїланду, Індонезії та Малайзії. У такій ситуації принципи діяльності АСЕАН, невторчання і консенсус в прийнятті рішень, що допомагали підтримувати стабільність в регіоні, перетворилися на гальмо її діяльності. Криза підкреслила слабкість АСЕАН як організації та її нездатність розробити спільний підхід до подолання негативних явищ у фінансовому секторі через захист

власних інтересів. Через відмову деяких держав-членів АСЕАН навіть мінімальні механізми протидії кризі не були запроваджені в межах Асоціації. АСЕАН потрапила у внутрішню кризу, яка супроводжувалася загостренням двосторонніх відносин між її членами.

Політичні наслідки кризи були дуже очевидними: крах режиму Сухарто в Індонезії та початок періоду політичної нестабільності, що завершився перемогою демократичного реформатора С. Юдхойоно на президентських виборах 2004 року; ослаблення позицій Національного фронту під керівництвом М. Махатхіра в Малайзії; тривала політична і соціальна криза на Філіппінах; прийняття нової конституції в Таїланді, що створило шлях до влади Т. Сінаварта і, наприкінці, призвело до військового перевороту восени 2006 року та прийняття нової конституції.

У листопаді 2007 року на саміті в Сінгапурі було прийнято Хартію АСЕАН, яка набула чинності в грудні 2008 року. Цей документ передбачав значне розширення повноважень секретаріату АСЕАН, створення Комісії АСЕАН з прав людини і Суду справедливості, поступову трансформацію принципу консенсусу прийняття рішень та інших змін, спрямованих на перетворення Асоціації в більш відповідальну, інтегровану організацію, засновану на чітких правилах [57].

У порівнянні з Європою, Південно-Східна Азія вважає інституційне будівництво менш важливим через велику різноманітність регіону. Європейський союз і АСЕАН представляють дві різні моделі інтеграції: одна – як «сімейна модель», інша - як модель «доброго сусідства». Друга модель, хоча й визнає необхідність інституцій, але не вважає їх створення важливим. АСЕАН ближчий до «процесу паралельної національної дії», який відбувається в Скандинавії, і уникає створення наднаціональних інституцій. Співробітництво здійснюється шляхом адаптації національних законів і регуляцій, легалізації та гармонізації стандартів, замість створення нових регіональних структур.

На сьогоднішній день, АСЕАН має вигідну позицію відносно регіональних лідерів, оскільки вона є зручним посередником для всіх великих країн. Згідно з визначенням генерального секретаря АСЕАН, С. Пітсувана, з січня 2008 року, «кожен партнер вважає АСЕАН зручним водієм. Співпраця з усіма без загроз для будь-кого - ось секрет її успіху» [57]. У своєму розвитку АСЕАН пройшла кілька етапів, під час яких її активності змінювалися відповідно до змін зовнішніх умов:

1) у період від 1967 до 1976 року АСЕАН проходила етап становлення, під час якого вона сприяла встановленню діалогу між елітами і формуванню принципів взаємодії між країнами-учасниками. Асоціація вводила регіональні цінності і норми поведінки, сприяючи соціалізації регіональних держав та формуванню їх регіональної ідентичності. Також була створена система політичних і соціальних зв'язків між країнами-членами, що запобігло виникненню силових конфліктів;

2) з 1976 по 1992 рік АСЕАН переважно зосереджувалася на політично-дипломатичній діяльності з метою підтримки політичної стабільності в Південно-Східній Азії. Її основним досягненням було створення образу єдності, миру і згоди в регіоні, без чого економічний розвиток став би неможливим;

3) у період з 1992 по 1997 рік АСЕАН зазнала реформування у пост-біполярну епоху, зосереджуючись на розширенні і наданні пріоритету питанням економічного співробітництва;

4) вкінці 1990-х років і до 2003 року АСЕАН зіткнулася з кризою, викликаною складним процесом інтеграції нових членів та руйнівними наслідками Азійської фінансової кризи для економік країн-учасниць;

5) з 2003 року до сьогодні АСЕАН зазнає реформ, посилюючи свою інституціоналізацію під впливом розвитку більш широких регіональних утворень, таких як «АСЕАН+3» (з 1997 року) і «АСЕАН+6» (з 2005 року) [57].

Азіатсько-Тихоокеанський регіон є надзвичайно динамічним у світовому розвитку та є активним центром інтеграційних процесів, що об'єднує його в єдине економічне утворення (див. Табл. 1.1).

Темпи економічного зростання в АСЕАН у 2013-2022 рр., (%)

Країна	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Бруней	-2,1	-2,5	-0,4	-2,5	1,3	0,1	3,9	1,1	-1,6	-1,6
Даруссалам										
Камбоджа	7,5	7,1	9,0	6,9	7,2	7,5	6,8	-3,1	3,0	4,8
Індонезія	5,6	5,0	4,9	5,0	5,1	5,2	5,0	-2,1	3,7	5,3
Лаос	8,0	7,6	7,3	7,0	6,9	6,3	5,5	3,3	3,5	4,4
Малайзія	4,7	6,0	5,0	4,4	5,8	4,8	4,4	-5,5	3,3	8,7
М'янма	7,3	8,4	8,0	7,3	5,8	6,4	6,8	3,2	-5,9	2,8
Філіппіни	6,8	6,3	6,3	7,1	6,9	6,3	6,1	-9,5	5,7	7,6
Сингапур	5,1	3,9	2,2	3,6	4,5	3,6	1,3	-3,9	8,9	3,6
Таїланд	2,7	1,0	3,1	3,4	4,2	4,2	2,1	-6,1	1,5	2,6
В'єтнам	5,4	6,0	6,7	6,7	6,9	7,5	7,4	2,9	2,6	8,0
АСЕАН	5,1	4,7	4,9	4,9	5,4	5,2	4,5	-3,7	3,8	5,6

Примітка. Складено автором за даними Секретаріату АСЕАН. URL: <https://data.aseanstats.org/>.

Потужне становище АТР у світовій економіці підтверджується тим, що цей регіон генерує 60 % світового ВВП, майже половину світової торгівлі, 46 % прямих іноземних інвестицій та має 40 % населення світу.

Країни Асоціації країн Південно-Східної Азії забезпечують 81 % виробництва натурального каучуку, 38 % пальмової олії, 53 % кокосового масла, 62 % цинку, 60 % мідної руди та 12 % хромової руди. Крім того, в цьому регіоні знаходяться значні запаси нафти та природного газу. Населення країн АСЕАН на сьогодні складає близько 500 мільйонів осіб, а їхній загальний ВВП становить 737 мільярдів доларів США, обсяг торгівлі – 720 мільярдів доларів США (див. Табл. 1.2).

ВВП у постійних цінах у національній валюті АСЕАН, 2013-2022 рр.,
(млрд національної валюти)

Країна	Валюта	2019	2020	2021	2022
Бруней Даруссалам	Брунейський долар	19,1	19,3	19,0	18,7
Камбоджа	Ріель	56 578,1	54 826,4	56 498,5	59 229,5
Індонезія	Рупія	10 949 155,4	10 722 999,3	11 120 077,9	11 710 397,8
Лаос	Ке	130 446,6	134 720,4	139 408,4	145 574,1
Малайзія	Рінггіт	1 424,0	1 346,2	1 390,6	1 510,9
М'янма	К'ят	89 147,3	91 971,6	86 561,8	88 975,6
Філіппіни	Песо	19 382,8	17 537,8	18 540,1	19 943,6
Сингапур	Сінгапурський долар	481,4	462,6	503,7	522,0
Таїланд	Бат	10 919,3	10 256,9	10 409,9	10 680,3
В'єтнам	Донг	4 866 315,6	5 005 843,6	5 134 071,4	5 545 715,9

Примітка. Складено автором за даними Секретаріату АСЕАН. URL: <https://data.aseanstats.org/>.

Асоціація країн Південно-Східної Азії та її члени відзначають стійкий і позитивний розвиток економіки за основними показниками. Міжнародне співтовариство зацікавлене у стабільному функціонуванні АСЕАН як механізму для забезпечення стабільності, розвитку та безпеки в Південно-Східній Азії, розширення співпраці та встановлення взаємовигідних багатосторонніх торгових зв'язків.

У 2020 році загальний ВВП десяти держав-членів АСЕАН склав 3 трильйони доларів США, роблячи АСЕАН п'ятою за розміром економікою у світі після США, Китаю, Японії і Німеччини. За останні два десятиліття спостерігалася позитивна динаміка ВВП в АСЕАН, незважаючи на світову економічну кризу 2008–2009 років. Проте у 2020–2021 роках темп зростання знизився через пандемію COVID-19.

За останні два десятиліття обсяг торгівлі товарами між країнами АСЕАН зріс майже у 3,5 рази, досягнувши у 2020 році понад 2,6 трильйона доларів США.

У період 2020–2021 років темп інфляції найбільше зріс у Камбоджі та М'янмі, тоді як Індонезія, Таїланд та В'єтнам демонстрували помірні темпи зростання інфляції (табл. 1.3):

Таблиця 1.3

Темпи інфляції в країнах АСЕАН, (%)

Країна	Базовий рік	2017	2018	2019	2020	2021
Бруней	2010	0,2	0,1	0,3	1,9	1,7
Камбоджа	2006	2,2	2,5	1,9	2,9	2,9
Індонезія	2012	3,6	3,2	3,0	0,5	1,6
Лаос	2010	0,8	2,0	3,3	5,1	3,8
Малайзія	2010	3,7	0,9	0,7	1,1	2,5
М'янма	2006	4,5	6,9	8,8	3,9	6,2
Філіппіни	2006	3,2	5,3	2,4	2,4	3,9
Сінгапур	2014	0,6	0,4	0,6	0,2	2,3
Таїланд	2011	0,7	1,1	0,7	0,8	1,2
В'єтнам	2014	3,5	3,5	2,8	3,2	1,8

Примітка. Складено автором за даними Секретаріату АСЕАН. URL: <https://data.aseanstats.org/>.

У 2020 році спостерігалось зниження валового внутрішнього продукту (ВВП) у Малайзії, Філіппінах, Сінгапурі та Таїланді, але вже у 2021 році ці країни показали зростання ВВП. У М'янмі ВВП зменшився в 2021 році (див. Табл. 1.4).

Отже, АСЕАН є одним із найбільш динамічно зростаючих регіонів світу з великим спільним ринком, що включає понад 650 мільйонів осіб. Через ініціативи, такі як Зона вільної торгівлі (АФТА), організація сприяє зниженню торговельних бар'єрів між країнами-членами, полегшуючи регіональну торгівлю та інвестиції.

АСЕАН має значний вплив на світову економіку. Економіки таких країн як Індонезія, В'єтнам, Філіппіни та Малайзія, зростають швидкими темпами, що робить АСЕАН важливим двигуном глобального економічного розвитку. АСЕАН активно укладає торговельні угоди як між своїми країнами-членами, так і з іншими економічними блоками та країнами, такими як Китай,

Японія, Південна Корея, Австралія, Нова Зеландія, Європейський Союз і Сполучені Штати.

Таблиця 1.4

Річний темп росту внутрішнього продукту в країнах АСЕАН, (%)

Країна	Базовий рік	2017	2018	2019	2020	2021
Бруней	2010	1,3	0,1	3,9	1,1	-1,6
Камбоджа	2000	7,0	7,5	7,1	-3,1	3,0
Індонезія	2010	5,1	5,2	5,0	-2,1	3,7
Лаос	2012	6,9	6,3	5,5	3,3	3,5
Малайзія	2015	5,8	4,8	4,4	-5,6	3,1
М'янма	2010	6,8	6,8	6,2	3,2	-5,9
Філіппіни	2018	6,9	6,3	6,1	-9,6	5,6
Сингапур	2015	4,7	3,7	1,1	-4,1	7,6
Таїланд	2002	4,2	4,2	2,2	-6,2	1,5
В'єтнам	2010	6,8	7,1	7,0	2,9	2,6

Примітка. Складено автором за даними Секретаріату АСЕАН. URL: <https://data.aseanstats.org/>.

Регіон приваблює значні прямі іноземні інвестиції (ПІІ) завдяки своїй великій робочій силі, сприятливому бізнес-клімату та стратегічному розташуванню. Багато країн АСЕАН є важливими виробничими центрами для глобальних корпорацій.

Крім того, АСЕАН є популярним туристичним напрямком, що також робить значний внесок у світову економіку через надходження від туризму. Таким чином, АСЕАН відіграє важливу роль у світовій економіці, стимулюючи торгівлю, інвестиції та економічне зростання як у регіоні, так і за його межами.

1.2. Інституційні та функціональні особливості інтеграційного об'єднання АСЕАН

Цілі та завдання Асоціації сформульовані в статті 2 декларації:

– прискорення регіонального економічного зростання, соціального прогресу та культурного розвитку за допомогою спільних зусиль у дусі рівності та партнерства;

- сприяння миру та стабільності в регіоні через дотримання справедливості, законності та поваги принципів Статуту ООН;
- сприяння активному співробітництву та взаємодопомозі в галузях економіки, соціального забезпечення, культури, техніки, науки й адміністративного управління;
- надання взаємної допомоги у підготовці кадрів у галузі освіти, техніки та управління;
- ефективна співпраця з метою кращого використання сільського господарства, промисловості, розширення торгівлі, транспорту й комунікацій та підвищення рівня життя населення;
- сприяння проведенню вивчення проблем Південно-Східної Азії;
- встановлення та розвиток взаємовигідного співробітництва з міжнародними й регіональними організаціями, що мають схожі цілі і завдання.

Функціональна та інституційна діяльність АСЕАН здійснюється відповідно до положень Хартії (Статуту) АСЕАН, яка була ратифікована в 2007 і набула чинності в грудні 2008.

Хартія АСЕАН складається з 55 статей, що проголошують наступні основні принципи та цілі:

- визнання головної ролі АСЕАН в регіональному співробітництві;
- повага до принципів територіальної цілісності, суверенітету, національної самоідентифікації, невтручання у внутрішні справи країн-членів;
- сприяння регіональному миру та мирному вирішенню конфліктів;
- повага до міжнародного права в питаннях прав людини, соціальної справедливості та багатосторонньої торгівлі;
- створення органу щодо захисту прав людини;
- сприяння регіональній інтеграції та розвитку дружніх відносин з Європейським Союзом [23].

У своїх відносинах одна з одною держави-члени АСЕАН прийняли наступні фундаментальні принципи, які містяться в Договорі про дружбу та співпрацю в Південно-Східній Азії 1976 року:

- взаємна повага до незалежності, суверенітету, рівноправності, територіальної цілісності та національної самобутності всіх націй;
- право кожної держави вести своє національне існування без зовнішнього втручання, підривної діяльності чи примусу;
- невтручання у внутрішні справи один одного;
- врегулювання розбіжностей або суперечок мирним шляхом;
- відмова від погрози силою або її застосування;
- ефективна співпраця між собою.

Правове оформлення АСЕАН було завершено в 1976 році після підписання на острові Балі (Індонезія) Договору про дружбу і співпрацю в Південно-Східній Азії та Декларації згоди АСЕАН. У 1971 році в місті Куала-Лумпур (Малайзія) країни-члени ухвалили Декларацію про зону миру, свободи та нейтралітету в Південно-Східній Азії.

Найвищим керівним органом АСЕАН є саміт лідерів (голів держав і урядів) країн-членів, який відповідно до Хартії може проводитися двічі на рік. Також передбачено можливість проведення екстрених зустрічей керівництва АСЕАН. Організаційно-координуючу та консультативну роль забезпечує щорічна нарада міністрів закордонних справ. Щорічно проводиться нарада міністрів фінансів, економіки та сільського господарства, причому прийняті рішення цієї наради мають бути затверджені міністрами закордонних справ. Поточне керівництво здійснюється Постійним комітетом, до якого входить міністр закордонних справ країни-голови та послів інших країн-членів.

Секретаріат АСЕАН розташований у столиці Індонезії, Джакарті, і ним керує Генеральний секретар.

Секретаріат АСЕАН був створений 24 лютого 1976 року міністрами закордонних справ АСЕАН. В Угоді про заснування Секретаріату АСЕАН зазначено, що основним мандатом Секретаріату АСЕАН є «забезпечення більшої ефективності координації органів АСЕАН і більш ефективної реалізації проєктів і діяльності АСЕАН». Більш детальні функції Секретаріату

АСЕАН були втілені у функціях і повноваженнях Генерального секретаря. Секретаріат АСЕАН був створений у такому складі: Генеральний секретар, три директори Бюро, офіцер із зовнішньої торгівлі та економічних відносин, адміністративний офіцер, офіцер з громадської інформації та помічник Генерального секретаря.

Сінгапурський саміт 1992 року домовився про реструктуризацію інститутів АСЕАН. Це включало регулярне проведення офіційних і неофіційних самітів, розпуск п'яти економічних комітетів АСЕАН і створення Ради АФТА, зміну повноважень Генерального секретаря Секретаріату АСЕАН із розширеними повноваженнями ініціювати, консультувати, координувати та здійснювати діяльність АСЕАН та професіоналізацію персоналу Секретаріату АСЕАН за принципом відкритого найму.

Манільський протокол від 22 липня 1992 року імплементував рішення Сінгапурського саміту. Строк перебування на посаді Генерального секретаря було збільшено до п'яти років.

Шостий саміт АСЕАН постановив переглянути загальну організаційну структуру АСЕАН з метою подальшого підвищення ефективності та результативності, беручи до уваги розширення діяльності АСЕАН, розширення членства АСЕАН і поточну регіональну ситуацію. У рамках цього огляду саміт також вирішив «переглянути роль, функції та спроможність Секретаріату АСЕАН задовольняти зростаючі вимоги АСЕАН.

На виконання цього мандату Постійний комітет АСЕАН створив у вересні 1998 року Спеціальну робочу групу генеральних директорів з перегляду ролі та функцій Секретаріату АСЕАН.

Підтримуючи основний мандат Генерального секретаря АСЕАН, викладений у Протоколі про внесення змін до Угоди про заснування Секретаріату АСЕАН 1992 року, Постійний комітет АСЕАН погодився, що Секретаріат АСЕАН повинен функціонувати як Секретаріат-координатор для сприяння прийняттю ефективних рішень всередині та між органами АСЕАН. Секретаріат приділяв би більше уваги

питанням по суті, тоді як його завдання щодо обслуговування різних зустрічей були б точно визначені.

Секретаріат АСЕАН створив функціональну структуру. Один із двох заступників Генерального секретаря взяв на себе роль керівника апарату, який буде відповідати за корпоративні справи для забезпечення ефективності внутрішнього управління Секретаріатом АСЕАН. Інший заступник Генерального секретаря виконуватиме функції керівника операцій, який підтримуватиме Генерального секретаря в питаннях операцій і політики [57].

Корпоративні справи включають такі сфери: адміністрування; фінанси та фінансування; людські ресурси; публічна інформація; інформаційні технології; та спеціальні проекти. Оперативні бюро включатимуть Цільову групу з фінансового співробітництва та макроекономічного нагляду; економічне та функціональне співробітництво; торгівля, інвестиції та послуги; координація програми та зовнішні зв'язки.

Заходи, спрямовані на покращення внутрішнього управління Секретаріатом АСЕАН, включають формулювання річних операційних планів, щоб забезпечити основу для визначення пріоритетів Секретаріату та рішень щодо розподілу ресурсів; посилення корпоративних послуг, зокрема фінансового менеджменту, інформаційних послуг і розвитку людських ресурсів; значне збільшення професійного персоналу, найнятого на місцевому рівні, щоб звільнити час старших офіцерів від адміністративних і секретарських завдань, що дозволить більше зосередитися на стратегічних і основних питаннях.

Секретаріат АСЕАН складається з Генерального секретаря та персоналу, який може знадобитися. Генеральний секретар і персонал повинні:

- підтримувати найвищі стандарти чесності, ефективності та компетентності під час виконання своїх обов'язків;
- не шукати та не отримувати вказівок від будь-якого уряду чи зовнішньої сторони за межами АСЕАН;
- утримуватися від будь-яких дій, які можуть вплинути на їхню позицію як посадових осіб Секретаріату АСЕАН, відповідальних лише перед АСЕАН.

Кожна держава-член АСЕАН зобов'язується поважати виключно асеанівський характер обов'язків Генерального секретаря та персоналу та не намагатися впливати на них під час виконання ними своїх обов'язків.

Генеральний секретар АСЕАН призначається самітом АСЕАН на п'ятирічний термін без права поновлення, який обирається з числа громадян держав-членів АСЕАН на основі алфавітної ротації, з належним урахуванням чесності, здібностей і професійного досвіду.

Генеральний секретар мусить:

- виконувати обов'язки цієї високої посади відповідно до положень Статуту та відповідних інструментів, протоколів і усталеної практики АСЕАН;
- сприяти та контролювати прогрес у виконанні угод і рішень АСЕАН, а також подавати щорічний звіт про роботу АСЕАН на саміті АСЕАН;
- брати участь у засіданнях Саміту АСЕАН, Рад спільноти АСЕАН, Координаційної ради АСЕАН, галузевих міністерських органів АСЕАН та інших відповідних зустрічах АСЕАН;
- представляти погляди АСЕАН і брати участь у зустрічах із зовнішніми сторонами відповідно до затверджених керівних принципів політики та мандата, наданого Генеральному секретарю.

Генеральний секретар також є головним адміністративним службовцем АСЕАН. Генеральному секретарю допомагають чотири заступники Генерального секретаря з рангом і статусом заступників міністрів. Заступники Генерального секретаря підзвітні Генеральному секретарю у виконанні своїх функцій.

Чотири заступники Генерального секретаря повинні мати різні громадянства, і походити з чотирьох різних держав-членів АСЕАН.

До складу чотирьох заступників Генерального секретаря входять:

- два заступники Генерального секретаря, які працюватимуть на трирічний термін без права поновлення, обрані з числа громадян держав-членів АСЕАН на основі алфавітної ротації, з належним урахуванням чесності, кваліфікації, компетентності, досвіду;

– два заступники Генерального секретаря, які обслуговуватимуть три роки, які можуть бути продовжені на наступні три роки. Ці два заступники Генерального секретаря мають бути прийняті на роботу на основі заслуг.

Генеральний секретар:

– несе відповідальність перед Народою міністрів АСЕАН під час її сесії та перед Постійним комітетом у будь-який інший час;

– бере на себе керівництво Секретаріатом і відповідає за виконання всіх функцій і обов'язків, покладених на нього Народою міністрів АСЕАН і Постійним комітетом;

– має повноваження направляти повідомлення безпосередньо Договірним сторонам;

– особисто відвідує всі зустрічі міністрів АСЕАН як секретар та є присутнім на всіх засіданнях Постійного комітету;

– відвідує або призначає представника для участі в засіданнях усіх комітетів АСЕАН та інших подібних органів;

– тримає себе в курсі діяльності всіх комітетів АСЕАН та інших подібних органів і пояснює, коли необхідно, директиви Постійного комітету комітетам АСЕАН та іншим подібним органам;

– забезпечує інформування комітетів АСЕАН та інших подібних органів про відповідні поточні події в діяльності АСЕАН;

– виступає в якості каналу офіційного зв'язку між: постійними комітетами АСЕАН, спеціальними комітетами, групами експертів та іншими органами АСЕАН і Постійним комітетом, а також Секретаріатом та іншими міжнародними організаціями та урядом;

– допомагає, у разі необхідності, різним комітетам, групам і органам, створеним у рамках АСЕАН;

– з'ясовує факти або шукає роз'яснення з метою звітування перед Постійним комітетом;

– гармонізує, сприяє та контролює прогрес у здійсненні всіх затверджених заходів АСЕАН;

- ініціює плани та програми заходів для регіонального співробітництва АСЕАН відповідно до затверджених керівних принципів політики;
- готує річний бюджетний кошторис Секретаріату для затвердження Зустрічі міністрів АСЕАН;
- здійснює адміністративні та фінансові повноваження, надані йому відповідно до положень цієї Угоди та інших правил і положень, які можуть набути чинності згодом;
- виконує функції зберігача всіх документів АСЕАН [54].

У кожній країні АСЕАН діють Національні секретаріати. За різноманітними напрямками функціонують 29 комітетів та 122 робочі групи, що дозволяє щороку проводити понад 300 заходів на рівнях міністрів, найвищих посадових осіб та експертів у межах АСЕАН.

У 2009 році була заснована Рада соціально-культурного співробітництва, до якої входять міністри культури та освіти. На своєму першому засіданні у серпні 2009 року Рада визначила важливі завдання, зосередивши увагу на необхідності подолання соціальних наслідків глобальної економічної кризи. Для координації роботи у сфері соціально-культурних зв'язків було затверджено Координаційну конференцію соціально-культурної спільноти АСЕАН, до складу якої входять Фонд АСЕАН, Мережа університетів АСЕАН, Група міністрів АСЕАН та Організація міністрів освіти ПСА [23].

Однією з головних функцій АСЕАН є сприяння зростанню торгівлі та економічному розвитку серед країн-членів. Вони працюють над створенням спільного ринку і зниженням тарифів та перешкод для внутрішньої торгівлі. АСЕАН здійснює координацію політичних позицій серед своїх членів, щоб забезпечити спільний підхід до міжнародних питань і збереження миру та стабільності в регіоні. Об'єднання співпрацює в питаннях безпеки, таких як боротьба з тероризмом, піратством та іншими загрозами безпеці.

АСЕАН сприяє співпраці в галузях освіти, культури, науки та туризму між своїми членами. Організація також співпрацює в гуманітарних питаннях,

включаючи боротьбу зі спалахами хвороб та надання допомоги при природних катастрофах.

У списку важливих торговельно-економічних партнерів АСЕАН, крім Японії, Китаю та Південної Кореї, є США, Канада та провідні країни Європейського Союзу. Ці держави співпрацюють з країнами Асоціації як на двосторонній основі, так і в межах форуму Азія – Європа (АСЕМ), членами якого на 2020 рік були понад 50 країн Європи та Азії. Партнерами АСЕАН також є країни Близького Сходу, Латинської Америки та Африки [23].

Отже, асоціація держав Південно-Східної Азії характеризується своєю складною структурою та розгалуженими механізмами, які відображають різноманіття інтересів держав-членів і сприяють досягненню загальних цілей інтеграції та співпраці. На головних підставах інституційного складу АСЕАН діє Секретаріат, який базується в Джакарті, Індонезія, і координує адміністративні функції об'єднання. Саміт АСЕАН, щорічний захід, головним органом прийняття рішень, на яких збираються голови держав або урядів для визначення стратегічних напрямків розвитку регіону.

Функціональні особливості інтеграційного об'єднання АСЕАН охоплюють широкий спектр сфер, включаючи економічну інтеграцію, політичну та безпекову співпрацю, соціально-культурну інтеграцію та екологічну співпрацю. Ці функції відображають стратегічне бажання держав-членів забезпечити стабільність, розвиток та процвітання в регіонах Південно-Східної Азії.

АСЕАН має кілька інституційних особливостей і відмінностей від інших інтеграційних об'єднань, таких як Європейський Союз (ЄС) чи Північноамериканська зона вільної торгівлі (НАФТА) (див. Табл. 1.5).

Інституційні особливості і відмінності АСЕАН
від інших інтеграційних об'єднань

Гнучкість і неформальність	АСЕАН вирізняється своєю гнучкою і неформальною структурою. Багато рішень приймаються на основі консенсусу і добровільності, що відрізняє її від більш формалізованих структур ЄС.
Принцип невтручання	Одним з основних принципів АСЕАН є невтручання у внутрішні справи країн-членів. Це значно відрізняється від ЄС, де наднаціональні інституції мають значний вплив на політичні та економічні політики держав-членів.
Інституційна структура	АСЕАН має меншу кількість наднаціональних інституцій порівняно з ЄС. Наприклад, у АСЕАН немає свого парламенту або суду з наднаціональними повноваженнями, як у ЄС.
Економічне співробітництво	У той час як ЄС включає глибоку економічну і політичну інтеграцію, АСЕАН зосереджена переважно на економічному співробітництві і інтеграції. Ініціативи, такі як АСЕАНська економічна спільнота (АЕС), спрямовані на створення єдиного ринку, але без таких глибоких політичних інтеграційних кроків, як у ЄС.
Відсутність єдиної валюти	АСЕАН не має єдиної валюти, як євро в ЄС. Країни-члени АСЕАН зберігають свої національні валюти і проводять незалежну монетарну політику.
Регулювання і стандарти	АСЕАН працює над гармонізацією регуляторних норм і стандартів серед своїх країн-членів, але цей процес менш розвинений, ніж в ЄС. В ЄС існує єдиний набір правил і регуляцій, які зобов'язані дотримуватися всі держави-члени.
Різноманітність економічного розвитку	Країни АСЕАН дуже різняться за рівнем економічного розвитку, від розвинених економік, як Сінгапур, до менш розвинених, як Лаос і М'янма. Це створює додаткові виклики для економічної інтеграції порівняно з ЄС, де країни мають більш схожі рівні розвитку.
Безпекові питання	АСЕАН приділяє значну увагу регіональній безпеці і стабільності, але знову ж таки, в рамках принципу невтручання. Це відрізняє його від НАТО, який має більш жорстку безпекову структуру та зобов'язання.

Примітка. Складено автором за даними Татаренко Н.О. Теоретичний вимір інтеграційних процесів: школи і моделі / Світові інтеграційні процеси в умовах трансформації міжнародних систем: Монографія. / За заг. ред. Л.Д. Чекаленко. – Київ, ДАУ, 2017. – С.38-97.

Ці інституційні особливості і відмінності підкреслюють унікальний підхід АСЕАН до регіональної інтеграції, орієнтований на гнучкість, консенсус та повагу до суверенітету країн-членів, що відрізняє його від інших міжнародних інтеграційних об'єднань.

1.3. Синергія завдань розвитку країн АСЕАН

Синергія завдань розвитку країн АСЕАН орієнтується на спільних цілях та співпраці між країнами-членами Асоціації. Як зазначено в Декларації АСЕАН, цілями та завданнями АСЕАН є:

- прискорити економічне зростання, соціальний прогрес і культурний розвиток у регіоні шляхом спільних зусиль у дусі рівності та партнерства з метою зміцнення основи для процвітаючої та мирної спільноти держав Південно-Східної Азії. АСЕАН ставить перед собою завдання забезпечення стабільного та сталого економічного зростання для всіх своїх країн-членів. Це включає сприяння торгівлі, інвестиціям, розвиток інфраструктури та спільне вирішення економічних питань. Організація прагне забезпечити стале підвищення якості життя своїх громадян, що включає покращення умов освіти, охорони здоров'я, боротьбу з бідністю та підтримку культурного розвитку;

- сприяти активній співпраці та взаємній допомозі з питань, що становлять спільний інтерес в економічній, соціальній, культурній, технічній, науковій та адміністративній сферах;

- надавати допомогу один одному у формі навчальних і науково-дослідних засобів в освітній, професійній, технічній та адміністративній сферах;

- співпрацювати ефективніше для заохочення подальшого зростання сільського господарства, промисловості та торгівлі. Асоціація прагне забезпечити стале використання природних ресурсів і зменшення впливу на навколишнє середовище через спільні зусилля у впровадженні екологічно чистих технологій та політик;

- сприяти дослідженням Південно-Східної Азії і підтримувати тісну та вигідну співпрацю з існуючими міжнародними та регіональними організаціями зі схожими цілями та завданнями та досліджувати всі шляхи для ще більш тісної співпраці. АСЕАН спрямовує зусилля на забезпечення миру, стабільності та безпеки у регіоні. Це включає спільні заходи з протидії тероризму, забезпечення безпеки в морських територіях та інші заходи з підтримки міжнародної стабільності.

Асоціація прагне досягти глибокої політичної та економічної інтеграції між країнами-членами, що дозволить забезпечити більшу співпрацю та взаємодію для досягнення спільних цілей [57].

Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) – це регіональне об'єднання, яке має на меті сприяти економічному співробітництву та співробітництву в галузі безпеки між десятьма її членами: Брунеєм, Камбоджею, Індонезією, Лаосом, Малайзією, М'янмою, Філіппінами, Сінгапуром, Таїландом і В'єтнамом. Регіон відіграє центральну роль в азіатській економічній інтеграції, приєднавшись до переговорів щодо формування найбільшої у світі угоди про вільну торгівлю та підписавши шість угод про вільну торгівлю з іншими економіками регіону (табл. 1.6):

Таблиця 1.6

Члени АСЕАН та країни з угодами про вільну торгівлю з АСЕАН

Члени АСЕАН	Країни з угодами про вільну торгівлю з АСЕАН
Таїланд, Сінгапур, Бруней Даруссалам, Камбоджа, Лаос, В'єтнам, Малайзія, М'янма, Індонезія і Філіппіни	Японія, КНР, Австралія, Нова Зеландія, Південна Корея, Індія

Примітка. Складено автором за даними Секретаріату АСЕАН. URL: <https://data.aseanstats.org/>.

АСЕАН очолює голова — посада, яка щорічно змінюється між лідерами держав-членів — і йому допомагає секретаріат, розташований у Джакарті, Індонезія. Важливі рішення зазвичай ухвалюються шляхом консультацій і консенсусу на основі принципів невтручання у внутрішні справи та мирного вирішення конфліктів.

Проте багато експертів бачать у такому підході до прийняття рішень недолік організації. Вплив АСЕАН обмежений відсутністю стратегічного бачення, розбіжністю пріоритетів між державами-членами та слабким керівництвом. Найбільшими проблемами блоку є розробка єдиного підходу до Китаю, зокрема у

відповідь на територіальні суперечки в Південно-Китайському морі, і відповідь на громадянську війну в М'янмі.

Утворена в 1967 році АСЕАН об'єднала Індонезію, Малайзію, Філіппіни, Сінгапур і Таїланд, які прагнули створити спільний фронт проти поширення комунізму. У 1976 році учасники підписали Договір про дружбу та співпрацю в Південно-Східній Азії, в якому наголошується на взаємній повазі та невтручанні у справи інших країн.

До кінця 1990-х років членство подвоїлося. Розв'язання громадянської війни в Камбоджі в 1991 році, закінчення холодної війни та нормалізація відносин між Сполученими Штатами та В'єтнамом у 1995 році принесли відносний мир на материкову частину Південно-Східної Азії, проклавши шлях для приєднання більшої кількості держав до АСЕАН. З приєднанням Брунею (1984), В'єтнаму (1995), Лаосу та М'янми (1997) і Камбоджі (1999) група почала виступати з ініціативами для посилення регіональної співпраці. Наприклад, у 1995 році члени підписали договір про утримання від розробки, придбання або володіння ядерною зброєю. Східний Тимор є останньою країною, яка приєдналася до АСЕАН: після того, як країна подала заявку на членство в 2011 році, група надала їй статус спостерігача в 2022 році, і вона на шляху до повноправного членства до 2025 року.

АСЕАН об'єднує країни, які мають значні відмінності. Згідно з даними Світового банку за 2022 рік, Сінгапур має найвищий ВВП на душу населення в групі – близько 83 000 доларів США; М'янма – найнижча, близько 1100 доларів [28]. Демографія також відрізняється в регіоні, де представлено багато релігійних та етнічних груп. Сінгапур і В'єтнам належать до країн світу з найбільшою релігійною різноманітністю, тоді як Камбоджа з більшістю буддистів та Індонезія з більшістю мусульман є відносно однорідними. Географія АСЕАН включає архіпелаги та континентальні масиви суші з низькими рівнинами та гірською місцевістю.

Політичні системи членів включають недосконалі демократії, авторитарні держави та гібридні режими. За останнє десятиліття деякі напів-демократичні уряди, як-от Індонезія та Камбоджа, ставали все більш авторитарними. Сьогодні Східний

Тимор залишається єдиною повністю вільною демократією в Південно-Східній Азії.

АСЕАН досягла певного прогресу в напрямку економічної інтеграції та вільної торгівлі. У 1992 році члени АСЕАН створили Зону вільної торгівлі АСЕАН (АФТА) з метою створення єдиного ринку, збільшення внутрішньої торгівлі та інвестицій АСЕАН, а також залучення іноземних інвестицій. У 1996 році середня тарифна ставка в блоці становила близько 7 відсотків ; сьогодні тарифи всередині АСЕАН фактично дорівнюють нулю. Блок визначив пріоритети для інтеграції в одинадцять секторів, включаючи: електроніку, автомобілі, вироби на основі гуми, текстиль та одяг, агропродукцію та туризм.

У листопаді 2020 року всі члени АСЕАН приєдналися до Австралії, Китаю, Японії, Нової Зеландії та Південної Кореї, підписавши Регіональне всеохоплююче економічне партнерство (RCEP), угоду про вільну торгівлю, яка розробляється з 2012 року. Хоча RCEP не знижує різко тарифи , вона охоплює більшу частину населення світу — 30 відсотків — та сприяє економічній інтеграції між Північно-Східною та Південно-Східною Азією. АСЕАН також є учасником шести угод про вільну торгівлю з країнами, що не входять до групи, включаючи Індію.

Проте залишаються серйозні проблеми для економічної інтеграції в АСЕАН, такі як нетарифні бар'єри, зони заборони на інвестиції, встановлені урядом, і величезні відмінності у ВВП на душу населення. Частка торгівлі всередині АСЕАН у загальній торгівлі блоку залишається низькою – 21 % у 2020 році. Внутрішні проблеми, такі як нестабільність і корупція в деяких країнах, також завдали шкоди торгівлі всередині блоку.

Крім того, пандемія COVID-19 серйозно підірвала економічне зростання. У 2020 році АСЕАН намагалася скоординувати регіональну відповідь для вирішення проблем економіки та охорони здоров'я, але успішне управління пандемією зрештою залежало від політичних рішень окремих держав. Країни-члени погодилися координувати плани економічного відновлення та підтримувати торгівлю відкритою. Однак тривалі карантини серйозно скоротили промислове

виробництво, будівництво та споживчі витрати. Крім того, обмеження на поїздки перешкождали внутрішньо-блоковій торгівлі та туризму.

АСЕАН залишається розділеним щодо того, як вирішувати проблеми безпеки. Серед них претензії Китаю в Південно-Китайському морі, порушення прав людини, політичні репресії з боку держав-членів, торгівля наркотиками, потоки біженців, стихійні лиха та тероризм.

Основним викликом для АСЕАН є розробка відповіді на державний переворот у М'янмі у лютому 2021 року. Хунта жорстоко придушила протести, а конфлікт з опозицією переріс у громадянську війну. Східний Тимор став на бік уряду М'янми у вигнанні, що призвело до того, що військова хунта М'янми вислала з М'янми головного дипломата Східного Тимору. Під час саміту АСЕАН 2023 року, який відбувся в Джакарті, Індонезія, країни АСЕАН вирішили призупинити роль М'янми як головуючого на саміті 2026 року, замінивши натомість Філіппіни.

Іншим давнім викликом було формування спільної відповіді Китаю, зокрема на морські суперечки з Пекіном у Південно-Китайському морі. Бруней, Індонезія, Малайзія, Філіппіни та В'єтнам претендують на території у водах, які оспорує Китай. Для цих країн кроки Китаю щодо повернення землі та будівництва штучних островів розглядаються як порушення їх національного суверенітету. У відповідь деякі інвестували в модернізацію своїх військ. Для інших членів АСЕАН напруженість у Південно-Китайському морі є географічно віддаленою і не є пріоритетною. Деякі, наприклад Камбоджа, навіть схильні підтримувати претензії Китаю та блокувати спільні заяви АСЕАН щодо Південно-Китайського моря. У 2002 році АСЕАН і Китай підписали необов'язкову Декларацію поведінки сторін у Південно-Китайському морі, хоча вони ще не погодили юридично обов'язковий кодекс, і навряд чи вони домовляться про нього в найближчому майбутньому.

Сполучені Штати, які сильно зацікавлені в тому, щоб Китай не контролював доступ до Південно-Китайського моря, продовжили військову співпрацю з членами АСЕАН, включаючи Філіппіни, Таїланд, Сінгапур, Індонезію та В'єтнам, і збільшили свою морську присутність у регіоні.

Члени АСЕАН розділені щодо своїх зв'язків із Китаєм і Сполученими Штатами. Регіон потребує інвестицій, торгівлі та розвитку інфраструктури. Пекін задовольнив ці потреби насамперед через те, що став провідним торговим партнером АСЕАН, а також завдяки своїй широкомасштабній ініціативі «Один пояс, один шлях». Його домінуючі торгові відносини з більшістю держав Південно-Східної Азії та його величезні інвестиції в Південно-Східну Азію дають величезні важелі впливу в регіоні. Наприклад, Китай інвестував 7,3 мільярда доларів у першу в Індонезії високошвидкісну залізницю, будівництво якої почалося в 2015 році та планується розширити по всьому острову Ява, незважаючи на затримки, перевитрати коштів і гнів людей, чий землі були експропрійовані.

Більшість країн АСЕАН тепер вважають, що Китай має більший загальний вплив у регіоні порівняно зі Сполученими Штатами, виміряний економічними відносинами, оборонними мережами, дипломатичним і культурним впливом. Але деякі країни-члени стурбовані економічною залежністю від Китаю та прагнуть до оборонної співпраці зі Сполученими Штатами, щоб захиститися від зростаючої військової могутності Китаю.

США є четвертим за величиною торговим партнером АСЕАН за товарами, поступаючись Китаю, Європейському Союзу та Японії. У 2022 році загальний обсяг торгівлі товарами та послугами Сполучених Штатів з АСЕАН становив приблизно 505,8 мільярда доларів [57].

Сполучені Штати започаткували субрегіональні та двосторонні ініціативи для зміцнення зв'язків, зокрема Партнерство між Меконгом та США, яке має на меті поглибити співпрацю між Сполученими Штатами та Камбоджею, Лаосом, М'янмою, Таїландом і В'єтнамом у питаннях, пов'язаних із навколишнім середовищем, охороною здоров'я, освітою, розвитком інфраструктури. Президенти США також зустрічалися з лідерами країн Південно-Східної Азії під час самітів АСЕАН і щорічного саміту Східної Азії, який проводить АСЕАН і в якому також беруть участь глави держав Австралії, Китаю, Індії, Японії, Нової Зеландії, Росії та Південної Кореї. У 2023 році президент Джо Байден пропустив саміт АСЕАН, щоб відвідати саміт Великої двадцятки (G20) у Нью-Делі, Індія, відправивши замість

нього віце-президента К. Гарріс. Деякі члени АСЕАН сприйняли відсутність Д. Байдена як розчарування та дипломатичну зневагу .

Президент Обама та інші високопосадовці відвідували деякі саміти АСЕАН. Адміністрація також призначила першого постійного посла в АСЕАН, приєдналася до Договору про дружбу та співпрацю та заснувала щорічний саміт США-АСЕАН. У 2015 році Сполучені Штати та АСЕАН підняли свої відносини до рівня стратегічного партнерства. Наступного року Обама провів у Каліфорнії перший саміт лідерів США та АСЕАН.

Адміністрація Д. Трампа направила до Південно-Східної Азії високопосадовців, зокрема віце-президента Майка Пенса та держсекретарів і міністрів оборони. Але президент Трамп відвідав лише одну зустріч з лідерами АСЕАН у 2017 році. Деякі експерти з Південно-Східної Азії кажуть, що непослідовна взаємодія адміністрації Трампа з регіоном призвела до погіршення відносин між США та АСЕАН. Вихід США у 2017 році з Всеосяжної та прогресивної угоди про Транстихоокеанське партнерство (СРТПР), угоди про вільну торгівлю, раніше відомої як ТРР, завадив ширшим зусиллям США продемонструвати прихильність торговельній інтеграції регіону.

Президент США пообіцяв зміцнити зв'язки з АСЕАН, співпрацюючи в таких питаннях, як зміна клімату, глобальні ланцюги поставок і пандемія COVID-19. Однак адміністрація ще не виконала свою обіцянку зміцнити економічні зв'язки з регіоном. Індійсько-тихоокеанська економічна програма (ІРЕФ) для регіонального економічного співробітництва, започаткована в 2022 році і яка вступила в четвертий раунд переговорів у липні 2023 року, не відповідає фактичній торговій угоді. США не пропонують доступу до ринку залученим країнам, відчужуючи багатьох із них. Багато країн Південно-Східної Азії розчаровані ІРЕФ у порівнянні з регіональними торговими угодами під керівництвом Китаю та Японії, які успішно покращують торгівлю в Азії [57].

Отже, АСЕАН спрямовує свої зусилля на економічну інтеграцію, політичну стабільність, соціально-культурний розвиток та співпрацю у сфері безпеки. Синергія

завдань АСЕАН сприяє створенню сприятливого середовища для розвитку регіону та підвищенню його ролі на глобальній арені.

Вплив США та Китаю на АСЕАН є значним і багатограним. США підтримують економічну стабільність та безпеку в регіоні, здійснюють інвестиції та сприяють торгівлі, а також ведуть політику стримування китайського впливу через військову та дипломатичну присутність. Китай, зі свого боку, є головним торговельним партнером та інвестором для багатьох країн АСЕАН, реалізує проекти в рамках ініціативи "Один пояс, один шлях" та збільшує свою військову присутність і вплив у Південно-Китайському морі, що створює напруженість у відносинах з деякими країнами регіону.

Взаємодія США та Китаю з АСЕАН створює складну геополітичну ситуацію, де АСЕАН намагається балансувати між впливами двох великих держав, щоб забезпечити стабільний розвиток і зміцнення власної регіональної позиції.

1.4. Моделі «АСЕАН+»

Модель «АСЕАН+» є концепцією, яка охоплює співпрацю між Асоціацією країн Південно-Східної Азії (АСЕАН) та іншими країнами або регіональними блоками. Це партнерство спрямоване на підтримку безпеки, стабільності та розвитку в регіоні.

Таблиця 1.7

Основні моделі «АСЕАН+»

АСЕАН	Бруней, Камбоджа, Індонезія, Лаос, Малайзія, М'янма, Філіппіни, Сінгапур, Таїланд і В'єтнам.
АСЕАН+3	АСЕАН та Китай, Японія, Південна Корея
АСЕАН+6	АСЕАН+3 та Індія, Австралія, Нова Зеландія
АСЕАН+8	АСЕАН+6 та США, росія

Примітка. Складено автором за даними Секретаріату АСЕАН. URL: <https://data.aseanstats.org/>.

У 1990-х функціональний розвиток АСЕАН відбувався за двома основними напрямками:

- економічний напрямок — створення Зони вільної торгівлі АСЕАН (АФТА);
- політико-безпековий напрямок — створення регіонального Форуму АСЕАН (АРФ).

Основною парадигмою розвитку інтеграційної та коопераційної діяльності АСЕАН є нормотворчий інститут «Шлях АСЕАН», який регулює процес суспільної модернізації та розвиток соціально-економічних відносин в країнах Асоціації. Руйнівний вплив азійської валютно-фінансової кризи (1997–1998) призвів до різкого зниження темпів зростання ВВП і обсягів експорту країн АСЕАН та змусив їх ухвалити в 1998 році два важливих документи — «Ханойський план дій» і «Бачення АСЕАН-2020», що стало рушійною силою зміцнення економічної інтеграції та інституційних реформ АСЕАН. В результаті цих перетворень виникла модель розширеного регіонального співробітництва у форматі АСЕАН+3 (Японія, Китай, Південна Корея), об'єднані фінансові ресурси якої допомогли подолати кризові явища.

Подальша економічна інтеграція АСЕАН у контексті «Чіангмайської ініціативи» (2000), «В'єнтьянського плану дій» (2004), «Декларації дорожньої карти АСЕАН» (2009) та створення до 2015 економічної, соціальної і безпекової Спільноти АСЕАН зіткнулись з глобальною фінансовою кризою 2008–2010 років, яка загальмувала процес здійснення цих планів. Відповіддю на негативні явища стало залучення Австралії, Індії та Нової Зеландії для створення серед 16 країн-учасниць зони вільної торгівлі у форматі Східноазійського саміту (АСЕАН+6). Потенційно на таке інтеграційне об'єднання припадає близько 30 % світового ВВП і майже 50 % населення світу. Офіційне перетворення АСЕАН+3 на Східноазійський саміт із залученням до нього в 2005 році Австралії, Індії та Нової Зеландії, а в 2011 росії та США (АСЕАН+8) створило умови для стратегічного діалогу й побудови нової архітектури безпеки та інтеграції в Азійсько-Тихоокеанському регіоні (АТР) [23].

Співробітники AMRO прогнозують зростання в АСЕАН+3 на 4,5 % в цьому році (порівняно з минулорічними 4,3 %) і на 4,2 % в 2025 році, а зростання для АСЕАН на 4,8 і 4,9 % відповідно [36].

Посилення темпів зростання цього року в основному буде зумовлене стабільним внутрішнім попитом, а очікуване зростання експорту та продовження відновлення туризму створять додаткові переваги. Очікується, що інфляція в АСЕАН+3, за винятком Лаоської НДР і М'янми, знизиться з 2,8 % минулого року до 2,5 % в 2024 році, а потім знизиться до 2,3 % в 2025 році (табл. 1.8):

Таблиця 1.8

АСЕАН+3: Базовий прогноз інфляції, (%)

	2023	2024	2025
АСЕАН+3	6,3	4,3	3,7
АСЕАН+3 без Лаосу та М'янми	2,8	2,5	2,3
Плюс -3	2,3	2,1	2,0
Китай	0,2	1,0	1,6
Гонконг, Китай	2,1	2,5	2,3
Японія	3,3	2,5	2,1
Південна Корея	3,6	2,5	2,0
АСЕАН	8,0	5,2	4,4
АСЕАН без Лаосу та М'янми	3,0	2,7	2,4
Бруней	0,4	1,4	1,0
Камбоджа	2,1	3,1	2,8
Індонезія	3,7	2,8	2,5
Лаос	31,2	14,3	9,3
Малайзія	2,5	2,5	3,0
М'янма	24,4	16,1	15,8
Філіппіни	6,0	3,6	2,9
Сінгапур	4,8	3,0	2,5
Таїланд	1,2	1,2	1,9
В'єтнам	3,3	3,6	2,7

Примітка. Складено автором за даними ASEAN+3 Regional Economic Outlook 2024 – AMRO. URL: <https://amro-asia.org/asean3-regional-economic-outlook-2024/>.

Регіон АСЕАН+3 зіткнувся з складним економічним середовищем на початку 2023 року. Центральні банки в усьому світі продовжували агресивну жорсткість

монетарної політики для боротьби з уперто високою інфляцією, яка спричинила спалахи волатильності на фінансових ринках. Незважаючи на таку ситуацію, зростання в регіоні АСЕАН+3 залишалося стабільним і становило 4,3 % в 2023 році (табл. 1.9):

Таблиця 1.9

АСЕАН+3: Базовий прогноз ВВП, (%)

	2023	2024	2025
АСЕАН+3	4,3	4,5	4,2
Плюс -3	4,4	4,4	4,1
Китай	5,2	5,3	4,9
Гонконг, Китай	3,2	3,5	3,0
Японія	1,9	1,1	1,0
Південна Корея	1,4	2,3	2,1
АСЕАН	4,2	4,8	4,9
Бруней	1,4	2,7	2,9
Камбоджа	5,3	6,2	6,4
Індонезія	5,0	5,2	5,2
Лаос	4,3	4,7	4,9
Малайзія	3,7	5,0	4,7
М'янма	3,4	3,2	3,2
Філіппіни	5,6	6,3	6,5
Сінгапур	1,1	2,6	1,9
Таїланд	1,9	2,9	3,1
В'єтнам	5,1	6,0	6,5

Примітка. Складено автором за даними ASEAN+3 Regional Economic Outlook 2024 – AMRO. URL: <https://amro-asia.org/asean3-regional-economic-outlook-2024/>.

Очікується, що темпи зростання залишаться сприятливими в 2024 і 2025 роках разом із подальшим пом'якшенням цінового тиску в регіоні. Хоча ризики для перспектив залишаються, позитивні перспективи зростання пропонують регіону гарну можливість відновити політичний простір, втрачений через пандемію. Політика також має бути зосереджена на закріпленні інфляційних очікувань. У довгостроковій перспективі координація політики та продовження структурних реформ будуть мати вирішальне значення для підвищення потенціалу зростання

регіону, який був пригальмований пандемією COVID-19. Збільшення інвестицій у виробничі сектори та зміцнення регіонального співробітництва для підвищення стійкості допомогли б відновити зростання, дозволяючи АСЕАН+3 залишатися яскравою точкою серед дедалі складнішої глобальної економіки.

АСЕАН+3 досягла значного економічного прогресу за останні два десятиліття. Проте чинники, що сприяли цьому вражаючому зростанню, слабшають, адже регіон також стикається з численними віковими тенденціями, включаючи старіння, глобальною реконфігурацією торгівлі та швидкими технологічними змінами. Майбутня траєкторія регіону залежатиме від його здатності орієнтуватися в цих великих глобальних змінах [36].

Перетворення цих ризиків на можливості може відбутися лише за умови повного використання політики, яка наголошує на розвитку інфраструктури, інноваціях та інклюзивності. Одночасне використання потужності регіонального співробітництва дозволить АСЕАН+3 забезпечити стале, стійке та інклюзивне зростання в майбутньому.

Ініціатива АСЕАН+6 розпочалася з прагнення країн АСЕАН посилити економічні зв'язки із сусідніми великими економіками. Ця співпраця стала основою для створення Регіонального всеосяжного економічного партнерства (RCEP).

RCEP є однією з найбільших торгових угод у світі, підписаною у листопаді 2020 року. Угода об'єднує 15 країн: 10 країн АСЕАН плюс Китай, Японію, Південну Корею, Індію, Австралію і Нову Зеландію. RCEP має на меті зниження торговельних бар'єрів, спрощення митних процедур і сприяння економічній інтеграції.

АСЕАН+6 охоплює значну частину світової економіки:

- понад 3,5 мільярда осіб, що становить близько 45% світового населення;
- близько 30% світового ВВП;
- значна частина світової торгівлі проходить через цей регіон, що робить його важливим економічним центром.

АСЕАН+6 привертає значні іноземні інвестиції завдяки великим ринкам збуту та сприятливим умовам для бізнесу. Співпраця у форматі АСЕАН+6 сприяє розвитку інфраструктури, технологій та інших важливих галузей (див. Рис. 1.1.).

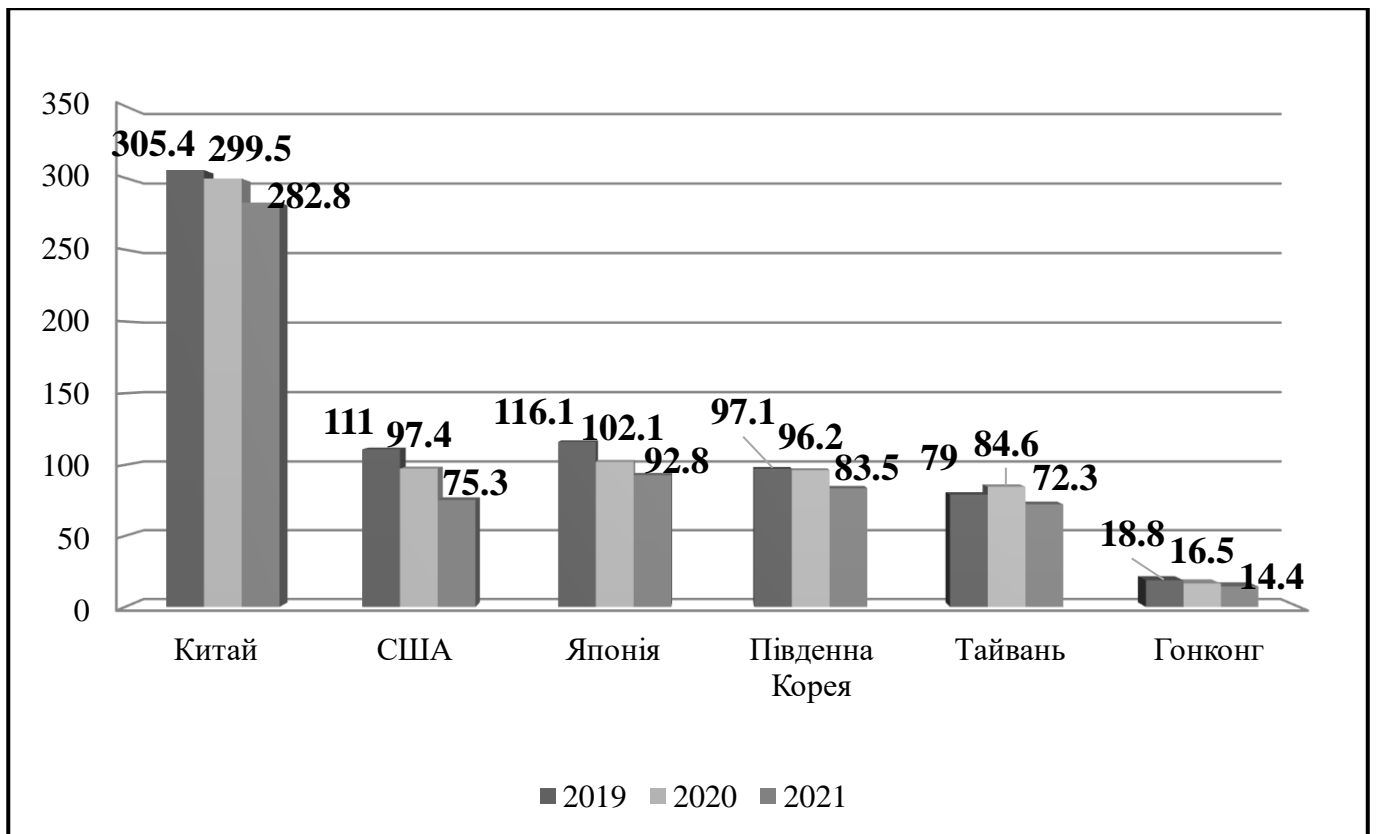

Рис. 1.1. Географічна структура імпорту торгових партнерів АСЕАН у 2019-2021 роках, (млрд дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Секретаріату АСЕАН. URL: <https://data.aseanstats.org/>.

Співпраця в рамках АСЕАН+6 також має важливе стратегічне значення для регіональної стабільності та безпеки. Розвиток економічних зв'язків сприяє зміцненню політичних та культурних відносин, що допомагає знижувати напруженість у регіоні та сприяти мирному співіснуванню (див. Рис.1.2.).

Очікується, що співпраця в рамках АСЕАН+6 буде і надалі посилюватися, відкриваючи нові можливості для економічного зростання та розвитку. Нові ініціативи, спрямовані на сталий розвиток, інновації та цифрову трансформацію, можуть ще більше зміцнити цей економічний блок.

АСЕАН+8 — це розширений формат співробітництва Асоціації держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) з вісьмома ключовими партнерами: Австралія, Китай, Індія, Японія, Нова Зеландія, Південна Корея, росія і США.

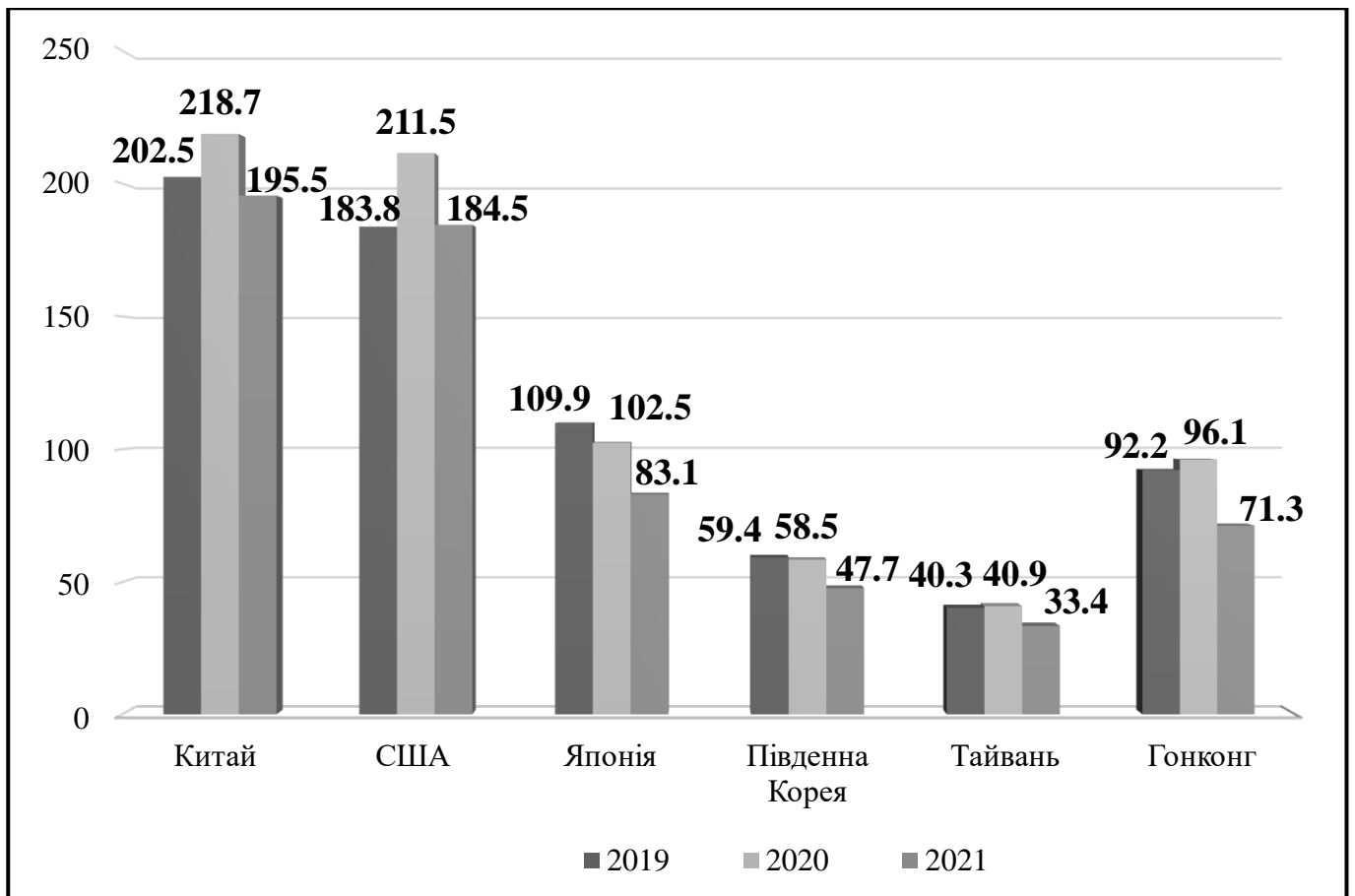

Рис. 1.2. Географічна структура експорту торгових партнерів АСЕАН у 2019-2021 роках, (млрд дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Секретаріату АСЕАН. URL: <https://data.aseanstats.org/>.

Цей формат співробітництва спрямований на вирішення наступних завдань: зміцнення економічних зв'язків і торговельного співробітництва; спільне вирішення регіональних і глобальних проблем, таких як безпека, зміна клімату і сталий розвиток; забезпечення миру і стабільності в Азійсько-Тихоокеанському регіоні; розширення культурних та освітніх обмінів.

Основні платформи для взаємодії АСЕАН+8 включають:

- Саміт країн Східної Азії (EAS) — щорічна зустріч голів держав, де обговорюються ключові регіональні та глобальні питання;
- регіональний форум Асоціації держав Південно-Східної Азії з безпеки (АРФ)— платформа для діалогу з питань безпеки та запобігання конфліктів;
- економічні форуми та саміти, які спрямовані на зміцнення торговельних та інвестиційних зв'язків.

АСЕАН+8 відіграє важливу роль у міжнародній політиці та економіці, створюючи платформу для діалогу та співпраці між провідними світовими державами та регіоном Південно-Східної Азії. Цей формат сприяє формуванню більш сталого і мирного світового порядку, враховуючи інтереси і потреби всіх країн-учасниць.

Отже, модель «АСЕАН+» являє собою важливу ініціативу для розвитку економічної співпраці та інтеграції в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. Вона базується на Асоціації держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) та включає додаткових партнерів. Ця модель спрямована на розширення економічних зв'язків, покращення торговельних умов і сприяння стійкому розвитку регіону.

Ключові аспекти моделі «АСЕАН+» включають економічну інтеграцію, поглиблення економічних зв'язків між країнами-членами, укладення масштабних торговельних угод, таких як Регіональне всеосяжне економічне партнерство (RCEP), спільні інвестиції в інфраструктуру, зокрема в транспортні та комунікаційні мережі, а також культурний обмін і співробітництво в різних галузях, таких як освіта, наука і технології. Модель «АСЕАН+» демонструє значний потенціал для сприяння економічній інтеграції та стійкому розвитку в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, хоча її успіх залежить від тісної співпраці та координації зусиль між учасниками.

Висновки до розділу 1

Отже, АСЕАН є одним із найбільш динамічно зростаючих регіонів світу з великим спільним ринком, що включає понад 650 мільйонів осіб. Це створює значні можливості для торгівлі та інвестицій. Через ініціативи, як-от Зона вільної торгівлі (AFTA), організація сприяє зниженню торговельних бар'єрів між країнами-членами, полегшуючи регіональну торгівлю та інвестиції.

Асоціація держав Південно-Східної Азії характеризується своєю складною структурою та розгалуженими механізмами, які відображають різноманіття інтересів держав-членів і сприяють досягненню загальних цілей інтеграції та співпраці. На головних підставах інституційного складу АСЕАН діє Секретаріат,

який базується в Джакарті, Індонезія, і координує адміністративні функції об'єднання. Саміт АСЕАН, щорічний захід, є головним органом прийняття рішень, на яких збираються голови держав або урядів для визначення стратегічних напрямків розвитку регіону.

АСЕАН має кілька функціональних особливостей, що відрізняють його від інших інтеграційних об'єднань. По-перше, АСЕАН активно працює над створенням єдиного ринку та виробничої бази через АСЕАНську економічну спільноту (АЕС), що включає зниження тарифів і нетарифних бар'єрів та сприяння вільному руху товарів, послуг, інвестицій, капіталу та робочої сили.

По-друге, АСЕАН укладає численні регіональні та двосторонні торговельні угоди з іншими країнами та економічними блоками, такими як Китай, Японія, Південна Корея та Індія.

По-третє, АСЕАН сприяє політичній співпраці та стабільності в регіоні через різні механізми, такі як Форум регіональної безпеки АСЕАН (ARF) та Зустріч міністрів оборони АСЕАН (ADMM). Також АСЕАН сприяє культурному обміну та співпраці в галузі освіти, науки, технологій, охорони здоров'я, екології та соціального розвитку.

АСЕАН спрямовує свої зусилля на економічну інтеграцію, політичну стабільність, соціально-культурний розвиток та співпрацю у сфері безпеки. Синергія завдань АСЕАН сприяє створенню сприятливого середовища для розвитку регіону та підвищенню його ролі на глобальній арені.

Вплив США та Китаю на АСЕАН є значним і багатогранним. США підтримують економічну стабільність та безпеку в регіоні, здійснюють інвестиції та сприяють торгівлі, а також ведуть політику стримування китайського впливу через військову та дипломатичну присутність. Китай, зі свого боку, є головним торговельним партнером та інвестором для багатьох країн АСЕАН, реалізує проекти в рамках ініціативи "Один пояс, один шлях" та збільшує свою військову присутність і вплив у Південно-Китайському морі, що створює напруженість у відносинах з деякими країнами регіону.

Взаємодія США та Китаю з АСЕАН створює складну геополітичну ситуацію, де АСЕАН намагається балансувати між впливами двох великих держав, щоб забезпечити стабільний розвиток і зміцнення власної регіональної позиції.

Модель «АСЕАН+» являє собою важливу ініціативу для розвитку економічної співпраці та інтеграції в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. Вона базується на Асоціації держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) та включає додаткових партнерів.

Ключові аспекти моделі «АСЕАН+» включають економічну інтеграцію, поглиблення економічних зв'язків між країнами-членами, укладення масштабних торговельних угод, таких як Регіональне всеосяжне економічне партнерство (RCEP), спільні інвестиції в інфраструктуру, зокрема в транспортні та комунікаційні мережі, а також культурний обмін і співробітництво в різних галузях, таких як освіта, наука і технології. Модель «АСЕАН+» демонструє значний потенціал для сприяння економічній інтеграції та стійкому розвитку в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, хоча її успіх залежить від тісної співпраці та координації зусиль між учасниками.

АСЕАН є унікальною організацією, що поєднує різноманітні країни Південно-Східної Азії з метою забезпечення миру, стабільності та економічного процвітання регіону. Головними характеристиками АСЕАН є її прихильність до принципу невторчання, гнучкість у прийнятті рішень та поступове просування до більшої інтеграції в економічній та соціально-культурній сферах. Попри виклики, з якими стикається організація, АСЕАН залишається ключовим елементом регіональної архітектури безпеки та співпраці у Південно-Східній Азії.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН АСЕАН

2.1. Аналіз ключових факторів, що впливають на економічний розвиток країн АСЕАН

АСЕАН об'єднує країни, які мають значні відмінності. Згідно з даними Світового банку за 2022 рік, Сінгапур мав найвищий ВВП на душу населення в групі – близько 83 000 доларів США; М'янма – найнижча, близько 1100 доларів США. Демографія також відрізняється в регіоні, де представлено багато релігійних та етнічних груп. Наприклад, Сінгапур і В'єтнам належать до країн світу з найбільшою релігійною різноманітністю, тоді як Камбоджа з більшістю буддистів та Індонезія з більшістю мусульман є відносно однорідними. Географія АСЕАН включає архіпелаги та континентальні масиви суші з низькими рівнинами та гористою місцевістю [37].

АСЕАН досягла певного прогресу в напрямку економічної інтеграції та вільної торгівлі. У 1992 році члени АСЕАН створили Зону вільної торгівлі АСЕАН (АФТА) з метою створення єдиного ринку, збільшення внутрішньої торгівлі та інвестицій АСЕАН, а також залучення іноземних інвестицій. Блок визначив пріоритети для інтеграції в одинадцять секторів, включаючи: електроніку, автомобілі, виробу на основі гуми, текстиль та одяг, агропродукцію та туризм.

У листопаді 2020 року всі члени АСЕАН приєдналися до Австралії, Китаю, Японії, Нової Зеландії та Південної Кореї, підписавши Всебічне регіональне економічне партнерство (ВРЕП), угоду про вільну торгівлю, яка розробляється з 2012 року. Хоча ВРЕП не знижує різко тарифи, вона охоплює більшу частину населення світу – 30 % – більше, ніж будь-яка інша торгова угода та сприяє економічній інтеграції між Північно-Східною та Південно-Східною Азією. АСЕАН

також є учасником шести угод про вільну торгівлю з країнами, що не входять до групи, включаючи Індію.

Регіон АСЕАН є одним з основних центрів економічного зростання для світової економіки. З потенціалом економічного багатства, яке включає природні ресурси та людські ресурси, цей регіон дуже привабливий для інвестицій у стратегічні області. Географічно він знаходиться між двома континентами, Азією і Австралією, і двома океанами, Індійським та Тихим, що робить регіон АСЕАН центром безпеки та політичної стабільності в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні.

Комбінація багатства природних ресурсів, робочої сили (див. Табл. 2.1), політичної стабільності і безпеки, підтримана гармонійною культурою суспільства, робить регіон АСЕАН пріоритетом для інвесторів у різних економічних секторах. Регіон АСЕАН також є центром торгівлі, фінансових транзакцій та послуг для задоволення зростаючого попиту на промислові товари та потреби суспільства.

Таблиця 2.1

Чисельність населення в АСЕАН у 2017–2022 рр. (тис. осіб)

Країна	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Бруней	421,3	442,4	459,5	453,6	430,0	445,4
Камбоджа	15 717,7	15 981,8	16 078,7	16 338,1	16 592,1	16 843,3
Індонезія	261 355,5	264 161,7	266 911,9	270 203,9	272 248,4	275 719,9
Лаос	6 900,8	7 013,0	7 123,2	7 261,2	7 337,8	7 442,8
Малайзія	32 022,5	32 382,2	32 523,0	32 447,4	32 576,3	32 698,1
М'янма	53 388,0	53 863,0	54 340,0	54 817,9	55 295,0	55 770,2
Філіппіни	104 921,4	105 755,2	107 288,2	108 667,0	110 198,0	111 572,3
Сінгапур	5 612,3	5 638,7	5 703,6	5 685,8	5 453,6	5 637,0
Таїланд	67 653,2	67 831,6	65 557,1	65 421,1	65 213,0	66 090,0
В'єтнам	94 286,0	95 385,2	96 484,0	97 582,7	98 506,2	99 461,7
АСЕАН	642 278,6	648 454,7	652 469,0	658 878,8	663 850,3	671 680,7

Примітка. Складено автором за даними Секретаріату АСЕАН. URL: <https://data.aseanstats.org/>.

Протягом 50 років існування АСЕАН регіон перетворився з відносно бідного регіону 1960-х років в стабільно зростаючий регіон країн з середніми до високими доходами. Країни-члени АСЕАН перейшли від статусу великих експортерів сировинної продукції до регіональних та глобальних експортерів сировини, виробів та послуг. Регіон відзначився практично постійним зростанням своєї частки у світовому виробництві, експорті та імпорті, а також постійним, хоча нерівномірним, притоком прямих іноземних інвестицій (ПІІ), випереджаючи інші визначні регіональні групи у країнах, що розвиваються (див. Табл. 2.2). Темп та стабільність зростання частки АСЕАН у світовому виробництві і міжнародній торгівлі товарів, а також стійкий ріст частки АСЕАН у світових ПІІ, свідчать про успіх АСЕАН.

Таблиця 2.2

ВВП країн АСЕАН, 2018-2022 рр (у мільйонах доларів США)

Країна	2018	2019	2020	2021	2022
Бруней	13 556,0	13 511,0	12 003,2	13 924,7	16 678,4
Камбоджа	24 609,2	27 103,7	25 960,2	27 164,7	29 610,9
Індонезія	1 040 051,4	1 121 147,7	1 059 777,5	1 186 189,1	1 317 259,3
Лаос	18 128,9	18 718,4	19 097,3	18 981,6	15 049,2
Малайзія	358 783,5	365 177,8	337 455,9	373 832,4	407 027,4
М'янма	67 145,0	66 499,8	70 174,1	72 862,6	60 967,3
Філіппіни	344 886,5	376 792,7	361 781,0	394 087,3	404 284,2
Сінгапур	376 797,4	376 826,0	348 529,0	423 634,1	466 709,6
Тайланд	506 757,7	543 934,6	500 356,2	505 522,1	495 301,9
В'єтнам	310 052,8	334 308,3	346 609,6	366 123,2	408 694,6
АСЕАН	3 060 768,3	3 244 020,0	3 081 744,0	3 382 321,9	3 621 582,7

Примітка. Складено автором за даними Секретаріату АСЕАН. URL: <https://data.aseanstats.org/>.

Частка АСЕАН у світовому валовому внутрішньому продукті (ВВП) значно зросла з 0,8% у 1970 році до 1,5% у 1990 році і 2,6% до 2015 року. Незважаючи на

меншу чисельність, частка АСЕАН у світовому ВВП майже дорівнювала значенню значно більш численної регіональної Асоціації регіонального співробітництва Південної Азії (АРСПА) до 1980 року і трималася на одному рівні з АРСПА протягом наступних 2 десятиліть до 2000 року [19], (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

ВВП на душу населення в АСЕАН у 2017-2022 рр., (дол. США)

Країна	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Бруней	28 806,1	3 0642,1	29 403,7	26 462,1	32 383,0	37 445,9
Камбоджа	1 402,4	1 539,8	1 685,7	1 588,9	1 637,2	1 758,0
Індонезія	3 880,1	3 937,2	4 200,4	3 922,1	4 357,0	4 777,5
Лаос	2 472,3	2 585,0	2 627,8	2 630,1	2 586,8	2 022,0
Малайзія	9 965,2	11 079,7	11 228,3	10 400,1	11 475,6	12 448,0
М'янма	1 152,0	1 246,6	1 223,8	1 280,1	1 317,7	1 093,2
Філіппіни	3 134,1	3 261,2	3 512,0	3 329,3	3 576,2	3 623,5
Сінгапур	61 174,4	66 823,5	66 068,1	61 298,1	77 679,7	82 794,0
Таїланд	6 745,5	7 470,8	8 297,1	7 648,2	7 751,9	7 494,4
В'єтнам	2 983,5	3 250,5	3 464,9	3 552,0	3 716,8	4 109,1

Примітка. Складено автором за даними Секретаріату АСЕАН. URL: <https://data.aseanstats.org/>.

Прогноз середньострокового зростання для регіону АСЕАН залишається дуже позитивним, завдяки стійкому зростанню приватного споживання у деяких найбільших ринках споживачів Південно-Східної Азії, зокрема в Індонезії, Філіппінах, В'єтнамі та Малайзії. Сильні інвестиції у інфраструктуру з боку уряду також призведуть до підвищення загального темпу зростання внутрішнього попиту. Очікується, що Південно-Східна Азія також стане важливим напрямком для притоку прямих іноземних інвестицій, оскільки міжнародні корпорації диверсифікують свої ланцюги постачання для отримання переваг у регіоні АСЕАН [34], (див. Табл. 2.4).

Темпи економічного зростання країн АСЕАН у 2013-2022 рр., (%)

Країна	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Бруней	-2,1	-2,5	-0,4	-2,5	1,3	0,1	3,9	1,1	-1,6	-1,6
Камбоджа	7,5	7,1	9,0	6,9	7,2	7,5	6,8	-3,1	3,0	4,8
Індонезія	5,6	5,0	4,9	5,0	5,1	5,2	5,0	-2,1	3,7	5,3
Лаос	8,0	7,6	7,3	7,0	6,9	6,3	5,5	3,3	3,5	4,4
Малайзія	4,7	6,0	5,0	4,4	5,8	4,8	4,4	-5,5	3,3	8,7
М'янма	7,3	8,4	8,0	7,3	5,8	6,4	6,8	3,2	-5,9	2,8
Філіппіни	6,8	6,3	6,3	7,1	6,9	6,3	6,1	-9,5	5,7	7,6
Сінгапур	5,1	3,9	2,2	3,6	4,5	3,6	1,3	-3,9	8,9	3,6
Таїланд	2,7	1,0	3,1	3,4	4,2	4,2	2,1	-6,1	1,5	2,6
В'єтнам	5,4	6,0	6,7	6,7	6,9	7,5	7,4	2,9	2,6	8,0
АСЕАН	5,1	4,7	4,9	4,9	5,4	5,2	4,5	-3,7	3,8	5,6

Примітка. Складено автором за даними Секретаріату АСЕАН. URL: <https://data.aseanstats.org/>.

Великий потік прямих іноземних інвестицій до АСЕАН підтримується кількома ключовими чинниками. Постійне зростання внутрішніх ринків споживання великих економік Азіатсько-Тихоокеанського регіону, зокрема основної частини материкового Китаю та Індії, буде важливим фактором, що підтримує подальше зростання попиту на сировину, проміжні товари та кінцеві вироблені продукти АСЕАН. Стабільний економічний ріст сприяє швидкому зростанню ВВП на душу населення у багатьох найбільших економіках Азії, що допоможе збільшити попит на широкий спектр експорту АСЕАН. Очікується також стійке швидке зростання внутрішньо-регіональної торгівлі в АСЕАН, підтримане стрімким розвитком великих і швидкозростаючих держав Південно-Східної Азії, зокрема Індонезії, Філіппін, Малайзії та В'єтнаму [19].

Виробництво електроніки є важливою частиною експортного сектору виробництва для багатьох економік АСЕАН, включаючи Малайзію, Сінгапур, Філіппіни, Таїланд та В'єтнам. Крім того, ланцюжок постачання електроніки має

високу інтеграцію в різних економіках Східної Азії. Продовження впровадження мереж 5G, а також зростання попиту на електронні продукти з можливостями штучного інтелекту є ключовими факторами зростання для азійського виробництва електроніки. Очікується також швидке зростання попиту на промислову електроніку.

Автомобільна промисловість АСЕАН все більше змінює свій вектор на виготовлення електромобілів. Індонезія вже є ключовим азійським хабом автомобільного виробництва. Вона використовує сильні потоки прямих іноземних інвестицій від міжнародних корпорацій для будівництва нових нікелевих плавильень та заводів з виробництва батарей для електромобілів. У Таїланді управління інвестицій схвалило фінансування 16 виробників електромобілів на суму приблизно 40 мільярдів бат (див. Табл. 2.5).

Із сильним відновленням міжнародного туристичного руху після пандемії COVID-19, туристична індустрія є ще одним важливим фактором для зростання експорту АСЕАН. Загальний міжнародний туристичний потік сильно зростає, оскільки доходи на душу населення у великих азійських ринкових країнах продовжують швидко зростати, що сприяє збільшенню міжнародних туристичних поїздок, в тому числі і в регіон АСЕАН. Це сприяє розвитку кількох економік АСЕАН, де туризм складає значну частку валового внутрішнього продукту, зокрема Таїланду, Малайзії, Філіппін та Сінгапуру.

Очікується також, що швидке зростання експорту АСЕАН буде посилено регіональною архітектурою лібералізації торгівлі Азіатсько-Тихоокеанського регіону. Це включає в себе Всестороннє регіональне економічне партнерство (ВРЕП), членами якого є всі десять країн АСЕАН, а також Всеосяжну та прогресивну угоду про транстихоокеанське партнерство (СРТПР), до якої входить ряд членів АСЕАН. Регіон АСЕАН також отримує переваги від Зони вільної торгівлі АСЕАН (АФТА), а також від зростаючої мережі основних угод про вільну торгівлю (FTA) за участю економік Азіатсько-Тихоокеанського регіону.

Десятка найбільш експортних товарів АСЕАН у 2021–2022 рр.,
(млн дол. США)

2021		2022	
Товари	Вартість (млн дол. США)	Товари	Вартість (млн дол. США)
Електричні машини та обладнання та їх частини; апарати для запису та відтворення звуку; пристрої для запису та відтворення телевізійного зображення та звуку та частини до них	493 058,2	Електричні машини та обладнання та їх частини; апарати для запису та відтворення звуку; пристрої для запису та відтворення телевізійного зображення та звуку та частини до них	557 575,7
Ядерні реактори, котли, машини, механічні пристрої та їх частини	180 047,0	Мінеральне паливо, нафтопродукти та продукти їх переробки; мінеральні воски	231 747,6
Мінеральне паливо, нафтопродукти та продукти їх переробки; мінеральні воски	155 555,4	Ядерні реактори, котли, машини, механічні пристрої та їх частини	191 157,8
Тваринні або рослинні жири та олії та продукти їх розщеплення; готові тваринні жири; тваринний або рослинний віск	56 261,4	Тваринні або рослинні жири та олії та продукти їх розщеплення; готові тваринні жири; тваринний або рослинний віск	64 664,9
Пластмаси та вироби з них	53 840,5	Транспортні засоби, частини та приладдя	55 920,5
Гума та вироби з неї	53 640,1	Пластмаси та вироби з них	53 733,0
Транспортні засоби, частини та приладдя	52 510,8	Натуральні, культивовані перлини; дорогоцінне, напівкоштовне каміння; дорогоцінні метали, біжутерія	50 722,8
Оптичні інструменти та апарати, фотографічні, кінематографічні, вимірювальні, контрольні, медичні чи хірургічні; частини	47 162,1	Оптичні інструменти та апарати, фотографічні, кінематографічні, вимірювальні, контрольні, медичні чи хірургічні; частини	50 231,3
Залізо та сталь	44 081,7	Залізо та сталь	48 123,4
Натуральні, культивовані перлини; дорогоцінне, напівкоштовне каміння; дорогоцінні метали, біжутерія	42 129,7	Гума та вироби з неї	43 681,6

Примітка. Складено автором за даними Секретаріату АСЕАН. URL: <https://data.aseanstats.org/>.

Отже, завдяки таким факторам як природні ресурси, людські ресурси, та географічне розташування, АСЕАН може похвалитися значними успіхами

у багатьох сферах своєї діяльності, а саме економічному зростанні, торгівлі та інтеграції, а також політичній стабільності та безпеці.

АСЕАН залишиться одним з найшвидше зростаючих регіонів світової економіки протягом наступного десятиліття. Індонезія, яка вже є найбільшою економікою АСЕАН, стане однією з провідних економік світових ринків у наступному десятилітті, очікується, що її ВВП зросте з 1,3 трильйона доларів США у 2022 році до 4,1 трильйона доларів США до 2035 року. В'єтнам і Філіппіни також ввійдуть до рядів найбільших економік світових ринків до 2035 року. Тим часом Малайзія стане однією з передових економік регіону АТР за показниками ВВП на душу населення, прогнозується, що її ВВП на душу населення складе близько 26 000 доларів США до 2035 року.

В цілому, основними факторами, що впливають на розвиток економіки країн АСЕАН: є торгівля та інвестиції, інфраструктура, людські ресурси та освіта, політична та економічна стабільність, регіональна співпраця та інтеграція, природні ресурси, а також інновації та технології.

Формування інтеграційного об'єднання АСЕАН та регіональна співпраця значно посилили дію цих факторів. Спрощення торговельних відносин завдяки зоні вільної торгівлі АСЕАН знизило митні бар'єри, збільшило товарообіг і сприяло конкуренції. Інтеграція створила стабільне середовище для іноземних інвесторів, гармонізувала регуляторні стандарти та спростила бюрократичні процедури, що призвело до збільшення притоку прямих іноземних інвестицій. Спільні інфраструктурні проекти покращили транспортну та цифрову зв'язність регіону, знизили логістичні витрати і прискорили переміщення товарів та послуг. Співпраця у сфері освіти та професійного навчання підвищила кваліфікацію робочої сили, сприяючи мобільності працівників та ефективному використанню людських ресурсів.

Політична стабільність, забезпечена через діалог та співпрацю у сфері безпеки, створила сприятливе середовище для економічного розвитку. Інтеграція через АСЕАНську Економічну Спільноту гармонізувала

регуляторні стандарти, координувала економічні політики та розвивала спільні ринки, що покращило конкурентоспроможність на глобальному ринку.

Спільне управління природними ресурсами сприяло сталому розвитку та ефективному використанню ресурсного потенціалу регіону, забезпечуючи довгострокову економічну стабільність. Обмін технологіями та інноваціями між країнами-членами стимулював науково-технічний розвиток, створення стартапів та високотехнологічних підприємств. Таким чином, інтеграція АСЕАН посилила економічні фактори, сприяючи стійкому економічному зростанню.

2.2. Індикатори структури, обсягів та динаміки зовнішньої торгівлі та інвестицій країн АСЕАН

Кожна з країн АСЕАН має свої унікальні економічні особливості та експортно-імпортні характеристики. Деякі країни АСЕАН, зокрема Сінгапур і Малайзія, відомі своїм виробництвом електроніки та комп'ютерної техніки. Ці товари експортуються до різних країн світу.

Багато країн АСЕАН мають значне виробництво сільськогосподарської продукції, такої як рис, кава, фрукти, морепродукти тощо. Ці продукти експортуються в інші регіони світу.

Бруней та Індонезія, є великими виробниками нафти та природного газу. Вони експортують ці ресурси до інших країн. Країни, як В'єтнам і Камбоджа, є важливими виробниками текстильних виробів і одягу, які експортуються у багато країн світу. Деякі країни, наприклад, Таїланд, мають розвинене автомобільне виробництво і експортують автомобілі та компоненти для автотранспорту (див. Табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Загальний обсяг торгівлі товарами АСЕАН у 2018–2022 рр. (млн дол. США)

Країна	2018	2019	2020	2021	2022
Бруней	10 728,8	12 141,8	11 950,9	18 686,0	23 340,4
Камбоджа	30 190,3	34 580,2	36 380,1	42 440,2	50 748,2
Індонезія	368 724,0	338 958,7	304 760,6	427 799,5	529 351,4
Лаос	11 248,4	11 606,8	10 100,5	13 584,8	17 179,8
Малайзія	466 642,8	443 013,8	425 340,7	537 501,6	654 862,3
М'янма	36 058,7	36 575,0	34 918,4	28 463,9	34 486,8
Філіппіни	188 310,3	188 301,3	160 375,8	208 625,5	224 109,9
Сінгапур	782 656,9	749 953,0	704 420,8	862 846,2	990 117,4
Таїланд	432 977,9	483 249,1	438 852,6	540 318,2	592 288,1
В'єтнам	480 567,6	518 052,4	542 751,0	666 544,9	729 698,0
Всього	2 808 105,7	2 816 432,0	2 669 851,4	3 346 810,8	3 846 182,4

Примітка. Складено автором за даними Секретаріату АСЕАН. URL: <https://data.aseanstats.org/>.

Аналізуючи таблицю 2.6 можна сказати, що загальний обсяг торгівлі товарами кожної країни АСЕАН (крім М'янми) щороку зростає. Варто також відмітити, що більшість країн постраждали через COVID-19, тому загальний обсяг торгівлі у 2020 році дещо зменшився.

Аналізуючи дані таблиці 2.7 можна сказати, що експорт товарів з кожної країни АСЕАН щороку зростає. У 2020 році експорт товарів зменшився через COVID-19, проте вже у 2021 та 2022 роках ми бачимо позитивний ріст експорту, що означає, що економіка країн відновлюється і набирає все більших оборотів.

Експорт товарів АСЕАН за країнами у 2018-2022 (млн дол.США)

Країна	2018	2019	2020	2021	2022
Бруней	6 571,4	7 039,1	6 607,7	11 456,4	14 007,3
Камбоджа	12 700,3	14 844,8	17 412,1	16 949,6	20 750,5
Індонезія	180 012,7	167 683,0	163 191,8	231 609,5	291 904,3
Лаос	5 400,4	5 809,4	5 086,9	7 699,6	9 563,9
Малайзія	248 671,7	238 089,0	234 609,6	299 333,8	356 901,0
М'янма	16 703,6	17 997,1	16 949,8	14 156,9	17 083,5
Філіппіни	69 307,4	70 927,0	65 214,5	74 617,6	78 977,6
Сінгапур	411 973,3	390 689,9	374 824,8	456 805,2	514 873,7
Таїланд	241 010,5	246 140,7	231 408,2	271 314,7	287 165,3
В'єтнам	243 698,7	264 610,3	281 441,5	335 792,6	370 909,2
Всього	1 436 049,9	1 423 830,2	1 396 746,8	1 719 735,8	1 962 136,2

Примітка. Складено автором за даними Секретаріату АСЕАН. URL: <https://data.aseanstats.org/>.

Аналізуючи дані таблиці 2.8 можна сказати, що імпорт товарів кожної країни АСЕАН (крім М'янми) щороку зростає. У 2020 році імпорт товарів трішки зменшився через COVID-19, проте згодом ситуація покращується, і протягом наступних років всі країни мають позитивний ріст імпорту.

Після відновлення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у 2021 році в регіоні АСЕАН, потоки зростали і у 2022 році досягли історичного максимуму. Високий рівень інвестицій продовжує зумовлюватися поєднанням зовнішніх і внутрішніх факторів. Реструктуризація міжнародних ланцюгів постачання сприяла новим інвестиціям і підштовхнула компанії до розширення своєї присутності в регіоні [39].

Імпорт товарів АСЕАН за країнами у 2018–2022 (млн дол. США)

Країна	2018	2019	2020	2021	2022
Бруней	4 157,4	5 102,7	5 343,2	7 229,7	9 333,2
Камбоджа	17 490,0	19 735,4	18 968,1	25 490,6	29 997,8
Індонезія	188 711,3	171 275,7	141 568,8	196 190,0	237 447,1
Лаос	5 848,0	5 797,5	5 013,6	5 885,2	7 615,9
Малайзія	217 971,1	204 924,9	190 731,1	238 167,8	297 961,3
М'янма	19 355,1	18 577,9	17 968,6	14 307,0	17 403,4
Філіппіни	119 002,9	117 374,3	95 161,3	134 007,9	145 132,4
Сінгапур	370 683,6	359 263,2	329 596,0	406 041,0	475 243,7
Таїланд	191 967,4	237 108,4	207 444,4	269 003,5	305 122,8
В'єтнам	236 868,9	253 442,0	261 309,5	330 752,3	358 788,8
Всього	1 372 055,7	1 392 601,8	1 273 104,6	1 627 075,0	1 884 046,2

Примітка. Складено автором за даними Секретаріату АСЕАН. URL: <https://data.aseanstats.org/>.

Потік ПІІ в АСЕАН зріс на 5,5% у 2022 році, до рекордних 224 млрд дол. США. Частка регіону у світових потоках ПІІ збільшилась, з менше ніж 15% до понад 17%. Регіон зафіксував більшу кількість анонсованих проектів зі створення нового підприємства, міжнародних проектних фінансових угод та міжнародних злиттів та поглинань. Потоки ПІІ в АСЕАН у 2022 році перевищили потоки до Китаю вже другий рік поспіль [39].

Шість країн-членів зафіксували вищі потоки у 2022 році, ніж у 2021 році (див. Рис. 2.1.). Сінгапур спостерігав найвище абсолютне зростання обсягу, що становило більше 60% ПІІ в регіоні, тоді як Малайзія та М'янма зафіксували найвищий відсоток зростання. Потоки ПІІ досягли рекордного рівня в трьох країнах-членах (Малайзія, Сінгапур і В'єтнам), тоді як у Камбоджі та Індонезії зростання було практично відсутнє, але рівень інвестицій залишався високим. За рахунок сильних потоків, Камбоджа та М'янма вибувають серед п'яти найбільших одержувачів ПІІ серед країн із найменш розвиненими економіками.

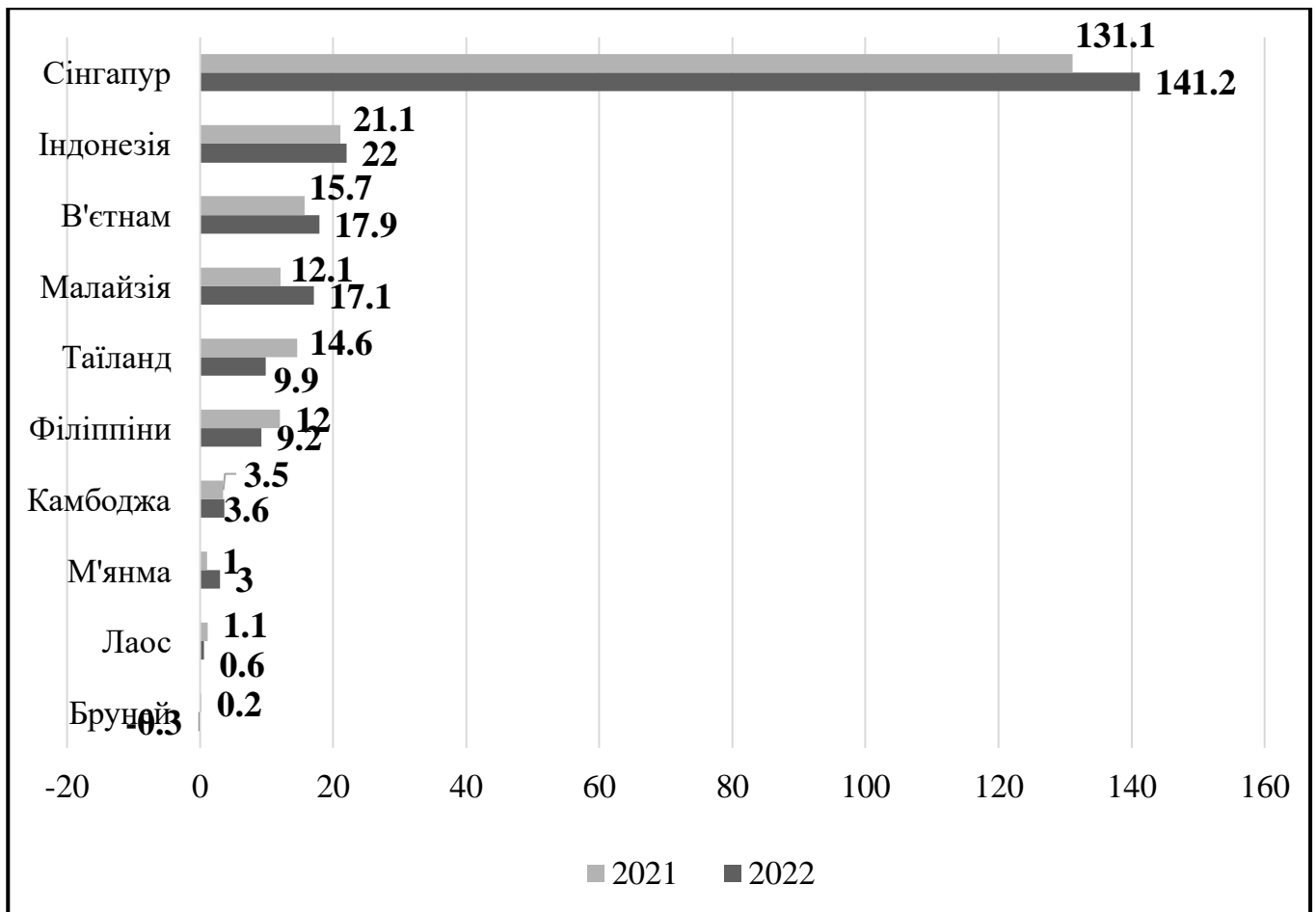

Рис. 2.1. Прямі іноземні інвестиції у 2021 та 2022 рр. (млн дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Секретаріату АСЕАН. URL: <https://data.aseanstats.org/>.

Ключовими драйверами зростання ПІІ були сильні інвестиції в виробництво, фінанси, оптову та роздрібну торгівлю, а також деякі сфери послуг, пов'язані зі стрімко зростаючою цифровою економікою (див. Рис. 2.2.). П'ять основних галузевих сегментів забезпечили 86% загального потоку ПІІ. За винятком транспорту та зберігання, ПІІ в інших чотирьох основних галузях зросли. Потоки ПІІ стали більш концентрованими, з часткою цих п'яти галузей у загальних потоках зростаючи з 78% у 2020 році до 83% у 2021 році і ще на 3% у 2022 році.

Виробництво отримувало найвищі інвестиції, що зросли до історичного максимуму у розмірі 62 мільярдів доларів США. Частка виробництва в загальному потоці ПІІ в АСЕАН зросла з 9% у 2020 році до 26% у 2021 році та 28% у 2022 році. Виробництво тепер приблизно на одному рівні з фінансами та страхуванням, що традиційно були найбільшими отримувачами інвестицій у галузі [39].

Галузь електроніки та електротехніки залишалася основним отримувачем інвестицій у виробництві в АСЕАН у 2022 році. Ці галузі склали понад 70% анонсованих інвестицій, на суму 37 мільярдів доларів США. У галузі електроніки виробництво напівпровідників та електронних компонентів отримало найбільше уваги інвесторів, що становило 27% анонсованих інвестицій.

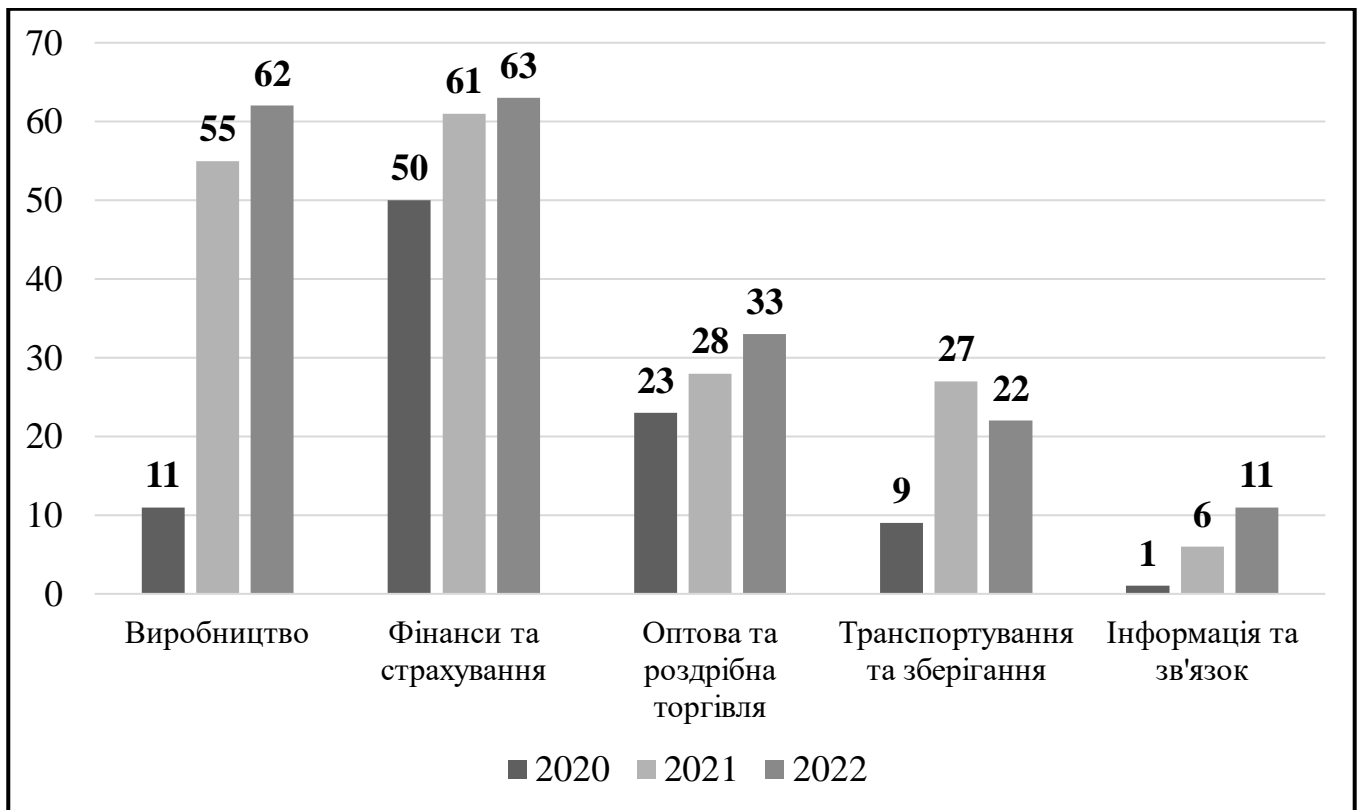

Рис. 2.2. ПІІ за галузями, 2020–2022 рр., (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Секретаріату АСЕАН. URL: <https://data.aseanstats.org/>.

Регіон також продовжував привертати значний інвестиційний інтерес стосовно виробництва батарей, пов'язаних з галуззю електромобілів. У деяких випадках компанії інвестують у виробництво батарей для забезпечення зростаючої галузі електромобілів у регіоні. Анонсовані інвестиції у створення нових підприємств у виробництві батарей зросли на 656% у 2022 році, до 8,4 мільярдів доларів США, що становить 23% від усіх таких інвестицій у виробництво [39].

ПІІ у фінанси та страхування зросли лише на 2 мільярди доларів США, тоді як інвестиції у оптову та роздрібну торгівлю зросли на 18% до 33 мільярдів доларів

США, а інвестиції в інформаційні та комунікаційні технології зросли на 67% до 10 мільярдів доларів США. Зростаючий інтерес інвесторів до електронної комерції, зростання попитної спроможності середнього класу та стрімкий розвиток технологічних стартапів і далі підтримували інвестиції у оптову та роздрібну торгівлю.

Цифрова економіка, стрімкий розвиток центрів обробки даних, застосування обчислювальних хмар та модернізація цифрової інфраструктури сприяли поверненню ПШ, особливо у сфері інформаційних та комунікаційних технологій. Багато міжнародних корпорацій також продовжують розширюватися в регіоні, відкриваючи або будуючи більше центрів обробки даних, через підвищення попиту. Amazon (Сполучені Штати), яка вже має значну присутність в інших країнах-членах АСЕАН, будує другий центр обробки даних у В'єтнамі, Google (Сполучені Штати) встановлює третій центр обробки даних у Сінгапурі, а Equinix (Сполучені Штати) завершив п'ятий центр обробки даних у Сінгапурі. NTT (Японія) будує центри обробки даних в Малайзії, Індонезії (другий у цій країні) та В'єтнамі. GDS (Китай) має новий центр обробки даних і два нових центри обробки даних в Індонезії, а також будує центри обробки даних у Малайзії.

Все більше інвесторів вкладають гроші у проекти в АСЕАН. Розвиток інвестиційних можливостей в АСЕАН та регіонального ринку є важливими факторами для цих компаній. Динамічна електронна та автомобільна промисловість регіону також допомагає привертати багато перших інвесторів. Компанія Arevo (Сполучені Штати) встановлює завод з 3D-друкування в В'єтнамі, а автовиробник BYD (Китай) встановлює свій перший виробничий завод електромобілів у Таїланді. Багато китайських виробників електромобілів (наприклад, Changan та SAIC) також недавно інвестували в регіон. Вони приєднуються до численних автомобільних міжнародних корпорацій, які мають значну присутність в АСЕАН (наприклад, Mercedes-Benz (Німеччина), Hyundai (Республіка Корея) та Toyota (Японія)).

ПШ з десяти найбільших джерел у 2022 році становили 71% інвестицій у АСЕАН, зростання з 63% у 2021 році (рис. 2.3). Загальна кількість інвестицій з цих

десяти джерел становила близько 65% від усіх інвестицій, що надійшли з азійських економік [39].

ПІ з Сполучених Штатів було найбільшим джерелом, зросло на 6% до 37 мільярдів доларів США. Виробництво та фінанси, обидва приблизно на рівні 20 мільярдів доларів США, отримали більшу частину ПІ зі Сполучених Штатів. Компанії зі Сполучених Штатів є найбільшими інвесторами у цих галузях.

Японія була третім за величиною джерелом, після інвестицій всередині АСЕАН. ПІ з Японії зросли з 21 мільярда доларів у 2021 році до 26 мільярдів доларів США у 2022, зосереджені в галузі транспорту та зберігання. Японія є найбільшим інвестором у цій галузі, відповідальним за понад 88% інвестицій. Це підкреслює зростаючий інтерес компаній з Японії до інвестування та розширення операцій у автомобільній промисловості, включаючи виробництво автозапчастин та компонентів.

Після кількох років поступового відтоку інвестицій, ПІ з Китаю до АСЕАН зменшилося на 1 мільярд доларів до 16 мільярдів доларів, але нерівномірно по регіону. Приблизно половина цього ПІ була в сфері виробництва та нерухомості. Китайські компанії залишалися активними в інфраструктурних проектах, діяльності, пов'язаній з електромобілями та цифровою економікою, і були найбільшими інвесторами в Камбоджі, Лаосській Народній Демократичній Республіці та М'янмі (див. Рис. 2.3.).

ПІ з Великої Британії зросли найбільше, з 3 мільярдів доларів у 2021 році до 10 мільярдів доларів у 2022 році, зі значним збільшенням інвестицій в Сінгапур у оптову та роздрібну торгівлю, фінанси та професійні та наукові послуги. Корпорації з Великої Британії у сфері фінансів та виробництва розширили свою діяльність в декількох країнах-членах (в основному в Сінгапурі). Наприклад, компанія Dyson відкрила свою глобальну штаб-квартиру в Сінгапурі у 2022 році, щоб бути близько до найшвидше зростаючих ринків у регіоні, і оголосила про додаткові інвестиції в розмірі 1,1 мільярда дол. США протягом наступних кількох років. Вона розширюється в Сінгапурі, будуючи фабрику батарей, і на Філіппінах у сфері наукових досліджень і розвитку для підвищення виробничих можливостей.

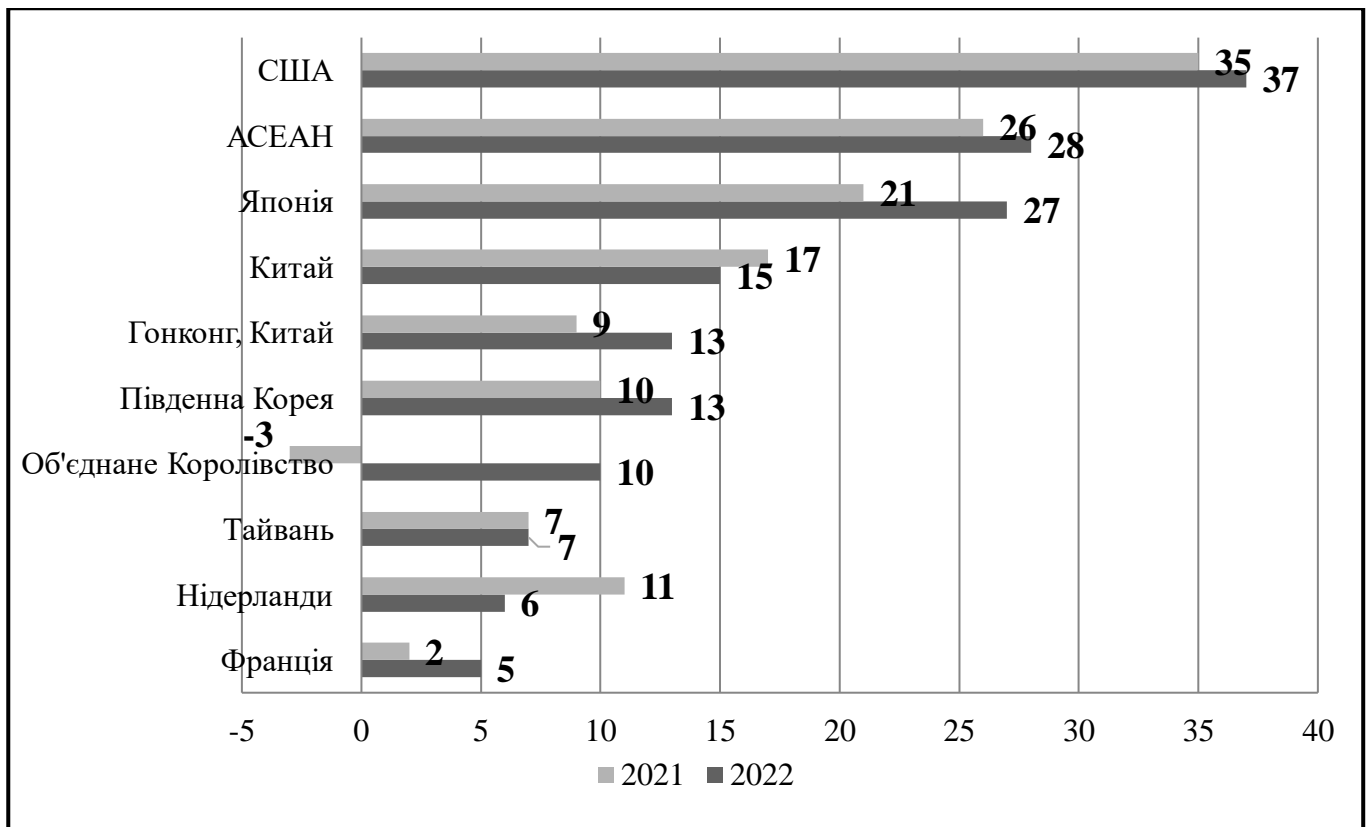

Рис. 2.3. АСЕАН: 10 найкращих інвесторів, 2021–2022, (млрд дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Секретаріату АСЕАН. URL: <https://data.aseanstats.org/>.

HSBC відкрила штаб-квартиру в Сінгапурі у 2022 році і планує інвестувати 3 мільярди дол. США протягом наступних кількох років в Південну та Південно-Східну Азію. Крім того, вона придбала бізнес AXA в Сінгапурі.

Європейський Союз є значним джерелом ПІІ для АСЕАН, третім після Сполучених Штатів. ПІІ з цієї групи зросли у 3,5 рази до 24 мільярдів дол. США між 2021 та 2022 роками, переважно в оптовій та роздрібній торгівлі, виробництві та професійних та наукових діяльностях.

Отже, зовнішня торгівля та інвестиції країн АСЕАН показують стабільну тенденцію до зростання протягом останніх років. Інтеграція країн АСЕАН у світову економіку змушує їх активно залучатися до міжнародної торгівлі та інвестицій. Основні динамічні чинники цього зростання включають підписання та ратифікацію торгових угод з іншими регіонами, а також стрімке зростання внутрішнього споживання та розвиток виробництва. За останні десятиріччя країни АСЕАН стали

значними учасниками світової торгівлі, забезпечуючи стійке зростання своїх експортних обсягів та приваблюючи іноземні інвестиції.

Обсяги експорту і імпорту продукції країн АСЕАН постійно зростають, відображаючи активний внесок регіону у світову торгівлю. Динаміка зовнішньої торгівлі АСЕАН вказує на зростаючий інтерес до регіону з боку міжнародних бізнесів та інвесторів. Ці тенденції свідчать про успішну економічну інтеграцію країн АСЕАН у глобальну економіку і їх здатність стати важливими гравцями на світовій арені.

2.3. Роль та вплив інновацій та технологічного прогресу на економічний розвиток країн АСЕАН

Інновації та технологічний прогрес відіграють ключову роль у економічному розвитку країн АСЕАН. На фоні стрімкого зростання цього регіону, інновації стають важливим фактором для стимулювання продуктивності, конкурентоспроможності та сталого розвитку.

Впровадження новітніх технологій дозволяє підвищувати ефективність виробництва та процесів у сільському господарстві, промисловості, логістиці та інших галузях. Це сприяє зростанню продуктивності праці та дозволяє країнам АСЕАН вигравати на ринках завдяки високоякісним та ефективним товарам та послугам.

Технології сприяють розвитку малого та середнього бізнесу, що є основою економічної активності країн АСЕАН. Нові ідеї та технології привертають інвесторів та сприяють зростанню нових секторів, таких як інформаційні технології, біотехнології, чиста енергія тощо.

Інновації потребують кваліфікованої робочої сили. Технологічний прогрес спонукає до постійного навчання та підвищення кваліфікації, що збільшує конкурентоспроможність працівників і підвищує їхні заробітки.

Новинки в електронних технологіях сприяють розвитку цифрової інфраструктури, включаючи інтернет, електронну комерцію та фінансові послуги.

Це робить економіки більш доступними та відкритими для іноземних інвестицій та глобальної торгівлі.

Технології та інновації продовжують трансформувати наш світ безпрецедентними темпами, змінюючи те, як ми живемо, працюємо та взаємодіємо. Йдучи в ногу з новими тенденціями, люди та організації можуть передбачати зміни, адаптуватися, використовувати можливості та процвітати в умовах зростаючої конкуренції.

Деякі країни Азійсько-Тихоокеанського регіону мають високу частку високотехнологічного експорту. Серед цих країн Сінгапур та Малайзія мають найбільшу частку по відношенню до загального експорту - 57% та 52% відповідно у 2021 році [40], (рис. 2.4.):

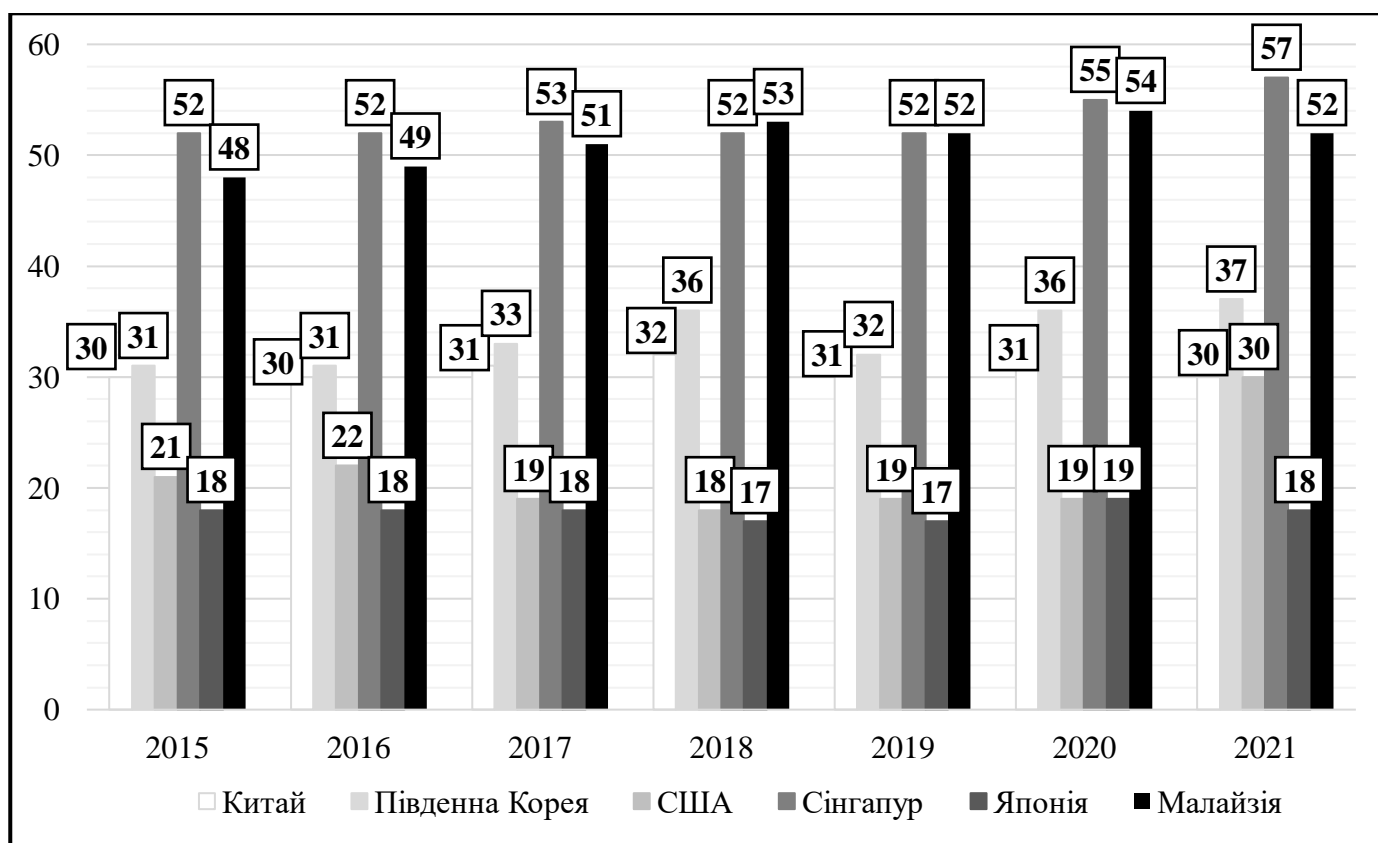

Рис. 2.4. Динаміка експорту високотехнологічної продукції у 2015–2021 рр., (%)

Примітка. Побудовано автором за даними Секретаріату АСЕАН. URL: <https://data.aseanstats.org/>.

Високотехнологічний експорт - це продукція з високим рівнем наукоємності, наприклад, аерокосмічна продукція, комп'ютери, фармацевтика, наукові прилади та електричні машини.

У цих країнах фундаментальні дослідження зростають завдяки розвитку наукомістких галузей, ролі науково-дослідних інститутів, прикладних досліджень та значенню навчальних закладів. Тісна співпраця між наукою і промисловістю змінює структуру і характер економіки та збільшує її залежність від нових знань та ідей. Важливу роль у розвитку технологічних інновацій відіграють державні інвестиції, іноземні інвестиції та державна політика, що стимулює вітчизняний та іноземний бізнес.

У 2023 році витрати на технології в Азійсько-Тихоокеанському регіоні зросли на 5,8% до 732 млрд доларів США. Це зростання можна пояснити такими факторами:

- Розширення програмного забезпечення. З прогнозованим зростанням на 9,4% програмне забезпечення стає цифровою основою технологічної трансформації в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Очікується, що до 2027 року цей сектор зростатиме на 10,3% в середньорічному обчисленні, зрештою ставши найбільшою технологічною категорією в регіоні. Це зростання є важливим, оскільки існує прямий зв'язок між внутрішніми витратами на програмне забезпечення та національними рівнями інновацій.

- Еволюція ІТ-послуг. Технічний консалтинг та послуги з системної інтеграції продовжуватимуть відігравати важливу роль, незважаючи на незначне уповільнення зростання до 7,0 % у 2023 році.

- Адаптація засобів зв'язку. Сектор зросте на 3,0%, оскільки витрати китайських підприємств на хмарну інфраструктуру залишаються високими.

Азійсько-Тихоокеанський регіон є центром технологічних інновацій. У регіоні спостерігається сплеск інвестицій у високотехнологічні стартапи, причому багато стартапів зосереджені на штучному інтелекті.

За даними венчурної компанії Jungle Ventures, до 2025 року високотехнологічні стартапи в Південно-Східній Азії можуть коштувати 1 трильйон

доларів США. Однією з багатьох галузей, що розвиваються в Азії, є біотехнології, і такі країни, як Китай і Південна Корея, інвестують значні кошти в дослідження і розробки в цій сфері. Згідно зі звітом Techwire Asia, очікується, що до 2028 року ринок біотехнологій в Азійсько-Тихоокеанському регіоні зростатиме на 16,8% в середньорічному обчисленні [40].

Електронна комерція в Азії вже багато років перебуває на підйомі, а цифрова економіка регіону зростає безпрецедентними темпами. Згідно зі звітом McKinsey & Company, ринок Південно-Східної Азії має потенціал для підтримки високих темпів зростання від 15% до 25% протягом наступних п'яти років, причому Китай є країною-орієнтиром. Наразі середній рівень проникнення електронної комерції в Південно-Східній Азії становить лише 20%, а це означає, що існує значний простір для зростання. Очікується, що розмір ринку в Південно-Східній Азії потроїться в період до 2026 року із середньорічним темпом зростання 22% і загальною вартістю товарів приблизно 230 мільярдів доларів США.

Регіон також посилює міжнародне співробітництво в галузі інновацій та технологій. Наприклад, Міжнародне агентство з атомної енергії (МАГАТЕ) надає технічну допомогу 37 країнам і територіям Азійсько-Тихоокеанського регіону щодо застосування ядерних технологій для сталого розвитку. Ця підтримка надається через національні, регіональні та міжрегіональні проекти, що зосереджені на таких тематичних пріоритетах, як радіаційна безпека, охорона здоров'я та харчування, продовольство та сільське господарство, енергетика, розвиток ядерних знань та управління ними, вода та навколишнє середовище, а також радіаційні технології.

Регіональна програма технічного співробітництва Агентства з ядерної енергії в Азійсько-Тихоокеанському регіоні спрямована на вирішення стратегічних регіональних пріоритетів відповідно до національних планів розвитку держав-членів. Її метою є сприяння міцному регіональному співробітництву, зміцнення потенціалу держав-членів та підтримка обміну знаннями, досвідом, продуктами та послугами.

Загалом поточні пріоритетні сфери співробітництва АСЕАН включають біотехнологію, харчову науку та технології, морську науку та технології,

матеріалознавство та технології, метеорологію та геофізику, мікроелектроніку та інформаційні технології, наукову та технологічну інфраструктуру та розвиток ресурсів, космічні технології та застосування та дослідження сталої енергетики.

Для біотехнології пріоритетними напрямками є сільськогосподарська біотехнологія, медична біотехнологія, екологічна, водна та морська біотехнологія, промислова біотехнологія, а також управління та використання біоресурсів.

Наука про харчові продукти та технології спеціалізується на функціональних харчових продуктах, безпеці та якості харчових продуктів, застосуванні новітніх технологій та технології післязбирального виробництва.

У галузі морських наук і технологій пріоритетними сферами уваги є біологічне різноманіття, транскордонне забруднення вод або морське сміття, управління ризиками та пом'якшення наслідків зміни клімату, а також відновлювана океанська енергія.

Пріоритетні напрямки для метеорології та геофізики включають прогнозування та оцінку зміни та мінливості клімату, покращення прогнозу суворой погоди, нарощування можливостей метеорологічних та геофізичних служб, авіаційних та морських метеорологічних служб та покращення обміну метеорологічними та геофізичними даними.

Для сектора мікроелектроніки та інформаційних технологій пріоритетними сферами співпраці є штучний інтелект, блокчейн, хмарні та периферійні обчислення, обробка та аналітика великих даних, кібербезпека, вбудовані системи та датчики, робототехніка та автоматизація, телекомунікації та мікроелектроніка.

Наразі країни АСЕАН продовжують активно розвиватися та досліджувати можливості в сфері штучного інтелекту (ШІ). Оскільки ШІ стає все більш важливою галуззю для економічного розвитку та конкурентоспроможності країн у світі, країни АСЕАН роблять акцент на його розвиток.

Сінгапур залишається провідним гравцем у цій галузі, інвестуючи у дослідження, розвиток талантів та створення сприятливого клімату для інновацій у ШІ. Інші країни АСЕАН також активно займаються цим напрямком,

зосереджуючись на створенні національних стратегій ШІ, розвитку технологічних кластерів та стимулюванні інвестицій у цю галузь.

Наприклад, Таїланд, В'єтнам і Малайзія запускають ініціативи та програми підтримки для місцевих стартапів у сфері ШІ, щоб приваблювати інвестиції в дослідження та розвиток цієї технологічної галузі. Це дозволяє країнам АСЕАН залишатися на передовій лінії в цифровій трансформації та створювати нові можливості для економічного зростання (табл. 2.9):

Таблиця 2.9

Рейтинг індексу готовності урядового штучного інтелекту країн АСЕАН
у 2019–2022 рр.

	2019	2020	2021	2022
Бруней	121	49	57	67
Камбоджа	125	128	119	132
Індонезія	57	62	47	43
Лаос	137	-	14	129
Малайзія	22	28	36	29
М'янма	159	131	132	126
Філіппіни	50	74	71	54
Сінгапур	1	6	2	2
Таїланд	56	60	59	31
В'єтнам	70	76	62	55

Примітка. Складено автором за даними ASEAN Indonesia 2023. URL: <https://asean2023.id/en>.

Пріоритетними сферами сектору розвитку науково-технічної інфраструктури та ресурсів є розвиток, використання та комерціалізація науки, технологій та інновацій (НТІ), управління НТІ та поширення інформації, інкультурація НТІ, підтримка НТІ для малих та середніх підприємств, стартапів, інновації, платформи державно-приватного партнерства, розвиток потенціалу та мобільність талантів.

У сфері дослідження сталої енергетики пріоритетними сферами співпраці є нова та відновлювана або альтернативна енергетика, стійка енергетика та екологічні технології, такі як чисті вугільні технології, ядерні технології, інноваційні енергоефективні технології, інтелектуальні енергетичні технології, а також

позитивна інтеграція технологій четвертої промислової революції в енергетичну екосистему.

Наука, технології та інновації є невід’ємною складовою економіки всіх країн АСЕАН, незалежно від економічного статусу країни. Будь-яка економіка керується тією чи іншою формою виробництва, будь то виробництво товарів чи послуг, у таких секторах, як сільське господарство, енергетика, освіта, фінанси, виробництво чи туризм.

Таким чином, на порядку денному кожної держави-члена АСЕАН стоїть інтеграція та співпраця в галузі науки, технологій та інновацій. Спільне бажання використовувати науку, технології та інновації для обміну знаннями та дослідницькими розробками, а також перетворення результатів досліджень у реалізовані рішення, які вирішують проблеми реального життя, з якими стикаються громадяни.

Постійний комітет АСЕАН з науки та технологій (PCOST) був серед перших десяти постійних комітетів АСЕАН, створених у 1971 році. Серед держав-членів були Індонезія, Малайзія, Філіппіни, Сінгапур і Таїланд. На той час метою було використати науку та технології для вирішення загальних проблем, з якими стикається регіон АСЕАН, і підвищити рівень науково-технічного прогресу в державах-членах.

За наступні чотири десятиліття Комітет виріс до сильного комітету з десяти членів. Поточний План дій АСЕАН щодо науки, технологій та інновацій є п’ятим, який охоплює 2016–2025 роки. План дій складається з чотирьох основних напрямів. Перший напрям спрямований на співпрацю між державним і приватним секторами та спрямований на зміцнення стратегічної співпраці між академічними колами, дослідницькими установами, мережами передового досвіду та приватним сектором для створення ефективної екосистеми для розвитку можливостей, передачі технологій та комерціалізації [40].

Другий напрям спрямований на мобільність талантів, зв’язок між людьми та інклюзивність. Це досягається шляхом підвищення мобільності вчених і

дослідників, зв'язку між людьми та посилення залучення жінок і молоді до науки, технологій та інновацій.

Третій напрямок стосується підтримки підприємств. Це досягається шляхом створення інноваційної системи та розумного партнерства та іншими партнерами для розвитку наукових, технологічних та інноваційних підприємств для підтримки малих і середніх підприємств, сприяння створенню наукових, технологічних та інноваційних програм для підвищення конкурентоспроможності.

Останній напрям спрямований на підвищення обізнаності громадськості та інкультурації науки, технологій та інновацій для посилення науково-технічного співробітництва АСЕАН.

Отже, Азійсько-Тихоокеанський регіон став одним з найбільш швидкозростаючих економічних регіонів, що відкриває безліч можливостей для компаній, які прагнуть розширювати свою діяльність. Регіон може похвалитися різноманітним бізнес-середовищем, яке швидко розвивається, що робить його захоплюючим ринком для компаній, які прагнуть розширюватися та досягати успіху.

Інновації та технологічний прогрес грають ключову роль у економічному розвитку країн АСЕАН. Впровадження новітніх технологій підвищує ефективність виробництва та процесів у різних галузях, таких як сільське господарство, промисловість, логістика тощо. Це призводить до зростання продуктивності праці і дозволяє країнам АСЕАН вигравати на ринках завдяки високоякісним та ефективним товарам та послугам.

Висновки до розділу 2

Отже, завдяки таким факторам як природні ресурси, людські ресурси, та географічне розташування, АСЕАН може похвалитися значними успіхами у багатьох сферах своєї діяльності, а саме економічному зростанні, торгівлі та інтеграції, а також політичній стабільності та безпеці. АСЕАН залишиться одним з

найшвидше зростаючих регіонів світової економіки протягом наступного десятиліття.

Зовнішня торгівля та інвестиції країн АСЕАН показують стабільну тенденцію до зростання протягом останніх років. Інтеграція країн АСЕАН у світову економіку змушує їх активно залучатися до міжнародної торгівлі та інвестицій. Основні динамічні чинники цього зростання включають підписання та ратифікацію торгових угод з іншими регіонами, а також стрімке зростання внутрішнього споживання та розвиток виробництва.

Обсяги експорту і імпорту продукції країн АСЕАН постійно зростають, відображаючи активний внесок регіону у світову торгівлю. Динаміка зовнішньої торгівлі АСЕАН вказує на зростаючий інтерес до регіону з боку міжнародних бізнесів та інвесторів.

Азійсько-Тихоокеанський регіон став одним з найбільш швидкозростаючих економічних регіонів, що відкриває безліч можливостей для компаній, які прагнуть розширювати свою діяльність.

Інновації та технологічний прогрес грають ключову роль у економічному розвитку країн АСЕАН. Впровадження новітніх технологій підвищує ефективність виробництва та процесів у різних галузях, таких як сільське господарство, промисловість, логістика тощо.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ АСЕАН

3.1. Оцінка динаміки та показників співпраці України з країнами АСЕАН у різних сферах економіки

Україна активно розширює свої відносини з азійськими країнами через різноманітні форми співпраці, що охоплюють торгівлю, економічне партнерство, культурний обмін та політичний діалог. Останні роки відзначаються зростаючим інтересом України до Азії, особливо до великих економічних гігантів, таких як Китай, Індія, Японія і Південна Корея (див. Рис. 3.1.).

Наприклад, Китай виступає важливим партнером для України, зокрема в сфері торгівлі, інвестицій та інфраструктурних проєктів. Індія також представляє значний потенціал для співпраці в галузі торгівлі та науки. Японія відома своїми інвестиціями в українську економіку та партнерством у високотехнологічних секторах. Південна Корея співпрацює з Україною в автомобільній та інформаційно-технологічній галузях.

Україна має ряд партнерських відносин з країнами АСЕАН. Хоча рівень співпраці може варіюватися з країни в країну, проте деякі країни АСЕАН стали важливими партнерами для України у таких сферах як торгівля, економіка, освіта та культура.

Наприклад, В'єтнам, який є однією з країн-членів АСЕАН, встановив тісні відносини з Україною у сферах економіки та торгівлі. Двосторонні торгові обміни між Україною та В'єтнамом зростають, а також проводяться різноманітні спільні проєкти та ініціативи.

Україна має потужний експортний потенціал і може постачати на світовий ринок широкий спектр товарних груп. Основні товарні групи, які Україна експортує, включають агропромислову продукцію, таку як зернові культури (пшениця,

кукурудза, ячмінь), олійні культури (соняшник, ріпак, соя), рослинні олії (соняшникова, ріпакова, соєва), цукор, м'ясо та м'ясопродукти (птиця, свинина) і молочні продукти (молоко, сир, масло).

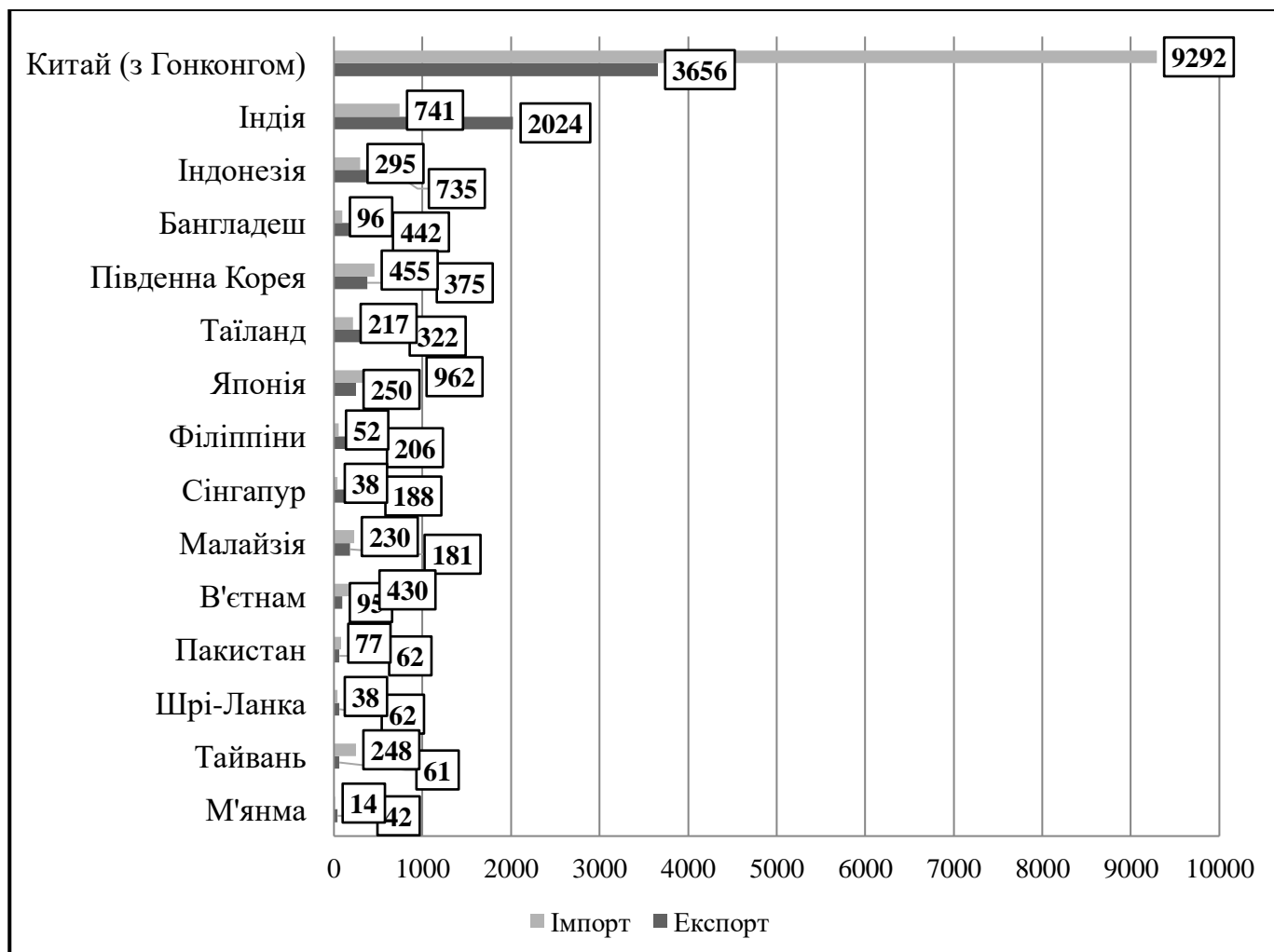

Рис. 3.1. Топ-15 країн Східної Азії, АСЕАН для українського експорту у 2019 році, (млн дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України станом на 1 січня 2020 року.

Металургійна продукція також займає значне місце в українському експорті, включаючи чорні метали (залізо, сталь), прокат чорних металів і труби та інші металеві вироби. Машинобудівна продукція представлена машинами та обладнанням (електричні машини, трактори, сільськогосподарська техніка), автомобілями та автозапчастинами, залізничним транспортом.

Важливими експортними товарами є хімічна продукція, включаючи добрива, органічні та неорганічні хімічні сполуки, пластмаси та полімерні матеріали. Мінеральні ресурси, такі як руди та концентрати (залізні руди), вугілля, сіль, також експортуються з України. Деревообробна продукція включає деревину та вироби з неї, папір та картон. Легка промисловість представлена текстильними виробами, одягом та взуттям. Продукти харчування та напої, включаючи алкогольні напої (горілка, пиво, вино), консерви, шоколад та кондитерські вироби, також становлять важливу частину українського експорту (табл. 3.1):

Таблиця 3.1

Товарна структура зовнішньої торгівлі України в I кварталі 2024 року

	Експорт			Імпорт		
	тис. дол. США	у % до I кварталу у 2023	у % до загального обсягу	тис. дол. США	у % до I кварталу 2023	у % до загального обсягу
1	2	3	4	5	6	7
Усього	10060852,7	97,2	100,0	15975190,7	101,7	100,0
Живі тварини; продукти тваринного походження	370171,3	111,9	3,7	372910,9	111,8	2,3
Продукти рослинного походження	3593890,1	86,2	35,7	710335,2	107,2	4,4
Жири та олії тваринного або рослинного походження	1535720,4	104,2	15,3	59713,2	92,7	0,4
Готові харчові продукти	986728,8	123,2	9,8	800737,7	109,5	5,0
Мінеральні продукти	985939,0	184,2	9,8	2084122,0	54,4	13,0
Продукція хімічної промисловості	220243,3	94,5	2,2	2105045,4	105,0	13,2
Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	78535,1	102,5	0,8	916810,5	110,8	5,7
Шкури необроблені, шкіра вичинена	11401,9	48,6	0,1	64131,9	100,2	0,4
Деревина і вироби з деревини	321628,0	83,7	3,2	55452,2	134,9	0,3
Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	51560,7	85,5	0,5	218532,4	110,7	1,4
Перли, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	3464,0	70,7	0,0	22642,5	92,4	0,1
Недорогоцінні метали та вироби з них	1067676,2	114,4	10,6	874865,6	128,1	5,5

Продовження Таблиці 3.1.

1	2	3	4	5	6	7
Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	364679,1	50,1	3,6	2836448,9	101,3	17,8
Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	93904,1	114,0	0,9	2217022,7	154,6	13,9
Зброя, боєприпаси; їх частини та приладдя	412,8	74,3	0,0	10017,4	65,9	0,1
Різні промислові товари	191115,0	76,3	1,9	257692,7	124,1	1,6
Твори мистецтва	563,3	216,1	0,0	754,6	2341,6	0,0
Текстильні матеріали та текстильні вироби	53697,0	43,4	0,5	541838,0	95,9	3,4
Взуття, головні убори, парасольки	11850,3	39,4	0,1	131816,8	103,9	0,8
Вироби з каменю, гіпсу, цементу	74904,7	106,6	0,7	158838,9	112,9	1,0
Перли, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	3464,0	70,7	0,0	22642,5	92,4	0,1
Недорогоцінні метали та вироби з них	1067676,2	114,4	10,6	874865,6	128,1	5,5
Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	364679,1	50,1	3,6	2836448,9	101,3	17,8
Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	93904,1	114,0	0,9	2217022,7	154,6	13,9
Зброя, боєприпаси; їх частини та приладдя	412,8	74,3	0,0	10017,4	65,9	0,1
Різні промислові товари	191115,0	76,3	1,9	257692,7	124,1	1,6
Твори мистецтва	563,3	216,1	0,0	754,6	2341,6	0,0

Примітка. Складено автором за даними Державної служби статистики України.

Україна займає важливе місце серед партнерів АСЕАН, активно працюючи над зміцненням відносин з азійськими країнами. Значний прогрес у двосторонньому та багатосторонньому співробітництві з країнами АСЕАН став можливим завдяки відкриттю українських дипломатичних представництв у цих країнах. Зокрема, дипломатичні установи були відкриті в Індонезії (1997 р.), В'єтнамі (1997 р.), Сінгапурі (2002 р.), Малайзії (2002 р.) та Таїланді (2002 р.) [12].

У серпні 2021 року Верховна Рада України отримала статус спостерігача в Міжпарламентській Асамблеї АСЕАН, рішення було ухвалене за консенсусом держав-членів АСЕАН. У жовтні 2021 року в Інституті міжнародних відносин КНУ ім. Тараса Шевченка відкрили перший в Україні Центр досліджень країн АСЕАН. Основне завдання центру – налагодження ефективної взаємодії між дослідниками та науковцями, а також розвиток гуманітарних, освітніх і міжлюдських контактів між Україною та країнами АСЕАН [33].

Співпраця з АСЕАН є перспективною для України через те, що разом економіки країн-членів займають сьоме місце у світі за розміром і очікується їх подальше зростання. Це робить АСЕАН привабливим ринком, особливо для агропромислового сектору та сталевих продукції. З 2017 року загальний обсяг торгівлі збільшився на 615 млн дол. США завдяки стратегічним інтересам усіх учасників. У 2020 році імпорт товарів з України до країн АСЕАН склав 3,9 млрд дол. США, а експорт до України – 1,5 млрд дол. США [27], (рис. 3.2.):

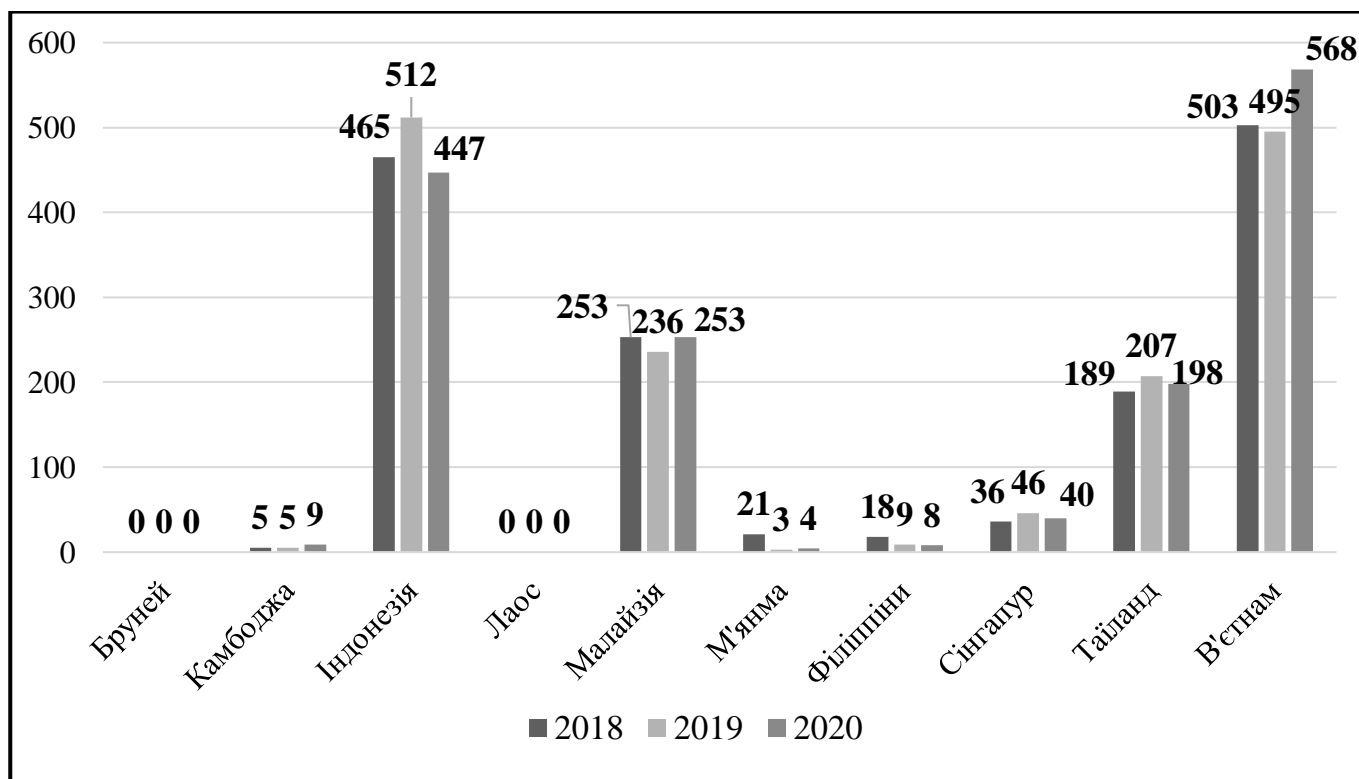

Рис. 3.2. Структурні зміни експортних операцій товарами між країнами АСЕАН та Україною, у 2018-2020 роках, (млн дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Секретаріату АСЕАН.

Загалом Україна має позитивне торговельне сальдо з країнами АСЕАН, хоча з окремими державами, такими як В'єтнам (-157 млн дол. США у 2020 році) та Камбоджа (-5 млн дол. США у 2020 році), спостерігається від'ємний торговельний баланс.

Індонезія є лідером серед країн-членів АСЕАН за обсягами торгівлі з Україною. У 2020 році вона експортувала до України товарів на суму 447 млн дол. США та імпортувала з України продукцію на 1,9 млрд дол. США, що є значним показником.

Україна має стабільний товарообіг з Малайзією, Сінгапуром, Таїландом і В'єтнамом. Зокрема, у 2019 році імпорт Таїланду з України зріс з 324 млн дол. США у 2018 році до 903 млн дол. США. Бруней та Лаос не експортують продукцію до України, але щорічно імпортують українські товари на суму близько 1 млн дол. США (рис. 3.3.):

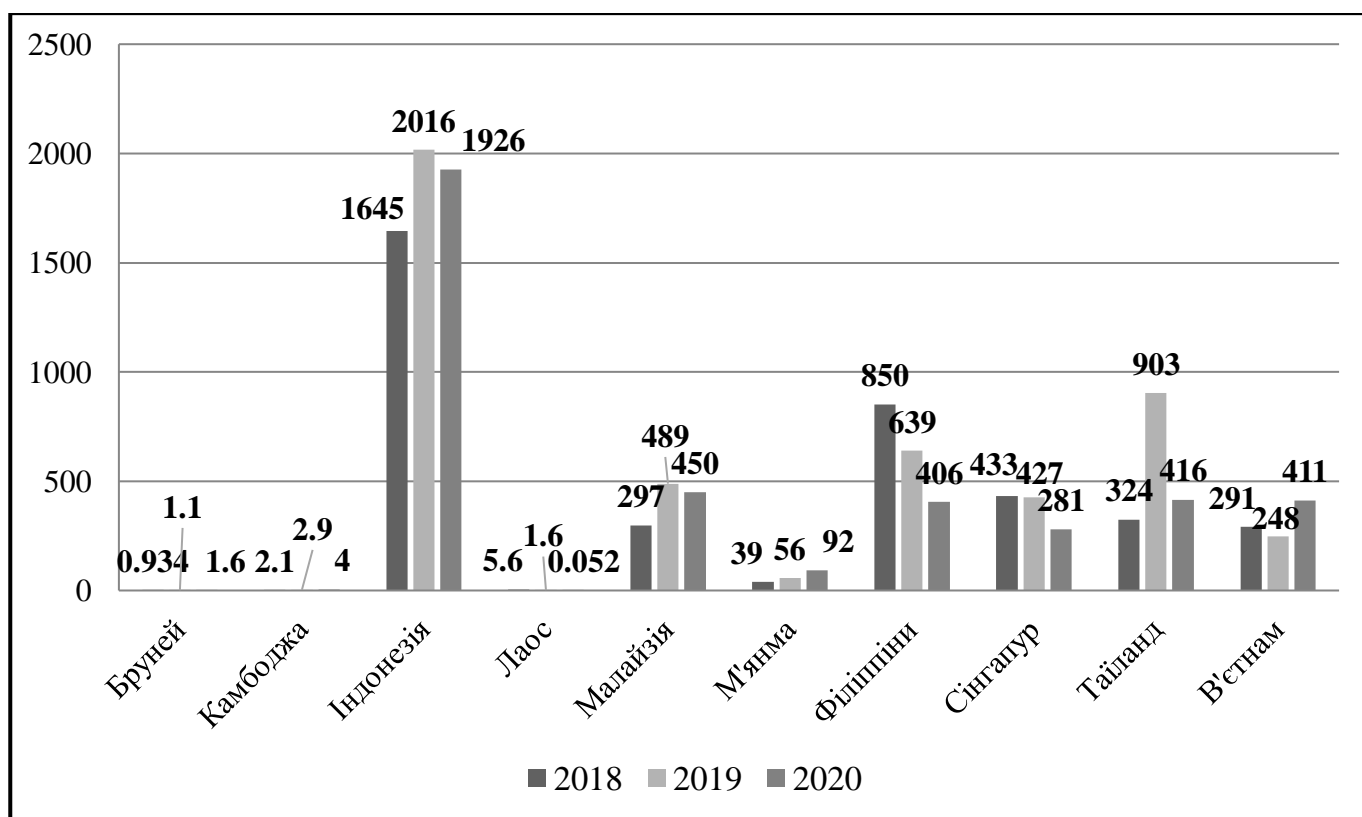

Рис. 3.3. Структурні зміни імпортних операцій товарами між країнами АСЕАН та Україною у 2018-2020 роках, (млн дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Секретаріату АСЕАН.

Щодо структури товарообігу, країни АСЕАН найбільше імпортують з України зерно та крупи (64%, або 1,2 млрд дол. США), залізо і сталь (19%, або 354 млн дол. США), а також жири та олії тваринного або рослинного походження (6%, або 106 млн дол. США). Україна імпортує з країн АСЕАН електричні машини та обладнання (202 млн дол. США), готові тваринні жири (224 млн дол. США), ядерні реактори, котли, машини та механічні пристрої (28 млн дол. США), а також гуму та вироби з неї (50 млн дол. США).

Ці дані свідчать про те, що Україна забезпечує країни АСЕАН насамперед продукцією першої необхідності, зокрема зерном та крупами. Перспективними країнами для розвитку торговельно-економічних відносин з Україною є В'єтнам, Малайзія, Сінгапур, Індонезія, Таїланд і Філіппіни [24], (табл. 3.2):

Таблиця 3.2

Структура торгівлі послугами України з країнами АСЕАН
у 2021 році (крім Брунею, Лаосу та Камбоджі)

	Експорт		Імпорт		Сальдо
	тис. дол. США	у % до 2020	тис. дол. США	у % до 2020	
Індонезія	3113,68	148,28	2627,91	126,87	485,77
Малайзія	13472,65	109,9	1168,55	58,63	12304,1
М'янма	3729,24	263,97	к/с	к/с	к/с
Філіппіни	1642,88	172,62	164,36	73,53	1478,52
Сінгапур	65582,99	130,86	30063,26	196,23	35519,73
Таїланд	1811,49	30,55	1761,48	66,79	50,01
В'єтнам	2466,74	31,28	1900,51	250,43	566,23

Примітка. Складено автором за даними Державної служби статистики України.

Для розвитку торгівлі з країнами АСЕАН і зміцнення позицій України як стратегічного партнера необхідно здійснити низку заходів. Зокрема, слід скористатися досвідом інших європейських країн і досягти статусу АСЕАН +1, а

також активізувати співробітництво в інших форматах, зокрема для створення передумов для переговорів щодо зони вільної торгівлі з АСЕАН [34].

Торгові відносини України з країнами АСЕАН поступово розвивались набираючи оборотів. Проте пандемія та повномасштабне вторгнення мали великий негативний вплив, викликавши суттєві зміни в економічних процесах і торговельних потоках. Зокрема, ці наслідки проявилися в таких аспектах: зниження обсягів експорту та імпорту, зміна ринків збуту, пошкодження інфраструктури, зростання витрат, падіння інвестиційної привабливості, введення санкцій та торговельних обмежень, зміна валютного курсу та гуманітарні наслідки (табл. 3.3):

Таблиця 3.3

Структура торгівлі товарами України з країнами АСЕАН
у 2021 році (крім Брунею)

	Експорт		Імпорт		Сальдо
	тис. дол. США	у % до 2020	тис. дол. США	у % до 2020	
Камбоджа	2386,1	131,7	27887,4	116,5	-25501,3
Індонезія	809885,8	110,1	431889,1	155,3	377996,7
Лаос	254,1	30,7	984,9	161,0	-730,8
Малайзія	132444,0	73,1	272585,8	116,0	-140141,8
М'янма	25547,9	68,2	19527,4	116,5	6020,5
Філіппіни	117278,8	69,0	64724,7	132,0	52554,1
Сінгапур	21581,6	17,5	44689,6	97,9	-23108,0
Таїланд	224886,3	136,7	252505,9	130,1	-27619,6
В'єтнам	276763,2	150,2	574467,2	124,8	-297704,0

Примітка. Складено автором за даними Державної служби статистики України.

Бойові дії, окупація частини території України та блокада портів на Чорному морі значно ускладнили логістичні шляхи, що призвело до зниження обсягів експорту та імпорту товарів (див. Табл. 3.4).

Структура торгівлі товарами України з країнами АСЕАН
в I кварталі 2024 року (крім Брунею)

	Експорт		Імпорт		Сальдо
	тис.дол. США	у % до I кварталу 2023	тис.дол. США	у % до I кварталу 2023	
Камбоджа	1186,3	5413,6	9569,9	152,0	-8383,5
Індонезія	62243,6	1674,4	47144,1	86,0	15099,5
Лаос	94,9	-	100,7	328,5	-5,8
Малайзія	26510,5	101,7	77533,3	118,9	-51022,7
М'янма	56,7	11,6	10974,0	167,9	-10917,4
Філіппіни	5793,7	539,6	11970,9	84,3	-6177,3
Сінгапур	15770,5	376,2	8799,7	82,4	6970,8
Таїланд	13566,8	63,3	53711,9	127,5	-40145,1
В'єтнам	23783,3	183,4	143599,1	126,7	-119815,8

Примітка. Складено автором за даними Державної служби статистики України.

Наприклад, експорт зернових культур, які є ключовим експортним продуктом України, зазнав значних труднощів через блокування морських портів. Значні пошкодження транспортної та виробничої інфраструктури внаслідок бойових дій негативно вплинули на експортно-імпорتنі операції. Руйнування залізничних шляхів, мостів, портів та складських приміщень ускладнили транспортування товарів.

Однак Україна активно працює над подоланням цих викликів, зміцнюючи співпрацю з новими торговельними партнерами, відновлюючи інфраструктуру та адаптуючи економіку до нових реалій.

Отже, динаміка та показники співпраці України з країнами АСЕАН у різних сферах економіки свідчать про поступове зростання взаємної торгівлі та економічних зв'язків.

Лідером серед країн-членів АСЕАН за обсягами торгівлі з Україною є Індонезія, а стабільний товарообіг спостерігається з Малайзією, Сінгапуром, Таїландом і В'єтнамом. Російська агресія спричинила труднощі в експортно-

імпортних операціях України, проте країна активно шукає нові ринки збуту та адаптується до нових економічних реалій.

3.2. Проблеми у розвитку економічної співпраці України з країнами АСЕАН та шляхи їхнього подолання

Пандемія COVID-19 викликала значні труднощі для відносин України з країнами АСЕАН у всіх сферах, зокрема у торгівлі, економіці та міжнародних відносинах. Обмеження, введені для боротьби з поширенням вірусу, призвели до зниження торгівлі та інвестиційних потоків між регіонами. Закриття кордонів та обмеження пересування також суттєво ускладнили логістичні ланцюги постачання, що призвело до затримок у поставках товарів (рис. 3.4.):

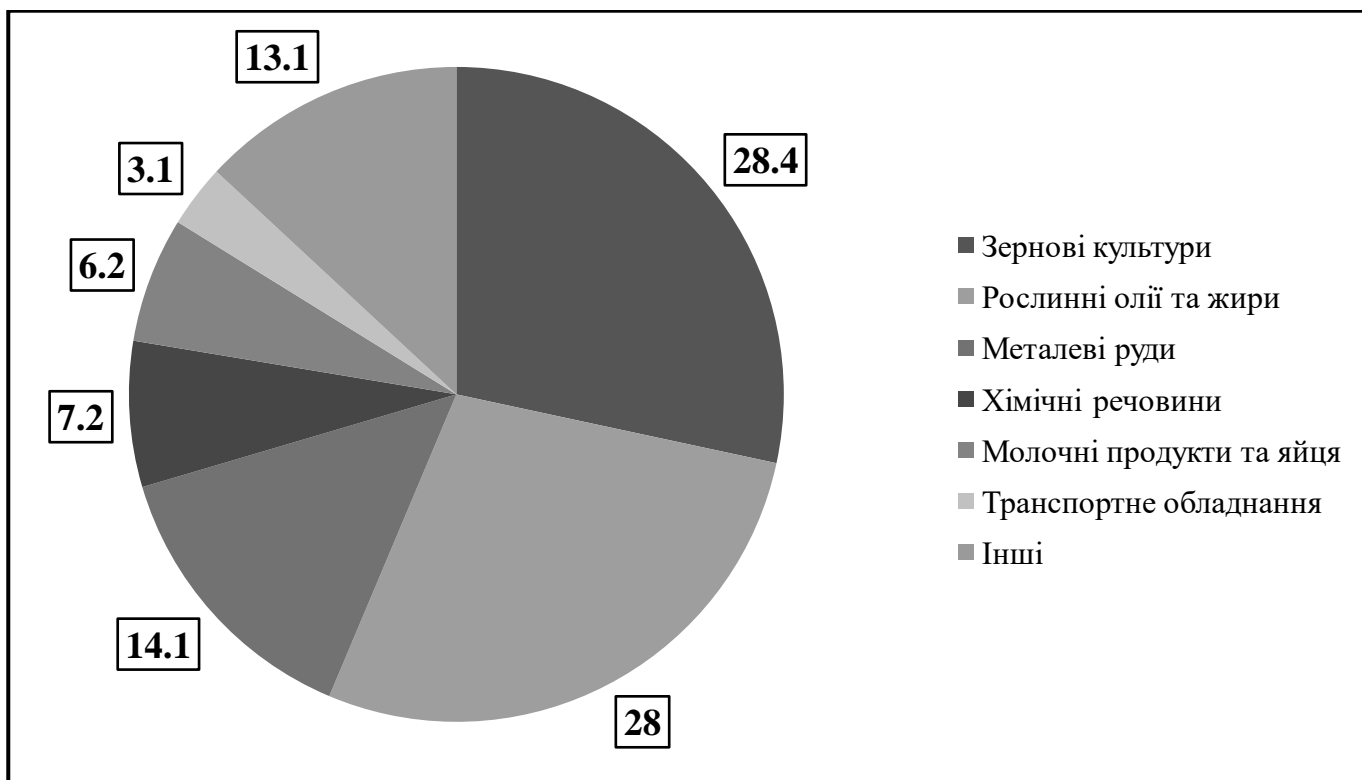

Рис. 3.4. Структура експортної торгівлі товарами України з країнами АСЕАН у 2022 р., (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Проте пік пандемії минув, і світова економіка поступово знову набирає темпів, включно з експортно-імпортними операціями між Україною та АСЕАН (рис. 3.5.):

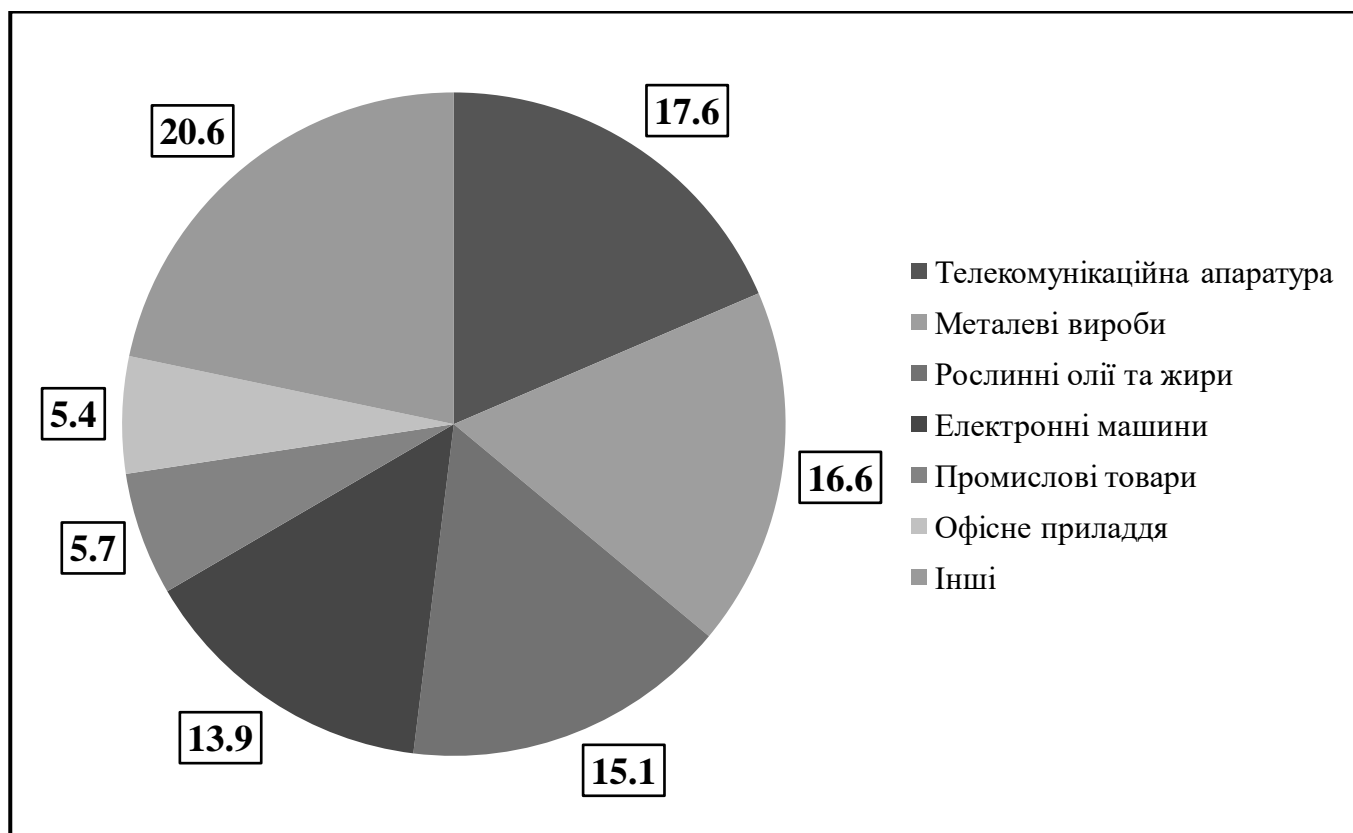

Рис. 3.5. Структура імпортої торгівлі товарами України з країнами АСЕАН у 2022 р., (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Жодна країна за межами Південно-Східної Азії не може стати членом асоціації, але в той же час у організації є система партнерських відносин з різними державами і блоками формату АСЕАН+. Для здійснення такої взаємодії використовуються статуси «Партнера з діалогу», «Партнера з секторального діалогу», «Партнера з розвитку». Країни також можуть брати участь у певних ініціативах чи заходах як спостерігачі чи гості.

З 2018 року на розгляді перебуває заявка України про приєднання до Договору про дружбу і співробітництво в Південно-Східній Азії, який є одним з основних документів Асоціації. Оскільки довгий час не було єдиної думки щодо української заявки, у червні 2022 року Київ повторно звернувся до Секретаріату АСЕАН і

підтвердив своє бажання стати членом ТАС. До договору вже приєдналися 43 країни.

У жовтні 2021 року в Україні було відкрито Центр досліджень країн АСЕАН при Навчально-науковому інституті міжнародних відносин КНУ ім. Тараса Шевченка. Вже був затверджений порядок роботи і заходи, зокрема, наукові лекції, науково-дослідні програми представників АСЕАН тощо.

З 2021 року вирішується питання про створення в Україні так званого «Комітету АСЕАН у третіх країнах», в роботі якого візьмуть участь послы держав Асоціації в Києві – Індонезії, Малайзії та В'єтнаму. Функції Комітету дозволять формулювати і вирішувати спільні завдання, координувати свої позиції на міжнародній арені і захищати взаємні інтереси в політичній, торговельно-економічній і культурно-гуманітарній сферах.

У серпні 2021 року Україні було надано статус країни-спостерігача в Міжпарламентській асамблеї (МА) АСЕАН. Цей статус дає державі право бути представленою двома депутатами парламенту, які можуть брати участь у щорічному засіданні Генеральної Асамблеї МА АСЕАН і представляти свою позицію на сесії діалогу.

У майбутньому Україна розглядає можливість підвищення свого статусу у співпраці з Асоціацією до секторального партнера й надалі до партнера з розвитку.

Створення Комітету АСЕАН в Києві і приєднання України до ТАС повинні бути узгоджені всіма країнами Асоціації. У цьому контексті слід зазначити, що Київ встановив дипломатичні відносини з кожною з держав, але українські послы є лише в кількох із них: у В'єтнамі, Індонезії, Сінгапурі та, за сумісництвом із Сінгапуру, у Брунеї. Малайзія і Таїланд мають посольства України, але їхні глави в цих країнах не призначені. Камбоджа, Лаос, М'янма, Філіппіни не мають ані українських посольств, ані посланників навіть за сумісництвом.

Також не призначений наш представник при АСЕАН. Зазвичай цю функцію виконує посол України в Індонезії, але оскільки в 2021 році був призначений новий глава посольства, йому не були надані офіційні повноваження представляти Київ в асоціації.

Київ потребує приєднання до зони вільної торгівлі з країнами організації, а також укладання угоди про співпрацю між Радою експортерів та інвесторів при МЗС України та Діловою Радою АСЕАН. Зона вільної торгівлі з державами Асоціації відкриє для Києва можливість торгувати своїми товарами без додаткових мит.

Головне для України - це доступ до ринку Південно-Східної Азії. У період з 2011 по 2020 року середньорічні темпи економічного зростання в АСЕАН становили 4,4%, а ВВП в 2020 році склав близько 3 трлн доларів США. Асоціація є третьою за величиною економікою в Азії та п'ятою за величиною економікою у світі після США, Китаю, Японії та Німеччини. Населення АСЕАН становить понад 660 мільйонів чоловік. Зрозуміло, що вихід українських товарів на такі ринки вкрай бажаний.

Сьогодні, враховуючи російську агресію, пріоритетним є питання підтримки України країнами АСЕАН. Позиція Асоціації як групи нейтральна, і це видно з кількох заяв, зроблених спільно. Підхід окремих членів блоку неоднаковий. Тільки Сінгапур і Камбоджа публічно засудили російську агресію, перші ввели санкції проти Росії. Решта країн АСЕАН зберігають нейтралітет у своїх політичних заявах.

Незважаючи на принципову позицію асоціації про неутручання в суперечки в третіх країнах, налагодження політичного співробітництва з АСЕАН дозволило б підвищити пріоритетність українського питання для держав-членів і тим самим зміцнити існуючі механізми двостороннього співробітництва з ними - політичні консультації, міжпарламентські та міжурядові економічні комісії тощо.

АСЕАН відкрита для вибудовування нових відносин з країнами, що мають досвід роботи в конкретних галузях і сегментах економіки. Традиційно в Україні є кілька потенційних напрямків для розвитку взаємовигідних міжнародних відносин. Перш за все, це сільське господарство, біотехнології та харчова промисловість.

В даний час Україна є одним з провідних світових експортерів сільськогосподарської продукції: ріпаку (20% світового ринку), соняшнику (14%), кукурудзи (12%), ячменю (17%), пшениці (10%).

Збої в ланцюжках поставок, поряд з енергетичним ембарго росії, вже призвели до значного зростання цін на продовольство в країнах АСЕАН, особливо в Таїланді, В'єтнамі і на Філіппінах, де витрати на продовольство і енергоносії перевищують 40% від індексу споживчих цін на товари і послуги. Але в мирний час Україна здатна забезпечити продовольчу безпеку регіону, пропонуючи не тільки товари сільського господарства.

Ще одним перспективним напрямком є розміщення азіатських виробничих потужностей в нашій країні. Беручи до уваги вимоги Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, Київ виробляє продукцію, яка має можливість безпосередньо потрапляти на європейський ринок. Це може стати додатковою перевагою для інвесторів з країн АСЕАН, оскільки вони можуть відкрити виробництво в Україні, виробляти продукцію, що відповідає європейським стандартам, і отримати доступ до ринку ЄС.

Враховуючи, що в Південно-Східній Азії існують певні загрози безпеці, наприклад, територіальні суперечки з Китаєм, Україна може надати військову експертизу, практику використання техніки і озброєнь, управління військами в сучасних умовах ведення війни і рішення в області кіберзахисту. Очевидно, що така експертиза в області військового стримування буде більш ніж затребувана.

І останнє, але не менш важливе: в Україні активно розвиваються цифрові технології. Наприклад, таке рішення, як «Держава в смартфоні» в додатку «Дія», дозволяє користувачам отримувати різні державні послуги в електронному вигляді, не звертаючись до відповідних відомств. Інтегроване рішення «держава в смартфоні» може стати привабливим продуктом для урядових установ АСЕАН, а накопичений досвід боротьби з кіберзагрозами - складовою частиною рішень в області безпеки держав-членів Асоціації. У цьому напрямку очікується співпраця з Сінгапуром, одним з лідерів в регіоні в області кібербезпеки.

Незважаючи на величезний потенціал співпраці України з АСЕАН, варто розуміти, що Асоціація далека від ідеальної структури. Вона була створена азіатськими країнами і в своїй роботі ідеально повторює всі особливості азіатських традицій. АСЕАН сформувала ряд відповідних комітетів і

організацій, але ефективність такої роботи дуже сумнівна, особливо в кризових ситуаціях.

Наприклад, це проявилось у вирішенні кризи з народністю рохінджа в М'янмі в 2017 році. Розбіжності всередині організації між державами, особливо релігійними, не дозволяли розробляти і проводити єдину і ефективну політику.

Військовий переворот у М'янмі 2021 року також показав, що АСЕАН не може впливати на держави - члени Асоціації. Незважаючи на численні спільні заяви та угоди, повстанський режим М'янми не виконав своїх зобов'язань. Наразі АСЕАН не буде запрошувати представників М'янми на саміт, включаючи 55-й саміт регіональних міністрів закордонних справ [8].

Відсутність посольства України в 4 країнах Асоціації також ускладнює процес налагодження відносин, оскільки ключем до підтримки прагнення України стати регіональним партнером є консенсусне узгодження відповідної заявки Києва.

У Стратегії зовнішньої політики України говориться, що одним з перспективних напрямків є розвиток взаємовигідної, передусім економічної, співпраці з країнами Азії, її об'єднаннями та регіональними організаціями, але наявність Стратегії сама по собі не вирішує всіх проблемних питань – варто активно працювати в цьому напрямку. Перш за все, необхідно розробити дорожню карту, в якій будуть визначені всі важливі кроки на шляху до бажаного статусу України в АСЕАН.

Асоціація є для нас перспективним партнером, але варто довести корисність Києва для самої організації. Для цього Україна повинна спочатку встановити взаємовигідні контакти з усіма 10 країнами АСЕАН.

Необхідно призначити послів в усі держави, і можливе створення додаткових посольських установ. Нам доведеться вести переговори з усіма країнами, навіть з М'янмою, військове керівництво якої підтримує дії росії в Україні. Без цього було б неможливо досягти якісного прогресу у відносинах з Асоціацією.

Водночас представникам українського парламенту не слід ігнорувати можливості, які надає Києву статус спостерігача. Депутати, які представлятимуть Україну на наступних засіданнях Міжпарламентської асамблеї, повинні чітко розуміти перспективи і важливість такої форми взаємодії з регіоном Південно-Східної Азії.

Війна внесла значні корективи щодо розвитку відносин України не лише з АСЕАН, але саме з АСЕАН, з огляду на декларовану нейтральність блоку, діалог є вкрай ускладненим.

Саме послідовний розвиток відносин з кожною з 10 держав Асоціації дозволить Україні вийти на більш високий рівень відносин з АСЕАН в цілому і скористатися можливостями, представленими в цьому регіоні, який невпинно міцніє і розвивається [5].

Отже, проблеми у розвитку економічної співпраці України з країнами АСЕАН включають географічне віддалення, недостатню інформованість, нерозвинену інфраструктуру та різницю в культурних та правових стандартах. Географічне розташування України відносно далеке від країн АСЕАН, що ускладнює логістику та здійснення торговельних операцій. Недостатня інформованість українських компаній про можливості та потенціал ринків АСЕАН також є проблемою. Дефіцит розвиненої транспортної інфраструктури та відсутність прямих транспортних маршрутів ускладнюють експорт та імпорт товарів. Крім того, російське вторгнення, різниця в культурних та правових стандартах може призвести до труднощів у веденні бізнесу та взаєморозумінні між сторонами.

Шляхи подолання цих проблем включають активізацію дипломатичних зусиль для сприяння торгівлі та інвестиціям, залучення експертів та консультантів з метою надання підтримки у сферах маркетингу, логістики та міжнародного права, розвиток транспортної інфраструктури для полегшення торгівлі, вивчення культурних особливостей для зближення менталітетів та підтримку підприємництва шляхом надання фінансової та консультативної допомоги українським підприємствам.

Висновки до розділу 3

Отже, динаміка та показники співпраці України з країнами АСЕАН у різних сферах економіки свідчать про поступове зростання взаємної торгівлі та економічних зв'язків.

Лідером серед країн-членів АСЕАН за обсягами торгівлі з Україною є Індонезія, а стабільний товарообіг спостерігається з Малайзією, Сінгапуром, Таїландом і В'єтнамом. Російська агресія спричинила труднощі в експортно-імпортних операціях України, проте країна активно шукає нові ринки збуту та адаптується до нових економічних реалій.

Проблеми у розвитку економічної співпраці України з країнами АСЕАН включають географічне віддалення, недостатню інформованість, нерозвинену інфраструктуру та різницю в культурних та правових стандартах. Географічне розташування України відносно далеке від країн АСЕАН, що ускладнює логістику та здійснення торговельних операцій. Недостатня інформованість українських компаній про можливості та потенціал ринків АСЕАН також є проблемою. Дефіцит розвиненої транспортної інфраструктури та відсутність прямих транспортних маршрутів ускладнюють експорт та імпорт товарів. Крім того, російське вторгнення, різниця в культурних та правових стандартах може призвести до труднощів у веденні бізнесу та взаєморозумінні між сторонами.

Шляхи подолання цих проблем включають активізацію дипломатичних зусиль для сприяння торгівлі та інвестиціям, залучення експертів та консультантів з метою надання підтримки у сферах маркетингу, логістики та міжнародного права, розвиток транспортної інфраструктури для полегшення торгівлі, вивчення культурних особливостей для зближення менталітетів та підтримку підприємництва шляхом надання фінансової та консультативної допомоги українським підприємствам.

Загалом розвиток міжнародних економічних відносин України з країнами АСЕАН відкриває широкі можливості та перспективи для співпраці та взаємовигідного обміну. Торгівля та інвестиції стають основними напрямками співпраці, що сприяє зростанню обсягів бізнесу та розвитку економіки обох сторін.

Участь в регіональних інтеграційних процесах дозволяє зміцнити позиції обох регіонів на світовій арені та сприяє забезпеченню стабільності та розвитку. Співпраця в галузі наукових досліджень та технологічного обміну може принести взаємну користь для України та країн АСЕАН. Обмін досвідом у таких сферах, як штучний інтелект, біотехнології, інформаційні технології, може допомогти сприяти інноваціям та розвитку високотехнологічних галузей.

ВИСНОВКИ

АСЕАН є одним із найбільш динамічно зростаючих регіонів світу з великим спільним ринком, що включає понад 650 мільйонів осіб. Це створює значні можливості для торгівлі та інвестицій. Через ініціативи, як-от Зона вільної торгівлі (АФТА), організація сприяє зниженню торговельних бар'єрів між країнами-членами, полегшуючи регіональну торгівлю та інвестиції.

Асоціація держав Південно-Східної Азії характеризується своєю складною структурою та розгалуженими механізмами, які відображають різноманіття інтересів держав-членів і сприяють досягненню загальних цілей інтеграції та співпраці. На головних підставах інституційного складу АСЕАН діє Секретаріат, який базується в Джакарті, Індонезія, і координує адміністративні функції об'єднання. Саміт АСЕАН, щорічний захід, є головним органом прийняття рішень, на яких збираються голови держав або урядів для визначення стратегічних напрямків розвитку регіону.

АСЕАН має кілька функціональних особливостей, що відрізняють його від інших інтеграційних об'єднань. По-перше, АСЕАН активно працює над створенням єдиного ринку та виробничої бази через АСЕАНську економічну спільноту (АЕС), що включає зниження тарифів і нетарифних бар'єрів та сприяння вільному руху товарів, послуг, інвестицій, капіталу та робочої сили.

По-друге, АСЕАН укладає численні регіональні та двосторонні торговельні угоди з іншими країнами та економічними блоками, такими як Китай, Японія, Південна Корея та Індія.

По-третє, АСЕАН сприяє політичній співпраці та стабільності в регіоні через різні механізми, такі як Форум регіональної безпеки АСЕАН (ARF) та Зустріч міністрів оборони АСЕАН (ADMM). Також АСЕАН сприяє культурному обміну та співпраці в галузі освіти, науки, технологій, охорони здоров'я, екології та соціального розвитку.

АСЕАН спрямовує свої зусилля на економічну інтеграцію, політичну стабільність, соціально-культурний розвиток та співпрацю у сфері безпеки. Синергія завдань АСЕАН сприяє створенню сприятливого середовища для розвитку регіону та підвищенню його ролі на глобальній арені.

Вплив США та Китаю на АСЕАН є значним і багатограним. США підтримують економічну стабільність та безпеку в регіоні, здійснюють інвестиції та сприяють торгівлі, а також ведуть політику стримування китайського впливу через військову та дипломатичну присутність. Китай, зі свого боку, є головним торговельним партнером та інвестором для багатьох країн АСЕАН, реалізує проекти в рамках ініціативи "Один пояс, один шлях" та збільшує свою військову присутність і вплив у Південно-Китайському морі, що створює напруженість у відносинах з деякими країнами регіону.

Взаємодія США та Китаю з АСЕАН створює складну геополітичну ситуацію, де АСЕАН намагається балансувати між впливами двох великих держав, щоб забезпечити стабільний розвиток і зміцнення власної регіональної позиції.

Модель «АСЕАН+» являє собою важливу ініціативу для розвитку економічної співпраці та інтеграції в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. Вона базується на Асоціації держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) та включає додаткових партнерів.

Ключові аспекти моделі «АСЕАН+» включають економічну інтеграцію, поглиблення економічних зв'язків між країнами-членами, укладення масштабних торговельних угод, таких як Регіональне всеосяжне економічне партнерство (RCEP), спільні інвестиції в інфраструктуру, зокрема в транспортні та комунікаційні мережі, а також культурний обмін і співробітництво в різних галузях, таких як освіта, наука і технології. Модель «АСЕАН+» демонструє значний потенціал для сприяння економічній інтеграції та стійкому розвитку в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, хоча її успіх залежить від тісної співпраці та координації зусиль між учасниками.

АСЕАН є унікальною організацією, що поєднує різноманітні країни Південно-Східної Азії з метою забезпечення миру, стабільності та економічного процвітання регіону. Головними характеристиками АСЕАН є її прихильність до принципу неутручання, гнучкість у прийнятті рішень та поступове просування до більшої

інтеграції в економічній та соціально-культурній сферах. Попри виклики, з якими стикається організація, АСЕАН залишається ключовим елементом регіональної архітектури безпеки та співпраці у Південно-Східній Азії.

Завдяки таким факторам як природні ресурси, людські ресурси, та географічне розташування, АСЕАН може похвалитися значними успіхами у багатьох сферах своєї діяльності, а саме економічному зростанні, торгівлі та інтеграції, а також політичній стабільності та безпеці. АСЕАН залишиться одним з найшвидше зростаючих регіонів світової економіки протягом наступного десятиліття.

Зовнішня торгівля та інвестиції країн АСЕАН показують стабільну тенденцію до зростання протягом останніх років. Інтеграція країн АСЕАН у світову економіку змушує їх активно залучатися до міжнародної торгівлі та інвестицій. Основні динамічні чинники цього зростання включають підписання та ратифікацію торгових угод з іншими регіонами, а також стрімке зростання внутрішнього споживання та розвиток виробництва.

Обсяги експорту і імпорту продукції країн АСЕАН постійно зростають, відображаючи активний внесок регіону у світову торгівлю. Динаміка зовнішньої торгівлі АСЕАН вказує на зростаючий інтерес до регіону з боку міжнародних бізнесів та інвесторів.

Азійсько-Тихоокеанський регіон став одним з найбільш швидкозростаючих економічних регіонів, що відкриває безліч можливостей для компаній, які прагнуть розширювати свою діяльність.

Інновації та технологічний прогрес грають ключову роль у економічному розвитку країн АСЕАН. Впровадження новітніх технологій підвищує ефективність виробництва та процесів у різних галузях, таких як сільське господарство, промисловість, логістика тощо.

Динаміка та показники співпраці України з країнами АСЕАН у різних сферах економіки свідчать про поступове зростання взаємної торгівлі та економічних зв'язків.

Лідером серед країн-членів АСЕАН за обсягами торгівлі з Україною є Індонезія, а стабільний товарообіг спостерігається з Малайзією, Сінгапуром,

Таїландом і В'єтнамом. Російська агресія спричинила труднощі в експортно-імпортних операціях України, проте країна активно шукає нові ринки збуту та адаптується до нових економічних реалій.

Проблеми у розвитку економічної співпраці України з країнами АСЕАН включають географічне віддалення, недостатню інформованість, нерозвинену інфраструктуру та різницю в культурних та правових стандартах. Географічне розташування України відносно далеке від країн АСЕАН, що ускладнює логістику та здійснення торговельних операцій. Недостатня інформованість українських компаній про можливості та потенціал ринків АСЕАН також є проблемою. Дефіцит розвиненої транспортної інфраструктури та відсутність прямих транспортних маршрутів ускладнюють експорт та імпорт товарів. Крім того, російське вторгнення, різниця в культурних та правових стандартах може призвести до труднощів у веденні бізнесу та взаєморозумінні між сторонами.

Шляхи подолання цих проблем включають активізацію дипломатичних зусиль для сприяння торгівлі та інвестиціям, залучення експертів та консультантів з метою надання підтримки у сферах маркетингу, логістики та міжнародного права, розвиток транспортної інфраструктури для полегшення торгівлі, вивчення культурних особливостей для зближення менталітетів та підтримку підприємництва шляхом надання фінансової та консультативної допомоги українським підприємствам.

Загалом розвиток міжнародних економічних відносин України з країнами АСЕАН відкриває широкі можливості та перспективи для співпраці та взаємовигідного обміну. Торгівля та інвестиції стають основними напрямками співпраці, що сприяє зростанню обсягів бізнесу та розвитку економіки обох сторін. Участь в регіональних інтеграційних процесах дозволяє зміцнити позиції обох регіонів на світовій арені та сприяє забезпеченню стабільності та розвитку. Співпраця в галузі наукових досліджень та технологічного обміну може принести взаємну користь для України та країн АСЕАН. Обмін досвідом у таких сферах, як штучний інтелект, біотехнології, інформаційні технології, може допомогти сприяти інноваціям та розвитку високотехнологічних галузей.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991, N 29, редакція станом на 01.01.2016 р.
2. Закон України «Про основи національної безпеки України» № 964-IV від 27 листопада 2003 року, редакція станом на 07.08.2015 р.
3. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» No 389-VIII від 12 травня 2015 року.
4. Ачар'я А. АСЕАН 2030: виклики побудови зрілого політичного та безпекового співтовариства. Серія робочих документів Інституту Азійського банку розвитку. Жовтень, 2013. С. 441.
5. Гончарук А.З., Дроботюк О.В., Кіктенко В.О. та ін. Україна і країни Східної, Південно-Східної та Південної Азії: підсумки 2020 року та перспективи розвитку : аналіт. доп. / за заг. ред. Литвиненка О.В. Київ : НІСД, 2021. 45 с.
6. З.Городня Н. Д. АСЕАН як модель регіональної взаємодії держав Південно–Східній Азії / Н. Д. Городня // Гілея: науковий вісник. - 2015.- Вип. 99. - С. 109- 113.
7. Європейська інтеграція та розвиток теорії державного управління: наук.розробка / авт. кол. : О. М. Руденко, В. Д. Бондаренко, І. В. Валентюк та ін. – К.: НАДУ, 2012. – 64 с.
8. Колдунова Є.В. Дефіцит лідерства у Східній Азії: шанси для малих та середніх країн. Міжнародні процеси. 2011. № 2(26). с. 56–60.
9. Литвиненко О. В. Україна і країни Східної, Південно-Східної та Південної Азії: підсумки 2020 року та перспективи розвитку: аналіт. доп. Київ: НІСД, 2021. 45 с.
10. Марущак Д.Ю. Інвестиційна політика як засіб реалізації інвестиційної стратегії інтеграційного об'єднання АСЕАН / Д.Ю. Марущак // Науковий вісник

Херсонського державного університету. Серія :Економічні науки. – 2014. – № 9.– С. 13-17.

11. Марущак Д.Ю. Досвід інноваційної політики країн АСЕАН / Д. Ю. Марущак // 36. наук. пр. ЧДТУ. Серія: Економічні науки (GoogleScholar, РІНЦ, IndexCopernicus). – 2016. - №41. – С. 86-95.

12. Марущак Д. Ю. Основні напрямки та динаміка прямих іноземних інвестицій в країнах АСЕАН / Д.Ю. Марущак// Економіка, менеджмент, право: реалії та перспективи: Збірник наукових статей. - LesEditionsL'Originale, Париж, Франція. 2016. – С. 83-87.

13. Марущак Д. Ю. Основні аспекти глобальної конкурентоспроможності інтеграційного об'єднання АСЕАН / Д. Ю. Марущак // Стратегії глобальної конкурентоспроможності: соціально-економічні виміри: матер. міжнар. наук.- практ. інтернет- конф.(27 березня 2014 р.). – Черкаси, 2014. – С. 180-183.

14. Марущак Д.Ю. Стабілізація розвитку економіки шляхом активізації інноваційної діяльності на прикладі інтеграційного об'єднання АСЕАН/ Д.Ю. Марущак // Стратегії глобальної конкурентоспроможності: соціально-економічні виміри: матер. II міжнародної наук.-практ. інтернет-конф. (24 березня 2015 р.). – Черкаси, 2015. – С. 69-72.

15. Охріменко О. О., Нгуен Ань Туан, Лежень К. В. Трансформація товарообігу між Україною та країнами АСЕАН у контексті забезпечення цілей сталого розвитку. Економічний простір. 2020. № 159. –С. 17-23.

16. Раткович О. Особливості регіону Східної Азії, як одного з центрів світової сили. Незалежний аналітичний центр геополітичних досліджень Борисфен Інтел. 2019. –С. 1–2.

17. Татаренко Н.О. Економічний вимір глобальних трендів міжнародних відносин // Глобальні тренди міжнародних відносин: Монографія К.: Вадекс, 2020. – 524 с. – С. 284-320.

18. Татаренко Н.О. Теоретичний вимір інтеграційних процесів: школи і моделі / Світові інтеграційні процеси в умовах трансформації міжнародних систем: Монографія. / За заг. ред. Л.Д. Чекаленко. – Київ, ДАУ, 2017. – С. 38-97.

19. Холод І.Ю. «Шлях АСЕАН» як метод інтеграції у Східній Азії: успіхи, проблеми та виклики. Дослідження світової політики. 2013. Вип. 1 (62). С. 176–192.

20. Шергін С.О. Золотий ювілей АСЕАН: досягнення і проблеми розвитку. Зовнішні справи. 2017. № 9.

21. Шергін С. О. Дилема Азійсько-Тихоокеанського регіоналізму. Науковий вісник Дипломатичної академії України. 2015. Вип. 22 (2). С. 36–49.

22. Шергін С.О., Космина В., Чекаленко Л.Д. Азійсько-Тихоокеанський регіоналізм: концептуальні моделі та сучасна практика: монографія. Дипломатична академія України. 2017. С. 68–108.

23. Асоціація держав Південно-Східної Азії. URL: https://vue.gov.ua/%D0%90%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2_%D0%9F%D1%96%D0%B2%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%BE-%D0%A1%D1%85%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%97_%D0%90%D0%B7%D1%96%D1%97.

24. Герасимчук В. Г. Економічна інтеграція країн АСЕАН: досягнення, проблеми, перспективи. Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут». 2018. № 15. URL: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/136673>. doi: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.15.2018.136673>.

25. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

26. Економічна інтеграція країн АСЕАН: досягнення, проблеми, перспективи [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://ev.fmm.kpi.ua/article/view/136673>.

27. Марущак Д. Ю. Напрями оптимізації взаємного співробітництва країн АСЕАН та України в умовах трансформації світової економіки. Світове господарство і міжнародні економічні відносини. 2016. № 9–1, С. 31-34. URL: <http://bses.in.ua/journals/2016/9-1-2016/8.pdf>.

28. Новошицький Б. В. АСЕАН: безпековий та економічний виміри діяльності [Електронний ресурс] / Б. В. Новошицький. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/24087/1/46-49.pdf>.

29. Роль АСЕАН у розвитку економіки південно-східної азії [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://ev.fmm.kpi.ua/article/view/287409>.

30. Савченко М., Кулявець В., Квасницька О. Проблеми і перспективи економічного співробітництва України з країнами Асоціації держав Південно-Східної Азії. Галицький економічний вісник. 2023. Том 80. № 1. С. 120-130. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.01.120.

31. Світовий Банк. URL: <https://www.worldbank.org/en/home>.

32. Співробітництво між Україною та Республікою Сінгапур у торговельно-економічній галузі. Державна підтримка українського експорту. URL: http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/torg_econ_vidn/sin/5024.html.

33. Урядовий портал. Дмитро Кулеба відкрив перший в Україні Центр досліджень країн АСЕАН. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/dmitro-kuleba-vidkriv-pershij-v-ukrayini-centr-doslidzhen-krayin-asean>.

34. Портал зовнішньої політики. Азійська стратегія України: Міжнародні організації азійського регіону АСЕАН, «Ініціатива Поясу і Шляху», АСЕМ, АТЕС. URL: <http://fpp.com.ua/azijska-strategiya-ukrayiny-mizhnarodni-organizatsiyi-azijskogoregionu-asean-initsiatyva-royasu-i-shlyahu-asyem-ates/>.

35. Потенціал розвитку відносин України з АСЕАН [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://adastra.org.ua/blog/potencial-rozvitku-vidnosin-ukrayini-z-asean>.

36. ASEAN+3 Regional Economic Outlook 2024 – AMRO. URL: <https://amro-asia.org/asean3-regional-economic-outlook-2024/>.

37. ASEAN Investment Report 2022 - Pandemic Recovery and Investment Facilitation 2022. URL: <https://asean.org/wp-content/uploads/2022/10/AIR2022-Web-Online-Final-211022.pdf>.

38. ASEAN PLUS THREE. URL: <https://aseanplusthree.asean.org/>.

39. A Special ASEAN Investment Report 2023 - International investment trends: Key issues and policy options 2023. URL: ASEAN Investment Report 2023 - International investment trends: Key issues and policy options.

40. Acharya A. (October 2013) ASEAN 2030: the challenges of building a mature political and security community. Asian Development Bank Institute Working Paper Series. P. 441.

41. Association of Southeast Asian Nations Plus Three (ASEAN+3) cooperation on energy, transport, and information & communications technology. - Asia Regional Integration Center. URL: <https://aric.adb.org/initiative/association-of-southeast-asian-nations-plus-three-cooperation-on-energy-transport-and-information-communications-technology>.

42. Chia, S. Y., and M. G. Plummer. ASEAN Economic Cooperation and Integration: Progress Challenges and Future Directions. Cambridge: Cambridge University Press., 2015.

43. Fukunaga, Y. “ASEAN Keizaikyodotai 2025 Vision.” [ASEAN Economic Community 2025 Vision] In ASEAN Keizaikyodoutai No Sosetsu to Nihon [Creation of ASEAN Economic Community and Japan], edited by K. Ishikawa, K. Shimizu, and S. Sukegawa, 323–324. Tokyo: Bunshindo. 2016.

44. Ishikawa, K. “ASEAN Keizaikyodotai 2025 No Genkyo to Tenbo.” [Current Situation of and Prospects of ASEAN Economic Community 2025] In Ajia No Keizaitougo to Hogoshugi: Kawaru Tushochitujo No Kozu [Economic Integration of Asia and Protectionism: Changing Structure of Trade Order], edited by K. Ishikawa, K. Umada, and K. Shimizu, 113–114. Tokyo: Bunshindo. 2019.

45. Okabe, M. “ASEAN Ikinaiboeki No Shinten[Progress of Intra-ASEAN Trade].” In ASEAN Keizaitogou No Jittai [The Reality of ASEAN Economic Integration], edited by S. Urata, R. Ushiyama, and S. Kabe, 51. Tokyo: Bunshindo, 2015.

46. Pelkmans, J. The ASEAN Economic Community: A Conceptual Approach. Cambridge: Cambridge University Press, 2016.

47. Suzuki, S. ASEAN Kyodotai: Seijiannzenhosho, Keizai, Syakaibunnka [ASEAN Community: Political-Security, Economic, Socio-Cultural]. Tokyo: Institute of Developing Economies, 2016.

48. ASEAN Economic Integration Brief Volume November 2017 Number 2 [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: https://asean.org/wp-content/uploads/2021/08/AEIB_2nd-edition.pdf.

49. ASEAN Indonesia 2023. URL: <https://asean2023.id/en>.

50. ASEAN is poised for post-pandemic inclusive growth and prosperity – here’s why [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.weforum.org/agenda/2022/01/asean-is-poised-for-post-pandemic-inclusive-growth-and-prosperity-heres-why/>.

51. ASEAN Statistical Figures In Dashboard [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://data.aseanstats.org/dashboards/figures/home>.

52. ASEAN Stats Data Portal. URL: <https://data.aseanstats.org/>.

53. Amporn Sangiamwibool, Kittipol Wisaeng. ASEAN Economic Community and its impacts: Opportunities, challenges, and implications for higher education. *Problems and Perspectives in Management*. 2021. № 19 (3). С. 247-260. doi:10.21511/ppm.19(3).

54. Indicators // ASEAN Stats Data Portal. URL: <https://data.aseanstats.org/>.

55. Made for minds. Новини й аналітика. Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН). URL: <https://www.dw.com/uk/асоціація-держав-південно-східної-азії-асеан/t-40115847>.

56. Natalia Tatarenko. Vietnam as Ukraine’s economic partner // Actual problems of international relations – Vol 1 No 152 - 2022. – P. 35–46. – <http://apir.iir.edu.ua/index.php/apmv/article/view/3830>.

57. The Association of Southeast Asian Nations. URL: <https://asean.org/>.